

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Civiltiesisko zinātņu katedra

Akcionāru interešu aizsardzība kredītiestādes piespiedu pārņemšanas gadījumā

Maģistra darbs

Autors: **Reinis Cakuls**

Studenta apliecības Nr.: RC06015

Darba vadītājs: docents Dr. iur Aivars Lošmanis

RĪGA 2012

ANOTĀCIJA

Vispārējais maksātnespējas process sistēmiskām bankām nav piemērojams dēļ kaitējuma, ko tas var nodarīt sabiedrībai kopumā. Tādēļ valstij, lai atrisinātu grūtībās nonākušas sistēmiski svarīgas bankas finansiālās problēmas, var nākties to atsavināt pret taisnīgu atlīdzību. Darbā ir analizēts piemērojamais akcionāru interešu aizsardzības režīms bankas piespiedu pārņemšanas gadījumā. Latvijas normatīvais regulējums ir vērtēts kontekstā ar starptautisko tiesu praksi, Eiropas Savienības tiesībām un izstrādes stadijā esošo jauno pārrobežu banku krīzes regulējumu, kā arī salīdzināts ar atziņām, kuras nesenās finanšu krīzes laikā ir guvušas tādas varenas Eiropas lielvalstis kā Vācija un Anglija. Secināms, ka Latvijā spēkā esošais regulējums atpalciek no labā standarta interešu konflikta novēršanas jomā; lai atvieglotu banku pārņemšanu, uz šo regulējumu vajadzētu attiecināt kredītiestādes uzņēmuma pārejas institūtu; veikt atsevišķus citus evolucionārus uzlabojumus.

Atslēgvārdi: akcionāru intereses, akcionāru tiesības, akciju īpašuma tiesības, banku piespiedu pārņemšana, taisnīga kompensācija, Latvija, Eiropas Savienība, Vācija, Anglija

ABSTRACT

Ordinary insolvency procedure is not appropriate for troubled systemic banks, as this would cause a substantial damage to the society as a whole. Therefore, the state, to resolve financial problems of the systemically important bank may have to expropriate the bank for a fair compensation. The paper provides an analysis of the applicable shareholder interest protection regime under these conditions. Latvian regulatory framework is evaluated in the context of the international case law, European Union law and cross-border crisis management regulation which currently is under development, as well as compared to the recent financial crisis strengthened regulatory frameworks of Germany and the U.K. Findings: the Latvian law don't comply with the good conflict of interest avoidance standards; to simplify the procedure, business transfer concept could be introduced in the expropriation law; some other evolutionary advancements could be made.

Keywords: shareholder interests, shareholder rights, shares, bank expropriation, fair compensations, Latvia, European Union, Germany, United Kingdom

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	5
1 KREDĪTIESTĀDE, KĀ ĪPAŠI REGULĒTA UN TAUTSAIMNIECĪBAI SVARĪGA KOMERCDARBĪBAS FORMA	8
2 KREDĪTIESTĀDES AKCIONĀRU AIZSARGĀTĀS INTERESE UN TIESĪBAS	12
2.1 <i>Eiropas Savienības akcionāru interešu aizsardzības minimālais standarts</i>	13
2.2 <i>Eiropas Komisijas nesenās komunikācijas un Eiropas Savienības Tiesas prakse</i>	17
2.3 <i>Normatīvais regulējums Latvijā</i>	29
2.4 <i>Īpašumtiesību aizsardzība starptautiskajās tiesībās</i>	35
3 PIEMĒROTAIS AKCIONĀRU INTEREŠU AIZSARDZĪBAS REŽĪMS, PĀRŅEMOT BANKAS CITĀS EIROPAS SAVIENĪBAS DALĪBVALSTĪS	38
3.1 <i>Lielbritānija</i>	39
3.2 <i>Vācija</i>	42
3.3 <i>Eiropas Komisijas atbilde uz finanšu krīzi</i>	44
4 KREDĪTIESTĀDES PIESPIEDU PĀRŅEMŠANAS VEIDI LATVIJĀ	49
4.1 <i>Pārņemšana atsavinot bankas mantu, tiesības vai saistības</i>	52
4.2 <i>Pārņemšana atsavinot bankas emitētās akcijas</i>	56
4.3 <i>Taisnīga kompensācija par aizskartajām akcionāru interesēm</i>	58
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI	60
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	62

IEVADS

2008. gadā pasauli pāršalca globālā finanšu krīze. Kā viens no finanšu krīzes pirmajiem upuriem bija Northern Rock, vidēja izmēra Angļu banka¹. Grūtībās nonākusī banka tika nacionalizēta. Bezprecedenta pasaules finanšu krīzei sasniedzot savu kulmināciju 2008. gada septembrī un oktobrī neredzēts skaits lielu starptautisku kredītiestāžu bankrotēja, tika apvienotas ar citām, steidzīgi pārdotas vai tās no esošajiem akcionāriem pārņēma valdības. Būtiskākās no tām bija Lehman Brothers, Merrill Lynch, Fannie Mae, Freddie Mac, Wachovia, Citigroup, and AIG². Šajā krīzes periodā visā pasaulē bankrotēja vairāk kā 100 kredītiestādes³. Valdībai iejaucoties kredītiestāžu pārvaldē vai tās nacionalizējot, parasti tiek aizskartas akcionāru intereses uz brīvu un netraucētu īpašumtiesību izlietošanu un tieši vai netieši tiek ietekmēta akciju īpašuma vērtība. Parasti šīs akcionāru intereses ir aizsargātas ar likumu.

Diemžēl globālā finanšu krīze skāra arī Latviju. 2008. gada 9. novembrī Latvijas valdība pārņēma savā īpašumā otro lielāko komercbanku Latvijā - AS Parex banka⁴. Darījums tika realizēts no esošajiem vairākumakcionāriem iegādājoties grūtībās nonākušās kredītiestādes akciju vairākumu par simbolisku cenu - 2 LVL⁵. Vairāku akciju pirkuma darījumu rezultātā valsts uz 2009. gada 31. decembri bija palielinājusi savu līdzdalību šīs bankas akciju apmaksātajā pamatkapitālā līdz 84.83%⁶. Latvijas Banka, kas ir Latvijas Republikas centrālā banka ar tās galveno mērķi uzturēt cenu stabilitāti un sekmēt valsts ilgtermiņa ekonomisko izaugsmi⁷, komentēja, ka "Parex bankas slēgšana būtu katastrofa Latvijas tautsaimniecībai"⁸ un "sagrautu uzticību Latvijas finanšu sektoram". Kā tiešās izmaksas Latvijas Valdībai trīs mēnešu laikā būtu Noguldījumu garantiju fonda garantēto noguldījumu izmaksas 660 miljonus latu apjomā, tai skaitā no valsts budžeta 577 miljonus

---

¹ B.a. Liquidity Support Facility for Northern Rock plc. B.v., HM Treasury, 2007.

² Roger C. Altman. Altman - The Great Crash. Tampa: Foreign Affairs. 2009, p5

³ 2007–2012 global financial crisis. Pieejams:

http://en.wikipedia.org/wiki/2007%E2%80%932012_global_financial_crisis [aplūkots 2012. gada 5. aprīlī]

⁴ Par AS "Parex banka" pārņemšanu. Pieejams: <http://www.bank.lv/presei/parex-bankas-panemsana/par-as-panemsana> [aplūkots 2012. gada 2. aprīlī]

⁵ Kargins un Krasovickis jau saņēmuši 2 latus par Parex banku. Pieejams:

<http://www.apollo.lv/portal/news/articles/143901> [apskatīts 2012. gada 3. martā]

⁶ b.a. 2008. gada pārskats un neatkarīgu revidentu ziņojums. Rīga: AS Parex banka, 2009, 48.lpp.

⁷ Latvijas Bankas vīzijas, misijas un vērtību vēstījumi. Pieejams: <http://www.bank.lv/par-latvijas-banku/latvijas-bankas-vizijas-misijas-un-vertibu-vestijumi> [aplūkots 2012. gada 20. marts]

⁸ Parex bankas slēgšana būtu katastrofa Latvijas tautsaimniecībai. Pieejams: <http://www.bank.lv/presei/parex-bankas-panemsana/parex-bankas-slegsana-butu-katastrofa-latvijas-tautsaimniecibai> [aplūkots 2012. gada 20. marts]

latu⁹, un citas netiešās izmaksas, kas pēc Latvijas Bankas aplēsēm sasniegtu 2.4 miljardus latu¹⁰.

AS Parex Banka ir pirmais nozīmīgais precedents, kad Latvijā tika iedarbināts banku valsts atbalsta mehānisms ar akciju kapitāla pārņemšanu. Kā iepriekš minēts, šīs bankas pārņemšanas rezultātā sākotnēji tika iegādātas akcijas no vairākumakcionāriem, valstij iegūstot kontrolpaketi. Vēlāk valsts, kā lasāms Satversmes tiesas stenogrammā Par Kredītiestāžu likuma 59.⁵ panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105.pantam, neizziņojot un nesasaucot komerclikumā noteiktajā kārtībā dalībnieku sapulci un liedzot esošajiem akcionāriem pirmpirkuma tiesības uz jaunajām akcijām, vairakkārt palielināja finansiālajās grūtībās nonākušās kredītiestādes pamatkapitālu¹¹. Akciju kapitāls tika palielināts atbilstoši tajā laikā spēkā esošajam kredītiestāžu likuma 59.⁵ panta regulējumam un tika pamatots ar steidzamību un situācijas svarīgumu¹². Šo kredītiestāžu likuma 59.⁵ pantu vēlāk (t.i. 2011. gada 19. oktobrī) Satversmes tiesa atzina par spēkā neesošu no sprieduma pasludināšanas dienas¹³.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka "Latvijas Republikas Satversmes 105. pants paredz visaptverošu mantiska rakstura tiesību garantiju un neaprobežojas vienīgi ar īpašuma tiesībām. Ar "tiesībām uz īpašumu" saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas."¹⁴ Satversmes tiesas spriedumos norādīts, ka tas ietver arī "tiesības, kas izriet no kapitāla daļām un akcijām"¹⁵. Latvijā akcionāru interešu aizsardzības minimums un komercdarbības pamatregulējums ir noteikts Komerclikumā¹⁶.

Pārsteidzoši, tomēr Parex banka nav vienīgā kredītiestāde Latvijā, kurai būtu bijušas būtiskas finansiālas grūtības. Pēdējos divdesmit gados nopietnās finanšu grūtībās ir nonākušas

---

⁹ Parex bankas slēgšana būtu katastrofa Latvijas tautsaimniecībai. Pieejams: <http://www.bank.lv/presei/parex-bankas-panemsana/parex-bankas-slegsana-butu-katastrofa-latvijas-tautsaimniecibai> [aplūkots 2012. gada 20. marts]

¹⁰ Turpat

¹¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēdes stenogramma lietā Nr.2010-71-01 „Par Kredītiestāžu likuma 59.⁵ panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/06.09.2011%20Tiesas%20s%C4%93des%20stenogramma.htm> [Apskatīts 2012.gada 15.aprīlī]

¹² b.a. AS "Parex banka" pārņemšana un restrukturizācija. Rīga: Finanšu un kapitāla tirgus komisija, 2009, 18.lpp.

¹³ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-71-01 "Par Kredītiestāžu likuma 59.5 panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam"

¹⁴ Turpat

¹⁵ Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrās papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 14.-15. lpp.

¹⁶ Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 04.maijs, nr. 158

un likvidētas vairākas kredītiestādes¹⁷ un arī neilgi pēc minētā AS Parex banka gadījuma, finansiālās grūtībās 2011. gada septembrī nonāca AS Latvijas Krājbanka. Sakarā ar finanšu aktīvu iztrūkumu un šīs bankas mazo sistemātisko ietekmi uz Latvijas maksājumu sistēmu, valstiski netika pieņemts lēmums par tiešu valsts atbalsta mehānismu iedarbināšanu, lai glābtu banku, un tādēļ tika uzsākts kredītiestādes likvidācijas process¹⁸. Tā kā netika veiktas šīs bankas pārņemšanas darbības, tad akcionāru intereses nevarēja un netika aizskartas. Tomēr, lai arī šī banka netiek uzskatīta par sistemātiski svarīgu, manuprāt, bankas likvidācijas rezultātā sagaidāms, ka lielas kreditoru materiālās vērtības, kas bija noguldītas AS Latvijas krājbankā tiks zaudētas un, pēc parādu nokārtošanas, nebūs atlikušās mantas, ko sadalīt starp sabiedrības biedriem; respektīvi, ja valsts būtu pieņēmusi lēmumu glābt šo banku no maksātnespējas, tad pie jebkura scenārija akcionāri nebūtu sliktākā stāvoklī, kādā tie ir tagad.

Secināms, ka valsts palīdzībai finanšu grūtībās nonākušām kredītiestādēm ir būtiska nozīme plašākas sabiedrības labklājības saglabāšanā, tomēr tā vienmēr ir jānostāda pretstatā akcionāru tiesībām un interesēm, kas ir aizsargātas ar Latvijā spēkā esošu normatīvo regulējumu un Latvijai saistošajām Eiropas savienības tiesību normām. Kā viens no galējiem valsts atbalsta mehānismiem gan pasaulē¹⁹, gan Latvijā ir grūtībās nonākušo sistēmiski svarīgo kredītiestāžu pārņemšana, lai tādējādi nekavējoties varētu operatīvi pieņemt lēmumus un sniegt visu nepieciešamo atbalstu sistēmiski svarīgās kredītiestādes stabilizēšanā. Pasaules praksē tiek pielietoti divi mehānismi: valsts pārņem akciju kapitāla kontrolpaketi vai pārnes uz citu jaundibinātu kredītiestādi pamatbiznesu kopā ar attiecīgajiem aktīviem un saistībām. Tas savukārt nozīmē īpašuma tiesību zaudēšanu, esošajiem pārņemamās kredītiestādes akcionāriem vai tās vadībai brīvprātīgi vienojoties vai valstij izmantojot piespiedu līdzekļus - rezultātā tiešā vai netiešā veidā aizskarot kredītiestādes akcionāru īpašumtiesības un būtiskas intereses, kas var būt aizsargātas ar likumu.

Tādēļ šī maģistra darba mērķis ir izanalizēt **akcionāru interešu aizsardzību kredītiestādes piespiedu pārņemšanas gadījumā** Latvijā un identificēt praktiskus uzlabojumus spēkā esošā banku piespiedu pārņemšanas regulējuma pilnveidošanai. Darbā ir novērtēti un analizēti attiecīgie normatīvie akti, to atbilstība saistošajam ES normatīvajam

---

¹⁷ Likvidējamās kredītiestādes. Pieejams:

http://www.fktk.lv/lv/tirgus_dalibnieki/kreditiestades/likvidejamas_kreditiestades [aplūkots 2012. gada 15.maijā]

¹⁸ Publikācija laikrakstā "Latvijas Vēstnesis": Paziņojums par AS "Latvijas Krājbanka" bankrota procedūras uzsākšanu. Aplūkojams: http://www.fktk.lv/lv/publikacijas/informacija_par_mas_latvijas_k/2012-05-11_pazinojums_par_as_latvij [aplūkots 2012. gada 15. maijā]

¹⁹ Hertig G. Governments as Investors of Last Resort Credit Crisis Comparative Case Studies. Zurich, Gerard Hertig, 2012.

regulējumam, apskatīta ārvalstu prakse, identificētas galvenās pretrunas un neatbilstības, kā arī izstrādāti ieteikumi normatīvās bāzes pilnveidošanai.

1 KREDĪTIESTĀDE, KĀ ĪPAŠI REGULĒTA UN TAUTSAIMNIECĪBAI SVARĪGA KOMERCĀRĀDARBĪBAS FORMA

Valstī kopējais akcionāru interešu aizsardzības ietvars ir noteikts komerc tiesībās, t.i. Komerclikumā. Tomēr attiecībā uz kredītiestādēm un it īpaši kredītiestādes piespiedu pārņemšanas gadījumā, pirmkārt, ir piemērojami speciālie noteikumi, kas ir uzskaitīti speciālajā regulējumā - kredītiestāžu likumā un citos īpašos banku darbības sfēru regulējošos normatīvajos aktos. Attiecīgi tikai aspekti, kas nav noregulēti ar kredītiestādēm specifisko regulējumu ir pakļauti komerclikuma normām.

Kredītiestāžu likums nosaka, ka kredītiestāde ir kapitālsabiedrība, kas pieņem noguldījumus un citus atmaksājamus līdzekļus no neierobežota klientu loka, savā vārdā izsniedz kredītus un sniedz citus finanšu pakalpojumus²⁰. No tā izriet kredītiestāžu īpašais statuss valsts ekonomikā un attiecīgi speciālais regulējums, kas uz tām attiecas. Klientu noguldījumu pieņemšana un glabāšana kredītiestādes kontos nozīmē lielu sabiedrības un funkcionējošās ekonomikas materiālo vērtību uzglabāšanu un pārvaldīšanu. Lai gan Noguldījumu garantiju likums, kā tas noteikts šī likuma 3.pantā, likumā definētiem noguldītājiem garantē atlīdzību, kuras apmērs nepārsniedz 100 tūkstošus eiro, ja iestājas noguldījumu nepieejamības gadījums²¹, šo līdzekļu nepietiekamības gadījumā iztrūkums tiek finansēts aizņemoties līdzekļus no valsts budžeta²². Tādējādi lielas kredītiestādes maksātnespēja, likvidācija un tam sekojošais bankrots var būt būtisks trieciens valsts budžetam un sabiedrības kopējai labklājībai. Attiecīgi, lai valsts mazinātu šādu zaudējumu rašanās iespējamību, kredītiestādēm un to akcionāriem tiek piemērots pastiprināts uzraudzības režīms.

Kā rāda vēsture, tad arī šāds pastiprināts uzraudzības režīms neizslēdz kredītiestāžu finansiālas grūtības, maksātnespēju, likvidāciju un pat bankrotu²³. 2008. gadā Parex bankas drīzas maksātnespējas draudi un likviditātes problēmas tika novērstas valstij iegādājoties

---

²⁰ Kredītiestāžu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 24.oktobris, nr.163

²¹ Noguldījumu garantiju likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3.jūnijs, nr.162

²² Turpat, 15.p.

²³ Likvidējamās kredītiestādes. Pieejams:

http://www.fktk.lv/lv/tirgus_dalibnieki/kreditiestades/likvidejamas_kreditiestades [aplūkots 2012. gada 15.maijā]

akcijas no vairākumakcionāriem²⁴ un pēc tam veicot dažādus valsts atbalsta pasākumus, tādējādi ieguldot būtiskus nodokļu maksātāju līdzekļus šinī kredītiestādē. Papildus vairākumakciju pārņemšanai no esošajiem akcionāriem, vēlākā periodā tika vairākas reizes palielināts bankas pamatkapitāls, tādējādi atšķaidot mazākumakcionāru līdzdalības daļu²⁵. Mazākumakcionāriem tika liegtas pirmtiesības un to ietekme grūtībās nonākušajā kredītiestādē samazinājās²⁶. Vēl nesenāks gadījums ir saistīts ar likvidējamās akciju sabiedrības Latvijas Krājbanka maksātnespēju. Noguldījumu garantijas fondam, izmaksājot garantētās atlīdzības, uz 2011. gada 31. decembri ir izveidojies līdzekļu iztrūkums 186 miljonu latu apmērā, kuru tas ir aizņēmis no Latvijas valdības²⁷. Attiecīgi, atbilstoši LR Centrālā statistikas pārvaldes datiem, tas nozīmē, ka netieši katrs Latvijas Republikas ekonomiski aktīvais iedzīvotājs noguldījumu garantijas fondam pat šādas relatīvi nelielas bankas maksātnespējas gadījumā ir aizdevis 180 latus²⁸ tikai, lai izmaksātu garantētās atlīdzības. Tā kā ir pieņemts lēmums par šīs bankas likvidāciju, tad reālistiski vienīgās atlikušās akcionāru intereses ir Komerclikuma 112.pantā²⁹ noteiktās tiesības uz kredītiestādes pēc parādu nokārtošanas atlikušās mantas sadali starp sabiedrības biedriem atbilstoši viņu ieguldījuma (kapitāla) daļām.

Latvijā tiesiskā kārtība attiecībā uz kredītiestādēm specifiskiem normatīvajiem aspektiem ir noregulēta ar Kredītiestāžu likumu. Kredītiestāžu likuma 4.pantā noteikts, ka kredītiestādes dibināšanu, darbību, reorganizēšanu un likvidēšanu regulē Kredītiestāžu likums, Komerclikums, Finanšu instrumentu tirgus likums un citi likumi, ievērojot tos noteikumus, kas ietverti Kredītiestāžu likumā un, ka Kredītiestāžu likuma noteikumi kredītiestādes pārņemšanai piemērojami tiktāl, ciktāl Banku pārņemšanas likumā nav noteikts citādi³⁰. Kopš globālās finanšu krīzes kulminācijas 2008. gada otrajā pusē, kas skāra arī Latvijas kredītiestādes, šajā likumā ir veiktas vairākas reaktīvas izmaiņas, tādējādi aizpildot tiesiskā regulējuma robus un veicot vairākus normatīvo aktu uzlabojumus. 2008. gada oktobrī tika formalizēta kārtība, kādā pārsūdzami Finanšu un kapitāla tirgus komisijas administratīvie

---

²⁴ b.a. AS "Parex banka" pārņemšana un restrukturizācija. Rīga: Finanšu un kapitāla tirgus komisija, 2009.

²⁵ b.a. 2010. gada pārskats un neatkarīgu revidentu ziņojums. Rīga: AS Parex banka, 2011.

²⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēdes stenogramma lietā Nr.2010-71-01 „Par Kredītiestāžu likuma 59.⁵ panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/06.09.2011%20Tiesas%20s%C4%93des%20stenogramma.htm> un <http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/20.09.2011%20Tiesas%20s%C4%93des%20stenogramma.htm> [Apskatīts 2012.gada 15.aprīlī]

²⁷ b.a. Noguldījumu garantiju un apdrošināto aizsardzības fonda bilance 2011. gada 31. decembrī. b.v., Finanšu un kapitāla tirgus komisija, 2012.

²⁸ Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits pēc dzimuma. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/ekonomiski-aktivo-iedzivotaju-skaits-pec-dzimuma> [aplūkots 2012. gada 15.aprīlī]

²⁹ Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 04.maijs, nr. 158, 112.p. 1.d.

³⁰ Kredītiestāžu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 24.oktobris, nr.163

akti, papildinot Kredītiestāžu likuma 99.¹ pantu un nosakot, ka tie pārsūdzami Administratīvajā apgabaltiesā, kas tālāk pārsūdzībai, iesniedzot kasācijas sūdzību³¹. Tādējādi tiek precizēta lietu piekritība un procesuālās darbības lēmuma pārsūdzēšanā un veicināta laba un caurspīdīga pārvaldība. Gūstot mācību no Parex bankas pārņemšanas un ņemot vērā patstāvīgi pieaugošo banku ietekmi Latvijas ekonomikā un to nozīmi valsts tautsaimniecībā, kredītiestāžu normatīvajā regulējumā tiek paredzēts specifisks regulējums nestandarta krīzes situāciju risināšanai. Viens no šādiem normatīvajiem aktiem ir "Banku pārņemšanas likums", kas tika pieņemts Saeimā 2008. gada 18. decembrī un stājās spēkā 2008. gada 31. decembrī³². Banku pārņemšanas likuma uzstādītais mērķis ir Latvijas Republikas banku sistēmas stabilitātes saglabāšana un maksājumu sistēmu raitas darbības nodrošināšana sabiedrības interesēs³³ un tas nosaka, ka bankas pārņemšana pieļaujama uz līguma pamata (labprātīga pārņemšana) vai pret taisnīgu atlīdzību uz atsevišķa likuma pamata (piespiedu pārņemšana)³⁴. Šajā likumā bankas pārņemšanu pieļauj izņēmuma gadījumos, kad Latvijas Republikas banku sistēmas stabilitāte un maksājumu sistēmu raita darbība ir nopietni apdraudēta vai tiktu apdraudēta, ja bankas pārņemšana nenotiktu un banka tādēļ nespēj vai nespētu ievērot likumā noteiktās banku darbību regulējošās prasības³⁵. Šis likums Latvijas tiesību sistēmā ir kā pamats, ar kuru tiek noteikta banku pārņemšanas procedūra un attiecīgi no tā izriet ietekme uz kredītiestādes akcionāru aizsargātajām īpašumtiesībām un interesēm.

Kā nākošie būtiskie grozījumi saistībā ar kredītiestāžu uzņēmējdarbības regulējumu Latvijā, tiek nodibināts kredītiestādes uzņēmuma pārejas institūts, kredītiestāžu likumu papildinot ar 59.² pantu, 59.³ pantu un 59.⁴ pantu. Ar kredītiestādes uzņēmuma pāreju, kas definēta augstākminētajos grozījumos, tiek pielāgots Komerclikuma uzņēmuma pārejas³⁶ juridiskais regulējums kredītiestādes darbības specifikai un saimnieciskajai realitātei. Tomēr, saglabājot ar Kredītiestāžu likumu iedibināto stingro uzraudzības modeli, kredītiestādes uzņēmuma vai tā daļas, tajā skaitā filiāles, nodalāmas mantas kopuma, aktīvu vai saistību kopuma vai ar kredītiestādes klientiem noslēgto tipveida līgumu kopuma pārejai citas personas īpašumā vai lietošanā, kredītiestādei ir nepieciešama Finanšu un kapitāla tirgus komisijas atļauja³⁷. Ar šiem grozījumiem tiek ieviesti arī Kredītiestādēm piemērojamie ierobežojumi, kas var tikt raksturoti kā preventīvo un piespiedu pasākumu kopums, lai

---

³¹ Grozījumi Kredītiestāžu likumā: LR likuma grozījumi. Latvijas Vēstnesis, 2008. 7.novembris, nr.174. 99.¹p. 3.d.

³² Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202.

³³ Turpat, 1.p.1.d

³⁴ Turpat, 3.p. 2.d.

³⁵ Turpat, 3.p.1.d.

³⁶ Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 04.maijs, nr. 158. 20.p.

³⁷ Grozījumi Kredītiestāžu likumā: LR likuma grozījumi. Latvijas Vēstnesis, 2009. 18.februāris, nr.27, 59.²p

efektīvāk nodrošinātu kredītiestādes pakļaušanos regulatora prasībām un tām saistošajam normatīvajam regulējumam. Citi būtiski grozījumi Kredītiestāžu likumā, kas skar kredītiestādes akcionāru īpašumtiesības, tiek pieņemti 2009. gada februārī, papildinot šo likumu ar strīdīgo 59.⁵ pantu par Ministru kabineta lēmumu par valsts būtiskas līdzdalības palielināšanu kredītiestādē un esošo akcionāru pirmtiesību ierobežošanu³⁸, kuru Satversmes tiesa 2011. gada 19. oktobrī atzina par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam un spēkā neesošu no sprieduma pasludināšanas dienas³⁹. Savukārt 2009. gada oktobrī šis likums tiek papildināts ar regulējumu attiecībā uz kredītiestādes pakārtotajām saistībām, kas kredītiestādes saistību dzēšanas hierarhijā ierindojās kā instruments starp noguldījumiem un akciju kapitālu. Pakārtotās saistības tiek definētas, kā saistības, kas kredītiestādei rodas no aizdevuma un, kas, pamatojoties uz noslēgto līgumu ar kredītiestādi, aizdevējam dod tiesības atprasīt aizdevumu pirms termiņa tikai kredītiestādes maksātnespējas vai likvidācijas gadījumā un tikai pēc visu citu kreditoru prasījumu apmierināšanas, bet pirms akcionāru prasījumu apmierināšanas⁴⁰. Attiecīgi šis ieguldījums ir daudz riskantāks darījuma veids kā vienkāršs noguldījums kredītiestādē un tādēļ šādi aizdevumi ir mazāk aizsargāti. Iespējams šis paaugstinātais komercrisks tiek atspoguļots jaunajā 59.⁶ pantā, nosakot, ka, ja banka atbilstoši normatīvajiem aktiem par komercdarbības atbalstu saņem šādu atbalstu, no komercdarbības atbalsta piešķiršanas līdz komercdarbības atbalsta sniegšanas beigām bankai ir aizliegts pildīt pakārtotās saistības, tai skaitā aizliegts atmaksāt aizdevumu, aprēķināt, uzkrāt vai izmaksāt par šādu aizdevumu procentus un citu atlīdzību⁴¹.

Ministru kabineta pārstāvis M. Brencis Satversmes tiesas sēdē Par Kredītiestāžu likuma 59.⁵ panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105.pantam, norādīja, ka „komersantu maksātnespēju regulējošo tiesību normu vispārīgais mērķis esot panākt maksimālu paša uzņēmuma vērtības saglabāšanu, savukārt kredītiestāžu darbību un maksātnespēju regulējošo normu mērķis – samazināt zaudējumus finanšu sektorā, noguldītājiem un noguldījumu garantiju fondam, bet paša uzņēmuma vēlme turpināt darbību neesot prioritāra. Ievērojot minētos mērķus, kredītiestāžu darbību regulējošos normatīvajos aktos esot paredzēti vairāki no vispārējiem maksātnespējas risinājumiem atšķirīgi principi.”⁴²

---

³⁸ Grozījumi Kredītiestāžu likumā: LR likuma grozījumi. Latvijas Vēstnesis, 2009. 11.marts, nr.39, 9.p.

³⁹ Par Kredītiestāžu likuma 59.5panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011.gada 19.oktobra spriedums lietā Nr.2010-71-01. Latvijas Vēstnesis, 2011. 21.oktobris, nr.167.

⁴⁰ Kredītiestāžu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 24.oktobris, nr.163, 1.p.59.d.

⁴¹ Grozījumi Kredītiestāžu likumā: LR likuma grozījumi. Latvijas Vēstnesis, 2009. 28.oktobris, nr.171, 4.p.

⁴² Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010. gada 10. augusta lēmums par lietas ierosināšanu par "Kredītiestāžu likuma 59.2 pantu, 59.3 pantu, 59.4 pantu, 117. panta ceturtais daļas 3. punktu, 173. panta ceturto daļu un 185. panta pirmo prim daļu (turpmāk – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas

Kredītiestādes esot būtiski nošķirt no citām komercsabiedrībām, jo to darbības principi neesot pielīdzināmi ikdienišķas komercsabiedrības darbības principiem. Esot nepieciešams nodrošināt noguldītāju interešu”, kā arī būtisku sabiedrības interešu aizsardzību.

Arī Eiropas Komisija 2009. gada 20. oktobra paziņojumā ir norādījusi, ka ne visām nacionālajām pārvaldes iestādēm ir tiesības stabilizēt un reorganizēt grūtībās nonākušu banku, ja oficiāli vēl nav iestājusies maksātnespēja (kā noteikts valsts tiesību aktos), un faktu, ka trūkst saskaņotu Eiropas Savienības līmeņa kritēriju apstākļiem, kādos šādas pilnvaras var izmantot. Savukārt nekoordinēta rīcība un šāda nacionālā regulējuma daudzveidība radīja draudus, ka saruks uzticība bankām, radīsies konkurences traucējumi, nodokļu maksātājiem nāksies segt augstās glābšanas izmaksas un veidosies tiesiska nenoteiktība. Norises, kas saistāmas ar banku Fortis, Lehman Brothers un Islandes banku bankrotu nesenās finanšu krīzes laikā, liecina, cik bīstams visas ES banku sistēmas finanšu stabilitātei ir fakts, ka trūkst pienācīga tiesiskā pamata banku finanšu problēmu noregulējumam⁴³. Šī normatīvā regulējuma nenoteiktība var tieši ietekmēt kredītiestāžu akcionāru intereses un norāda uz izplūdušo kredītiestādes akcionāru tiesību aizsardzības minimālo standartu.

2 KREDĪTIESTĀDES AKCIONĀRU AIZSARGĀTĀS INTERESES UN TIESĪBAS

Komerclikums nosaka vispārējo akcionāru interešu aizsardzības ietvaru Latvijas Republikā. Kā iepriekš noskaidrots, tad atsevišķas speciālās normas attiecībā uz kredītiestāžu akcionāriem ir noteiktas ar Kredītiestāžu likumu, tik tālu cik tas noregulēts šajā likumā. Banku pārņemšanas likums, uz ko ir iestrādāta atsauce arī Kredītiestāžu likuma 4.panta otrajā daļā, un atbilstoši kuram Latvijā īstenojama bankas piespiedu pārņemšana, nosaka atsevišķus aspektus un izņēmums no Komerclikumā nodibinātā vispārējā akcionāru interešu aizsardzības ietvara.

Latvijas Republikas Satversmes 105. pants ganītē tiesības uz īpašumu, kas atbilstoši Satversmes tiesas spriedumiem ietver arī "tiesības, kas izriet no kapitāla daļām un

---

Satversmes (turpmāk – Satversme) 1., 90., 91., 92. un 105. pantam" Pieejams:

http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/lem_ierosin_2010_60.htm [aplūkots 2012. gada 15.aprīlī]

⁴³ An EU Framework for Cross-Border Crisis Management in the Banking Sector: EU communication.

Available: <http://eur->

lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en.lv&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=502713:cs&page= [viewed on 16 April 2012]

akcijām"⁴⁴. Tomēr, jāņem vērā, ka Latvijas Republikas Satversme un arī starptautiskās cilvēktiesību konvencijas nosaka, ka tiesības uz īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm un tās var ierobežot saskaņā ar likumu⁴⁵. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību⁴⁶. Tādēļ akcionāru intereses un tiesības pastāv tikai līdz robežai, kas nepārkāpj likumdevēja noteikto līdzsvaru ar plašākas sabiedrības interesēm; jebkurā gadījumā akciju īpašums nacionalizējams tikai pret taisnīgu atlīdzību.

Latvija, iestājoties Eiropas Savienībā un pievienojoties starptautiskajām konvencijām, uzņemas saistības, kuras ir jāpilda arī attiecībā uz īpašumtiesībām un akcionāru interešu aizsardzības minimālo standartu.

Šis tiesību kopums veido ietvaru, kura kontekstā ir jāizvērtē akcionāru interešu aizskārums un aizsardzības robežas, piespiedu kārtā pārņemto kredītiestādi. Galvenās aizsargātās kredītiestādes akcionāru intereses, kredītiestādes piespiedu pārņemšanas procesā, ir iedalāmas vairākās lielās grupās. Tās ir tiesības uz dividendēm no akcijām, tiesības uz taisnīgu atlīdzību nacionalizācijas gadījumā, tiesības piedalīties dalībnieku kopsapulcē un tādējādi pieņemt lēmumus un ievēlēt kredītiestādes vadību, kā arī tiesības prasīt no vadības, lai tā strādā akcionāru interesēs un deleģēto pilnvaru apjomā. Tās šinī sadaļā arī tiek analizētas detalizētāk.

2.1 Eiropas Savienības akcionāru interešu aizsardzības minimālais standarts

Latvijai, iestājoties Eiropas Savienībā, ir jāpilda saistības, kas izriet no dalības Eiropas Savienībā. Dažādos Eiropas Savienības normatīvajos aktos un tiesību avotos ir noteikts Komerctiesību, kredītiestāžu pārņemšanas un uzņēmējdarbības regulējums. Eiropas Savienības augstākā līmeņa dokuments ir Līgums par Eiropas Savienību⁴⁷, kura III sadaļas 2. nodaļā ir noteiktas tiesības veikt uzņēmējdarbību un ar to saistītais regulējums. Šī dibināšanas līguma 43. pantā noteiktā "brīvība veikt uzņēmējdarbību" ir tiesības dibināt un vadīt uzņēmumus.

---

⁴⁴ Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 14.–15. lpp.

⁴⁵ Latvijas Republikas Satversme: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 1993, 1.jūlijs, nr.43. 105.p.

⁴⁶ Turpat.

⁴⁷ Līgums par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgums, Konsolidētā versija. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2006. 29.decembris, C 321 E/1.

Līguma par Eiropas Savienību kontekstā kredītiestāžu pārņemšana ir uzskatāms par valsts atbalsta veidu, kas pamatā atzīts kā nesaderīgs ar kopējo tirgu. Tomēr 107. panta 3. punkta "b" apakšpunkts nosaka, ka „atbalstu, kas veicina kāda svarīga projekta īstenojumu visas Eiropas interesēs vai novērš nopietnus traucējumus kādas dalībvalsts tautsaimniecībā var uzskatīt par saderīgu ar kopējo tirgu”⁴⁸. Līdz ar to, ja banku pārņemšana novērš nopietnus traucējumus dalībvalsts tautsaimniecībā, tā ir uzskatāma par pieļaujamu.

Papildus direktīvām, kas regulē komercdarbību un nosaka akcionāru tiesību standartus, kopš globālās finanšu krīzes sākuma Eiropas Komisija ir izdevusi vairākus paziņojumus, kas saistīti ar banku pārņemšanu un globālās finanšu krīzes radītu kredītiestāžu finansiālo grūtību risināšanu. Šis komunikācijas, ar kurām Eiropas Komisija skaidro savu viedokli un normu interpretāciju atbilstoši esošajiem apstākļiem finanšu sektorā, ir 2008. gada 25. oktobra „Valsts atbalsta noteikumu piemērošana pasākumiem, kas veikti attiecībā uz finanšu iestādēm saistībā ar pašreizējo globālo finanšu krīzi”⁴⁹, 2009. gada 15. janvāra „Finanšu iestāžu rekapitalizācija pašreizējās finanšu krīzes apstākļos — atbalsta ierobežošana līdz nepieciešamajam minimumam un aizsardzības līdzekļi pret pārmērīgiem konkurences traucējumiem”⁵⁰, 2009. gada 26. marta „samazinātas vērtības aktīviem piemērojamo režīmu Kopienas banku nozarē”⁵¹ un 2009. gada 19. augusta „finanšu nozares dzīvotspējas atjaunošanu un tās pārstrukturēšanas pasākumu novērtējumu pašreizējās krīzes apstākļos atbilstīgi valsts atbalsta noteikumiem”⁵². Tā kā šie dokumenti ir būtiski interpretējot Eiropas Savienības normatīvos aktus, tie tiek atsevišķi analizēti nākošajās darba sadaļās.

Ņemot vērā Eiropas Ekonomikas kopienas dibināšanas līgumu, 1976. gada 13. decembrī tika izdota Padomes Otrā direktīva 77/91/EEK, kas tiek uzskatīta par akcionāru tiesību aizsardzības minimālo standartu noteicošo institūtu⁵³ Eiropas Savienības tiesībās. Šī direktīvas mērķis ir nodrošināt līdzvērtīgu obligātās aizsardzības līmeni gan akciju sabiedrību akcionāriem, gan to kreditoriem, kā arī koordinēt valstu noteikumus attiecībā uz šādu

---

⁴⁸ Līgums par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgums, Konsolidētā versija. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2006. 29.decembris, C 321 E/1.

⁴⁹ the Communication on the application of State aid rules to measures taken in relation to financial institutions in the context of the current global financial crisis: EU communication. OJ C 270, 2008. 25.October, p.8.

⁵⁰ the Communication on the recapitalisation of financial institutions in the current financial crisis: limitation of aid to the minimum necessary and safeguards against undue distortions of competition: EU communication. OJ C 10, 2009. 15.January, p.2.

⁵¹ the Communication from the Commission on the treatment of impaired assets in the Community banking sector: EU communication. OJ C 72, 2009. 26.March, p.1.

⁵² the Communication on the return to viability and the assessment of restructuring measures in the financial sector in the current crisis under the State aid rules : EU communication. OJ C 195, 2009. 19.August, p.9.

⁵³ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-71-01 “Par Kredītiestāžu likuma 59.5 panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”

sabiedrību veidošanu un to kapitāla saglabāšanu, palielināšanu vai samazināšanu⁵⁴. Akciju kapitāla palielināšana un kontroles iegūšana kredītiestādē ir parasti viens no galvenajiem finansiālās stabilitātes atjaunošanas stūrakmeņiem. Akcionāru aizsargātās tiesības attiecībā uz kapitāla palielināšanu atbilstoši šajā direktīvā ietver:

- kapitāla palielināšanu, par kuru lemj kopsapulce;
- statūti, dibināšanas dokuments vai kopsapulce var atļaut parakstītā kapitāla palielināšanu līdz maksimālajam apjomam, ko nosaka, ņemot vērā maksimālo apjomu, kas paredzēts likumos. Vajadzības gadījumā par parakstītā kapitāla palielinājumu noteiktā apjoma robežās lemj tam pilnvarota sabiedrības struktūra, tomēr atbilstoši kopsapulces lēmumā noteiktam pilnvarojumam;
- šie noteikumi ir attiecināmi uz visu vērtspapīru emisiju, kas ir konvertējami akcijās vai kas dod tiesības parakstīties uz akcijām, bet ne šādu vērtspapīru konversiju, ne arī parakstīšanās tiesību izmantošanu⁵⁵.

Līdz ar to direktīvai 77/91/EEK pieļauj kapitālu palielināt vienīgi akcionāru kopsapulcē, tieši lemjot par kapitāla palielināšanu vai kapitālā konvertējamu vērtspapīru emisiju. Dalībnieku kopsapulces sasaukšanas termiņus šī direktīva nenosaka un neierobežo valstis nacionālajās tiesībās ieviest savus saprātīgus termiņus. Attiecībā uz jaunu akciju emisiju piemērojams regulas 28. pants, kas nosaka, ka, ja kapitāla palielināšana nav pilnībā parakstīta, kapitālu palielina par parakstīto apjomu tikai tad, ja to paredz emisijas noteikumi⁵⁶. Tādēļ, standarta gadījumā pilnīgi parakstīta akciju emisija nenozīmē, ka kapitāls viennozīmīgi tiks apmaksāts par parakstīto summu. Direktīva atsevišķi ļauj emisijas noteikumos paredzēt, ka kapitāls ir apmaksājams pilnībā un tādējādi uzņēmumam ir iespēja samazināt neprognozējamību attiecībā uz kapitālu, kas beigu beigās tiks apmaksāts. Attiecībā uz problēmās nonākušu kredītiestādi, kas atbilstoši esošajam normatīvajam regulējumam ir pārņemšanas objekts, rekapitalizācija pietiekošā un prognozējamā apjomā ir ļoti nozīmīga.

Direktīva paredz, ka, ja kapitālu palielina ar naudas ieguldījumu, akcionāriem jāpiedāvā akcijas, piešķirot tiem pirmpirkuma tiesības proporcionāli to akciju pārstāvētajam kapitālam⁵⁷. Tas nozīmē, ka operatīva un ātra akciju kapitāla palielināšana, gadījumā, ja ir liels skaits esošo akcionāru, reālistiski ir gandrīz neiespējama. Šāds direktīvas 77/91/EEK regulējums aizsargā akcionārus (tajā skaitā mazākumakcionārus), tomēr tajā pašā laikā būtiski ierobežo ātru lēmumu pieņemšanu, ja kredītiestādes akcionāri ir sadrumstaloti vai arī kāds no tiem pielietojot viltīgu nogaidīšanas stratēģiju, grib panākt lielākus labumus vai kādas citas

⁵⁴ Padomes Otrā direktīva: ES direktīva. Oficiālais Vēstnesis, 1977. 31. janvāris, nr.026.

⁵⁵ Turpat, 25.p.

⁵⁶ Turpat, 28.p.

⁵⁷ Turpat, 29.p. 1.d.

privilēģijas no pārējiem akcionāriem, kas varētu būt ieinteresēti ātrā finansiālās grūtībās nonākušas kredītiestādes rekapitalizācijā. Citi papildus noteikumi, kas tikai palielina laika periodu, kāds ir nepieciešams akciju kapitāla palielināšanai (un ir pretējs kredītiestādes glābšanai to ātri rekapitalizējot) ir prasība visus parakstīšanās piedāvājumus ar priekšrocību tiesībām un termiņu, kurā šīs tiesības ir izmantojamas, publicē oficiālā izdevumā⁵⁸. Alternatīvi, ja ir reģistrētas visas sabiedrības akcijas, var izmantot citus veidus, kā rakstiski informēt visus sabiedrības akcionārus. Direktīvā noteikts, ka priekšrocību tiesības izmantošanas termiņš nedrīkst būt īsāks par 14 dienām no piedāvājuma publikācijas dienas vai no vēstuļu nosūtīšanas dienas akcionāriem. Priekšrocības tiesības var ierobežot vai atņemt tikai ar kopsapulces lēmuma kvalificētu balstu vairākumu (atsevišķos gadījumos ar vienkāršu balsu vairākumu), kas atbilst kvoruma nosacījumiem⁵⁹.

Rezumējumā var apkopot, ka atbilstoši 77/91/EEK direktīvai akcionāru kopsapulcei ir piešķirtas lielas un būtībā neierobežojamas tiesības attiecībā uz lēmumu pieņemšanu un piedalīšanos pamatkapitāla palielināšanā; reglamentētā kapitāla palielināšanas procedūra pieņemuma, ka ir vairāk akcionāri un kāds no tiem nevēlas kapitāla ātru palielināšanu, var būt relatīvi ilgstoša un būt nopietns šķērslis ātrai kredītiestādes rekapitalizācijai. Tas vai līdzekļus kapitālā iegulda jauns akcionārs (piemēram, valsts) vai esošie akcionāri, nekādā būtiskā veidā nesamazina laika periodu, kāds būtu nepieciešams formālās procedūras izpildīšanai. Tas norāda uz spēcīgi aizsargātām akcionāru interesēm un tiesībām, kā arī juridisko noteiktību attiecībā pret akciju īpašumu un labumiem, kas ar to saistīti. Tomēr šis viennozīmīgi var būt šķērslis finansiālu grūtību risināšanai kredītiestādē, kurai īsā laikā var būt nepieciešama būtiska palīdzība kapitālieguldījumu veidā.

Vēlāk ar direktīvu 2006/68/EC tiek papildināta akcionāru pamattiesību Padomes Otrā direktīva (t.i. direktīva 77/91/EEC) to aktualizējot galvenokārt attiecībā uz kompānijas iespējām iegādāties pašai savas akcijas un izsniegt nodrošinājumus akcionāriem, veicot darbības ar pašas kompānijas akcijām. Nekādas normas, kas attiecas uz akcionāru pirmtiesībām netiek grozītas vai papildinātas⁶⁰.

Vēlākās direktīvas komercietību jomā pievēršas dažādiem jautājumiem, kas nav tieši saistīti ar akcionāru interešu aizsardzības (kredītiestādes piespiedu pārņemšanas gadījumā) aspektu sakārtošanu un juridisku noregulēšanu Eiropas Savienības dalībvalstu līmenī. Sistematizācija notiek attiecībā uz kompāniju apvienošanu (direktīva 2011/35/EU), finanšu pārskatiem un to revīziju (direktīvas 78/660/EEC, 83/349/EEC, 84/253/EEC, 2003/58/EC,

---

⁵⁸ Padomes Otrā direktīva: ES direktīva. Oficiālais Vēstnesis, 1977. 31. janvāris, nr.026, 29.p. 3.d.

⁵⁹ Turpat, 29.p.4.d.

⁶⁰ Directive 2006/68/EC: EU directive. OJ, 2006. 25.September, L 264.

2009/109/EC, 2007/63/EC un 89/666/EEC), speciāliem noteikumiem vienas personas vadītā kompānijām (2009/102/EC un 89/667/EEC), darbiniekiem (2001/86/EC), pārrobežu apvienošanu (2005/56/EC), kapitāla pietiekamības prasībām un atlīdzības politiku (2010/76/EU), kā arī citiem jautājumiem (2009/101/EC)⁶¹.

Ja finansiālās grūtībās nonākušās kredītiestādes akcijas ir kotētas vienas vai vairāku dalībvalstu regulētos tirgos⁶² un bankas pārņemšana notiek iegādājoties akcijas, tad uz darījumu ir attiecināmi direktīvas 2004/25/EK⁶³ noteikumi par pārņemšanas piedāvājumiem (takeover bid). Šīs direktīvas mērķis ir aizsargāt akciju turētājus, jo īpaši tos, kam ir mazākuma līdzdalība, gadījumos, kad tiek pārņemta kontrole kādā sabiedrībā. Direktīva nosaka pienākumu tam, kas ir ieguvusi kontroli pār šo sabiedrību, piedāvāt iegādāties pārējo minētās sabiedrības akcionāru akcijas par godīgu cenu.⁶⁴

2.2 Eiropas Komisijas nesenās komunikācijas un Eiropas Savienības Tiesas prakse

Ņemot vērā nesenās globālās finanšu krīzes apmērus un tās būtisko ietekmi uz Eiropas Savienības finanšu institūcijām, Eiropas Komisija ir izdevusi vairākas komunikācijas attiecībā uz finanšu krīzes skarto kredītiestāžu atveseļošanu. Tā kā šī ir bezprecedenta krīze Eiropas Savienības pastāvēšanas laikā, tad Eiropas Komisijas komunikācijas ir ļoti būtisks tiesību avots, lai varētu efektīvi un adekvāti interpretēt tiesību normas. Attiecībā uz finanšu iestāžu piespiedu pārņemšanu vēl nav izstrādājusies un nostabilizējusies konkrēta judikatūra un regulējums ir neskaidrs – to atzīst arī pati Eiropas Komisija. To Eiropas Komisija norāda savā 2009. gada 20. oktobra piedāvājumā par banku atveseļošanu un finanšu grūtību risināšanas regulējumu⁶⁵. Šis piedāvājums ir adresēts Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Eiropas Kopienas Tiesai un Eiropas Centrālajai bankai. Šajā piedāvājumā Eiropas Komisija akcentē faktu, ka trūkst pienācīga tiesiskā pamata banku atveseļošanai⁶⁶. Komisija arī norāda, ka „ir plaši atzīts, ka Eiropai ir jāizveido tāds

---

⁶¹ The EU single market, Company Law Directives and other official acts. Available:

http://ec.europa.eu/internal_market/company/official/index_en.htm#directives [viewed on 15 April 2012]

⁶² Direktīva 2004/25/EK: ES direktīva. Oficiālais Vēstnesis, 2004. 30.aprīlis, Nr.0025, 1.p.

⁶³ Turpat

⁶⁴ Turpat, 9.p.

⁶⁵ ES satvars pārrobežu krīzes vadībai banku nozarē: ES komunikācija. Pieejams:

<http://eur->

[lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihtmlang=en&lng1=en.lv&lng2=bg.cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.mt.nl.pl.pt.ro.sk.sl.sv.&val=502713:cs&page=](http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihtmlang=en&lng1=en.lv&lng2=bg.cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.mt.nl.pl.pt.ro.sk.sl.sv.&val=502713:cs&page=) [aplūkots 2012. gada 15.maijā]

⁶⁶ ES satvars pārrobežu krīzes vadībai banku nozarē: ES komunikācija. Pieejams:

noregulējuma režīms, kas nodrošinātu, ka visas kompetentās iestādes patiešām saskaņo savas darbības un ka to rīcībā ir pienācīgi instrumenti straujai intervencei, lai pārvaldītu bankas bankrotu — šāda režīma mērķis ir samazināt nepieciešamību valstīm izmantot tāda veida ārkārtas pasākumus, kas bija vajadzīgi krīzes laikā. Līdzšinējās reformas ir jāpapildina ar skaidru normatīvo regulējumu, lai nākotnē pārvaldes iestādes varētu stabilizēt un kontrolēt to pārrobežu finanšu iestāžu sistēmisko ietekmi, kas ir bankrota priekšā. Eiropai ir nepieciešams spēcīgs normatīvais regulējums, kas aptver preventīvos pasākumus, agrīnu intervenci, banku noregulējumu un likvidāciju.⁶⁷

Pirmā no komunikācijām ar kuru Eiropas Komisija skaidro savu viedokli un normu interpretāciju atbilstoši esošajiem apstākļiem finanšu sektorā, ir 2008. gada 25. oktobra „Valsts atbalsta noteikumu piemērošanu pasākumiem, kas veikti attiecībā uz finanšu iestādēm saistībā ar pašreizējo globālo finanšu krīzi”⁶⁸.

Komisija akcentē, ka globālā finanšu krīze ir ievērojami pastiprinājusies un tagad spēcīgi ietekmē ES banku nozari. Arvien lielāka nedrošība par atsevišķu finanšu iestāžu kredītrisku ir paralizējusi starpbanku aizdevumu tirgu, tādējādi kopumā padarot arvien grūtāku finanšu iestāžu piekļuvi likviditātei⁶⁹. Komisija norāda uz ECOFIN padome 2008. gada 7. oktobrī pieņēma secinājumus un par vienu no līdzekļiem, kā aizsargāt noguldītāju intereses un sistēmas stabilitāti, tika atzīta sistēmiski nozīmīgu neaizsargātāko finanšu iestāžu rekapitalizācija; ir nolemts, ka „par valsts intervenci jālemj valsts līmenī, bet tas jā dara koordinēti un pamatojoties uz vairākiem kopējiem ES principiem.”⁷⁰

Šie ECOFIN Padomes principi ir:

- intervencei ir jābūt savlaicīgai un atbalstam jābūt pēc iespējas īslaicīgākam;
- dalībvalstis ievēro nodokļu maksātāju intereses (t.i. veic intervences darījumus pret taisnīgu atlīdzību);
- esošajiem akcionāriem ir jāuzņemas pienācīgas sekas;
- dalībvalstīm ir jāspēj īstenot vadības maiņu;

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en.lv&lng2=bg.cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.mt.nl.pl.pt.ro.sk.sl.sv.&val=502713:cs&page=)

[lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en.lv&lng2=bg.cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.mt.nl.pl.pt.ro.sk.sl.sv.&val=502713:cs&page=](http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en.lv&lng2=bg.cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.mt.nl.pl.pt.ro.sk.sl.sv.&val=502713:cs&page=) [aplūkots 2012. gada 15.maijā]

⁶⁷ An EU Framework for Cross-Border Crisis Management in the Banking Sector: EU communication.

Available: [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en.lv&lng2=bg.cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.mt.nl.pl.pt.ro.sk.sl.sv.&val=502713:cs&page=)

[lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en.lv&lng2=bg.cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.mt.nl.pl.pt.ro.sk.sl.sv.&val=502713:cs&page=](http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en.lv&lng2=bg.cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.mt.nl.pl.pt.ro.sk.sl.sv.&val=502713:cs&page=) [viewed on 16 April 2012]

⁶⁸ the Communication on the application of State aid rules to measures taken in relation to financial institutions in the context of the current global financial crisis: EU communication. OJ, 2008. 25.October, C 270, p.8.

⁶⁹ Ibid, p.1.

⁷⁰ Valsts atbalsta noteikumu piemērošana pasākumiem, kas veikti attiecībā uz finanšu iestādēm saistībā ar pašreizējo globālo finanšu krīzi: ES komunikācija. Oficiālais Vēstnesis, 2008. 25.oktobris, nr.270.

- vadība nedrīkst saglabāt atalgojuma priekšrocības, kas tai nepienākas;
- jāaizsargā konkurentu likumīgās intereses (biznesa ierobežojumi⁷¹ pēc atbalsta saņemšanas)⁷²

Komunikācijā norādīts, ka ņemot vērā nopietnības līmeni, kādu sasniegusi pašreizējā krīze finanšu tirgos un tās iespējamo ietekmi uz dalībvalstu tautsaimniecību kopumā, Komisija uzskata, ka pašreizējos apstākļos 87. panta 3. punkta b) apakšpunktu var izmantot par juridisko pamatu atbalsta pasākumiem, ko veic, lai atrisinātu sistēmas krīzi⁷³, bet tas attiecināms tikai uz finanšu iestādēm⁷⁴. Komisija atkārtoti apstiprina, ka saskaņā ar tiesu praksi un tās lēmumu pieņemšanas praksi Līguma 87. panta 3. punkta b) apakšpunkts nosaka, ka ir nepieciešama sašaurināta interpretācija par to, kas būtu uzskatāmi par nopietniem traucējumiem kādas dalībvalsts tautsaimniecībā⁷⁵. Kā Eiropas tiesu prakse attiecībā uz Līguma 87. panta 3. punkta b) sašaurināto piemērošanu minamas:

- apvienotās lietas T-132/96 un T-143/96 Freistaat Sachsen un Volkswagen AG pret Komisiju, 1999, ECR II-3663, 167. punkts.
- komisijas lēmums 98/490/EK lietā C 47/1996, Crédit Lyonnais, OV L 221, 8.8.1998., 28. lpp., 10.1. punkts,
- komisijas lēmums 2005/345/EK lietā C28/2002 Bankgesellschaft Berlin, OV L 116, 4.5.2005., 1. lpp., 153. un turpmākie punkti
- komisijas lēmums 2008/263/EK lietā C50/2006 BAWAG, OV L 83, 26.3.2008., 7. lpp., 166. punkts
- komisijas lēmums lietā NN 70/2007, Northern Rock, OV C 43, 16.2.2008., 1. lpp.,
- komisijas lēmums lietā NN 25/2008, Glābšanas atbalsts WestLB, OV C 189, 26.7.2008., 3. lpp.,
- komisijas lēmums 2009/341/EK lietā C9/2008 SachsenLB., OV L 104., 24.4.2009.

Komisija attiecībā uz intervenci norāda, ka intervences gadījumā konkrētajos apstākļos var atļaut tādu ārkārtas pasākumus kā strukturālā ārkārtas intervence, tādu trešo pušu tiesību aizsardzība kā kreditori, kā arī glābšanas pasākumi, kuru ilgums var pārsniegt 6 mēnešus⁷⁶,

⁷¹ Valsts atbalsta noteikumu piemērošana pasākumiem, kas veikti attiecībā uz finanšu iestādēm saistībā ar pašreizējo globālo finanšu krīzi: ES komunikācija. Oficiālais Vēstnesis, 2008. 25.oktobris, nr.270. p.38

⁷² the Communication on the application of State aid rules to measures taken in relation to financial institutions in the context of the current global financial crisis: EU communication. OJ, 2008. 25.October, C 270, p. 8.

⁷³ Ibid, p.9.

⁷⁴ Ibid, p.11.

⁷⁵ Ibid, p.8.

⁷⁶ Ibid, p.10

bet vienalga tikai tādu laiku, kādu attaisno krīzes situācija⁷⁷. Kā viens no risinājumiem tiek piedāvāts finanšu iestāžu rekapitalizācija. Komisija atzīmē, ka kapitāla intervence finanšu iestādēs jāveic saskaņā ar tirgus cenām⁷⁸ un palīdzība nevar tikt uzdāvināta; rekapitalizācijas pasākumus tā raksturo kā neatgriezeniskus⁷⁹, kādi tie arī ir, jo tiešā samazina esošo akcionāru kontroli rekapitalizētajās kredītiestādēs. Attiecībā uz šo pašu problemātiku tiek norādīts, ka „ņemot vērā pašreizējo krīzi, saņēmējiem ir jāveic pēc iespējas lielāks ieguldījums, izmantojot pašiem savus līdzekļus, tostarp privātā sektora līdzdalību⁸⁰” tādejādi atkārtoti akcentējot to, ka esošajiem akcionāriem ir jāuzņemas pienācīgas sekas, tomēr ne vairāk kā tirgus cena par sniegto atbalsta pakalpojumu.

Nākošā komunikācija par globālās finanšu krīzes un banku atveseļošanas jautājumiem tika izdota 2009. gada 15. janvārī – „Finanšu iestāžu rekapitalizācija pašreizējās finanšu krīzes apstākļos — atbalsta ierobežošana līdz nepieciešamajam minimumam un aizsardzības līdzekļi pret pārmērīgiem konkurences traucējumiem”⁸¹.

Šajā komunikācijā Eiropas Komisija pievēršas atlīdzības un rekapitalizācijas cenai kāda jāmaksā atbalstu saņemšajai bankai (dividendes par akcijām) un rekapitalizācijas apjoma (kas samazina esošo akcionāru kontroli kredītiestādē) jautājumiem – rekapitalizācija, jo īpaši parasto akciju vai priekšrocību akciju veidā, ir atļauta, ja vien ir ieviestas tirgus orientētas kompensācijas likmes, piemēroti aizsardzības pasākumi un regulāra pārskatīšana”⁸². Otrs jautājums, kuru apskata Eiropas Savienība un Eiropas Centrālā banka, ir rekapitalizācija, kas tiek īstenota nevis tikai banku stabilitātes un drošības atjaunošanai, kā arī, lai tās glābtu, bet galvenokārt, lai nodrošinātu aizdevumus reālajai ekonomikai⁸³. Šāda rekapitalizācija attiecīgi nevar notikt piespiedu kārtā, bet gan tikai uz bankas vadības un akcionāru iniciatīvas pamata, emitējot jaunu kapitālu (atbilstoši komercietībām) vai saņemot cita veida atbalstu no valsts. Šādi pasākumi ir biznesa lēmumi, tiem nav steidzīgs raksturs un līdz ar to piespiedu metodesi no valsts puses nav attaisnojami no konstitucionālo un vispārējo cilvēktiesību uz īpašumu viedokļa.

Pēc Eiropas Komisijas uzskatiem, rekapitalizācijai, ko veic dalībvalstis un kas atbilst kopējam tirgum ir jābūt ar mērķi, kas balstīts uz finanšu stabilitātes atjaunošanu, aizdevumu

---

⁷⁷ the Communication on the application of State aid rules to measures taken in relation to financial institutions in the context of the current global financial crisis: EU communication. OJ, 2008. 25.October, C 270, p.12

⁷⁸ Ibid, 270, p.39

⁷⁹ Ibid, p.42

⁸⁰ Ibid, 270, p.38

⁸¹ the Communication on the recapitalisation of financial institutions in the current financial crisis: limitation of aid to the minimum necessary and safeguards against undue distortions of competition: EU communication. OJ, 2009. 15.January, C 10, p.2.

⁸² Ibid, p.3

⁸³ Ibid, p.3

nodrošināšana reālajai ekonomikai un sistēmisku risku novēršanu saistībā ar iespējamo maksātnespēju⁸⁴. Komisija papildus šim arī izdala divu veidu rekapitalizējamās bankas – tādas, kuras ir būtībā drošas bankas un līdz ar to, kurām ir nepieciešam rekapitalizācija (uz tirgus noteikumiem un par tirgus cenām, bet tās koriģējot par tirgus neefektivitāti un pārmērīgām riska prēmijām krīzes laikā, bet nesamazinot līdz apjomam kāds valdīja pirmskrīzes periodā, kad risks un atlīdzība netika novērtēta atbilstoši reālajai situācijai⁸⁵) un tādas, kuras ir nedrošas⁸⁶ un rekapitalizācija pirmkārt ir nepieciešama, lai tās restrukturizētu. Izvērtējot Komisijas 2008. gada 13. oktobra lēmuma lietā N 507/08 Finansiāla atbalsta pasākumi banku nozarei Apvienotajā Karalistē un Komisijas 2008. gada 27. oktobra lēmuma lietā N 512/08 Atbalsta pasākumi finanšu iestādēm Vācijā secināms, ka attiecībā uz šo valstu pārņemtajām bankām ir identificējams piespiedu pārņemšanas mehānismi un tās uzskatāmas par relatīvi nedrošām bankām, jo tika piemēroti restrukturizācijas pasākumi. Problēmu risināšanai attiecīgi tika piemēroti steidzīgi valsts rekapitalizācijas mehānismi.

Komisijas nostāja ir tāda, ka neraugoties uz vajadzību nodrošināt finansiālo stabilitāti, bankas valsts kapitālu drīkst izmantot tikai ar nosacījumu, ka nedrošas bankas izbeidz darbību vai veic pamatīgu un tālejošu restrukturizāciju. Restrukturizācija nepieciešamības gadījumā jāapvieno ar vadības un korporatīvās pārvaldības maiņu. Pēc valsts rekapitalizācijas, šīm nedrošajām bankām sešus mēnešus pēc rekapitalizācijas ir jā sagatavo visaptverošs restrukturizācijas plāns vai likvidācijas plāns⁸⁷. Šis fakts liecina par to, ka Eiropas Komisijas nostāja attiecībā uz akcionāru interešu aizsardzību banku pārņemšanas gadījumā ir ļoti kritiska un tiek uzskatīts, ka valsts atbalsts ir jāpiemēro kombinācijā ar „sodības” pasākumiem gan bankām, gan arī attiecīgi tās akcionāriem. Tas jādara tādā apmērā kā to pieļauj samērīga kompensācija par jebkuru valsts atbalstu un ierobežojumi par to, ka iestāde esošās vadības pārvaldībā un uzņemtā riska rezultātā ir nonākusi līdz situācijai, kad ir nepieciešama apjomīga valsts rekapitalizācija. Šādas darbības, protams, ierobežo konstitucionālās un cilvēktiesības, tomēr, jebkurš valsts atbalsts un iejaukšanās akcionāru tiesībās ir nostādāms pretim kaitējumam kāds tiktu nodarīts plašākai sabiedrībai, ja nenotiktu iejaukšanās un īpašnieki varētu izlietot savas īpašumtiesības pēc savas gribas vai varēšanas. Attiecībā no akcionāru viedokļa: alternatīvajam variantam iespējams ir vēl sliktāks – bankas likvidācija un bankrots (ja nenotiktu valsts rekapitalizācija). Sliktos ekonomiskos apstākļos likvidācijas gadījumā,

---

⁸⁴ the Communication on the recapitalisation of financial institutions in the current financial crisis: limitation of aid to the minimum necessary and safeguards against undue distortions of competition: EU communication. OJ, 2009. 15.January, C 10, p.3

⁸⁵ Ibid, p.21 and 24

⁸⁶ Ibid, p.4

⁸⁷ Ibid, p.44

kad netiek turpināta bankas darbība, visticamāk nozīmētu komercdarbības izbeigšanu realizējot vērtības par to likvidācijas cenu, nevis pēc to biznesa turpināšanas vērtības.

Tādēļ akcionāriem ir jārēķinās, ka jebkura valsts palīdzība galvenokārt adresē likviditātes un tirgus dalībnieku uzticības trūkuma problēmas un ne tik daudz aizņemšanās dārdzības problēmas. Valsts izvērtē banku, to risku utt. un veic rekapitalizācijas pasākumus, iespējams grūtos tirgus apstākļos akcionāriem un vadībai nav pieeja šādiem līdzekļiem (prezumpcija, ka tie tos izmantotu, ja būtu), kādi ir valsts rīcībā un līdz ar to Valsts atbilstoši Eiropas Komisijas apstiprinātajam plānam rekapitalizē banku un nodrošina finansējumu par samērīgu cenu, tomēr akcionāriem tas netiek piešķirts ar atlaidi. Akciju kapitāla rekapitalizācijas rezultātā esošie akcionāri daļēji zaudē ietekmi un par to maksā cenu, kāda ir samērojama ar valsts ieguldījuma risku.

Komisija uzsver, ka atsevišķos gadījumos grūtībās nonākušām bankām (bet ne akcionāriem) īstermiņa bankām varētu piemērot mazāku atlīdzības normu. Tādā gadījumā šīs bankas rekapitalizācijas izmaksas ilgtermiņā ir jāattiecina uz banku to pārstrukturizējot un tādā viedā atjaunojot bankas normālu un efektīvu darbību un taisnīgu konkurenci tirgū⁸⁸. Rezultātā akcionāri, ja banka ir nonākusi finansiālās grūtībās, zaudē vismaz daļu savas brīvības rīkoties ar akciju īpašuma saistītajām tiesībām (ja banka netiek pilnībā pārņemta). Vēlāk paredzamas restrukturizācijas ceļā bizness tiek optimizēts un iespējams tā apjomi samazināti, lai finansētu veiksmīgu restrukturizāciju. Restrukturizācijas izmaksām, kas attiecināmas uz banku ir jābūt samērojamām ar tām, kādas tās būtu, ja bankai tiktu sniegti atbalsta pakalpojumi par tirgus cenām no valsts rekapitalizācijas pirmsākumiem. Savukārt drošām bankām komisija pieļauj izmantot zemākas likmes un atvieglotākus nosacījumus, kā to prasītu tirgus situācija, ja vien šīs bankas piekrīt atpirkt šos valsts atbalsta instrumentus par tirgus cenām un saglabāt valsts rekapitalizācijas īstermiņa raksturu līdz brīdim, kad to vairs neattaisno finanšu sektora aizsardzības un stabilitātes mērķi. Šādām drošajām bankām, tad ir nepieciešams piemērot mehānismus, kas veicina izvairīšanos no līdzekļu ļaunprātīgas un pret konkurentiem negodīgas izmantošanas.

Rekapitalizācijai jāietver mehānismu, kas nodrošina bankas atgriešanos privātajā sektorā un mehānismus, kas stimulē bankas vēlmi pārtraukt valsts līdzdalību atbalstā: t.i. valsts centieni aizvietot valsts kapitālu ar privāto kapitālu, ciktāl tas ir nepieciešams un

---

⁸⁸ the Communication on the recapitalisation of financial institutions in the current financial crisis: limitation of aid to the minimum necessary and safeguards against undue distortions of competition: EU communication. OJ, 2009. 15.January, C 10, p.154

piemērots, lai atgrieztos pie normāliem tirgus apstākļiem⁸⁹. Komisija iesaka, valstīm rekapitalizāciju apvienot ar piemērotiem stimuliem izpirkt valsts kapitālu, kad tirgus apstākļi to atļauj. Pēc komisijas domām vienkāršākais veids kā to darīt ir, liekot maksāt pietiekoši augstu atlīdzības likmes (dividenžu vai procentu izteiksmē, ja banka ir pelnīt spējīga un tās kapitāla pozīcija to pieļauj), to pakāpenisku un progresīvi paaugstinot⁹⁰ (neradot kapitāla cenas pārmērīgu pieaugumu, kas varētu radīt jaunus draudus bankai vai finanšu sistēmai kopumā⁹¹) un iespējams ierobežojot dividenžu politiku esošo akciju turētājiem valsts atbalsta sniegšanas laikā⁹². Šāda tiesība ir viennozīmīgi pretrunā ar piemēram direktīvu 77/91/EEK tekstu, tomēr Eiropas Komisija šīs pretrunas par atbilstošām izņēmuma noteikumiem (Līguma 87. panta 3. punkta b) apakšpunkts) un uzskata par saprātīgu mēru, lai netiktu pārkāptas nodokļu maksātāju intereses un esošie akcionāri neiedzīvotos uz valsts atbalsta rēķina, kā arī atbalstu saņemošās bankas akcionāri netiktu nostādīti labākā pozīcijā kā konkurentu banku akcionāri, kuras nesaņem valsts atbalstu, bet darbojas uz brīva tirgus principiem. Tādā viedā bankai, tās vadībai un pārējiem akcionāriem būs patiesa ieinteresētība atrast lētākus finansējuma veidus privātajā sektorā. Uzlabojoties ekonomiskajai situācijai finanšu sektorā un rekapitalizētajā bankā atgriezties privātajā sektorā būs izdevīgi. Tas samazinās negatīvo ietekmi uz konkurences kropļojumiem. Arī esošiem akcionāriem attiecīgi būs iespēja par tirgus cenām atgūt ietekmi bankā, piedaloties valsts investīciju aizvietošanā ar privātajām. Tas, protams, pie nosacījuma, ka to finansiālas stāvoklis un vēlme atļauj šādas darbības. Papildus šim, Komisija norāda, ka tai ir pieņemamas cenas, ka nodrošina augstāku atlīdzības likmi, kas piemērojama bankai un tās akcionāriem, attiecībā ar komisijas noteikto metodoloģiju⁹³, tādējādi papildus uzsverot kopējā tirgus konkurences kropļojumu būtiskumu salīdzinājumā ar grūtībās nonākušu kredītiestāžu akcionāru tiesībām uz peļņu un tādējādi ierobežotāku iespēju gūt individuālo labumu no valsts atbalsta rekapitalizējot kādu banku.

Praktiskie aspekti, kas ierobežo kapitāla cenošanu ir kredītiestādes finansiālās grūtības. Noteiktas dividendes par valsts kapitāla ieguldījumiem var būt ekonomiski neiespējamās un nesavietojami ar finanšu palīdzības sākotnējiem stabilizācijas mērķiem. Komisija akceptē sākotnēji nenoteiktas dividendes, kas ir atkarīgas tikai no aplēšamām nākotnes naudas plūsmām. Ja jaunas akcijas tiek izlaistas tirgū ar mērķi piesaistīt privāto investoru, tad dalībvalsts stabilizācijas nolūkā kā emisijas izplatītāja var uzņemties pienākumu parakstīs

---

⁸⁹ the Communication on the recapitalisation of financial institutions in the current financial crisis: limitation of aid to the minimum necessary and safeguards against undue distortions of competition: EU communication. OJ, 2009. 15. January, C 10, p.20

⁹⁰ Ibid, C 10, p.31

⁹¹ Ibid, p.29

⁹² Ibid, p.33

⁹³ Ibid, p.30

jebkuras akcijas, kuras esošie vai jaunie akcionāri nav parakstījuši. Iegāde veicama par zemāko iespējamo cenu salīdzinājumā ar akciju cenu tieši pirms atklātā piedāvājuma paziņošanas. Arī par šādu pakalpojumu valstij jāpiemēro komisija par emisijas garantiju.

Komisija, kā rekapitalizācijas instrumentu, norāda ne tikai pirmā līmeņa banku kapitālu (t.i. apmaksāto akciju kapitālu), bet arī otrā līmeņa kapitālu (t.i. subordinēto kapitālu vai citiem vārdiem – pakārtotās saistības)⁹⁴. Arī attiecībā uz subordinēto kapitālu ir noteikts, ka jāpiemēro tirgus apstākļiem un bankas individuālajiem riska parametriem atbilstošs cenojums, lai tas nekropļotu konkurenci, akcionāri uzņemtos atbilstošu slogu zaudējumu nešanā no ārkārtas finansējuma un veicinātu bankas vēlmi tiklīdz kā iespējams atmaksāt valsts atbalstu.

Papildus komisija norāda, ka valsts atbalstu saņemošām bankām ir jāizvairās no šā fakta reklamēšanas komerciālos nolūkos⁹⁵, lai nenodarītu konkurences traucējums. Šis ir ļoti atbilstošs ierobežojums, ko vajadzētu ieviest arī Latvijas likumdošanā, jo valsts parasti tiek uzskatīta par drošāku investoru un prognozējamāku akcionāru, kā daudzi privātie investori ar iespējams nezināmu reputāciju.

2009. gada 26. martā⁹⁶ Komisija izdeva komunikāciju par „Samazinātas vērtības aktīviem piemērojamo režīmu Kopienas banku nozarē”⁹⁷. Komunikācijā apkopots viedoklis par pasākumu kopumu, kas nepieciešams, lai veicinātu banku aizdevumus un stimulētu ekonomiku. Šāda kredītiestāžu stimulēšana nav saistīta ar akcionāru interešu tiešu aizskārumu banku pārņemšanas gadījumā, bet balstīta uz tirgus likmēm par sniegtajiem pakalpojumiem un bankas vadības brīvu komerciālu lēmumu.

Nozīmīga ir Eiropas Komisijas komunikācija ir „finanšu nozares dzīvotspējas atjaunošanu un tās pārstrukturēšanas pasākumu novērtējumu pašreizējās krīzes apstākļos atbilstīgi valsts atbalsta noteikumiem”⁹⁸. Tā izdota 2009. gada 19. augusta⁹⁹. Komisija atkārtoti norāda, ka pirmais un galvenais, kas pārstrukturēšanas atbalstam būtu jānodrošina, ir

---

⁹⁴ the Communication on the recapitalisation of financial institutions in the current financial crisis: limitation of aid to the minimum necessary and safeguards against undue distortions of competition: EU communication. OJ, 2009. 15.January, C 10, p.27

⁹⁵ Ibid, p.36

⁹⁶ Komisijas paziņojums par samazinātas vērtības aktīviem piemērojamo režīmu Kopienas banku nozarē: ES komunikācija. Oficiālais Vēstnesis, 2009. 26. marts, nr.072.

⁹⁷ the Communication from the Commission on the treatment of impaired assets in the Community banking sector: EU communication. OJ, 2009. 26.March, C 72, p. 1.

⁹⁸ the Communication on the return to viability and the assessment of restructuring measures in the financial sector in the current crisis under the State aid rules EU communication. OJ, 2009. 19.August, C 195, p. 9.

⁹⁹ Komisijas paziņojums par finanšu nozares dzīvotspējas atjaunošanu un tās pārstrukturēšanas pasākumu novērtējumu pašreizējās krīzes apstākļos atbilstīgi valsts atbalsta noteikumiem: ES komunikācija. Oficiālais Vēstnesis, 2009. 19.augusts, nr.195.

no valsts atbalsta neatkarīga kredītiestādes ilgtermiņa dzīvotspējas atjaunošana.¹⁰⁰ Pārstrukturēšanas atbalstā pēc iespējas jāiekļauj nosacījumi par atbilstīgu sloga sadalījumu uz banku un tās akcionāriem, kā arī attiecīgi pasākumi konkurences traucējumu mazināšanai.¹⁰¹ Bankai un tā kapitāla turētājiem vēlams likt ieguldīt pēc iespējas vairāk pašu līdzekļu pārstrukturizēšanā, lai nodrošinātu to, ka pārstrukturētās bankas uzņemas adekvātu atbildības daļu par savas pagātnes rīcības sekām, un lai radītu piemērotas iniciatīvas to rīcībai nākotnē¹⁰²; tomēr Komisija norāda, ka pašreizējie tas pašreizējās sistemātiskās krīzes kontekstā var nebūt piemērojams, jo tas var traucēt mērķim – atvieglot piekļuvi privātam kapitālam un atgriezties normālos tirgus apstākļos¹⁰³. Šajā ziņojumā komisija norāda par nepieciešamajiem kontroles un pārbaudes pasākumiem attiecībā uz atbalstu saņēmušām kredītiestādēm¹⁰⁴.

Vēlākā periodā Komisijas izdotajās komunikācijas nav saskatāma nepieciešamība pēc nekavējošiem bezprecedenta risinājumiem vai atrodamas būtiskas jaunas atziņas par restrukturizācijas pasākumu piemērošanu. Komisijas 2010. gada 7. decembra paziņojums par „Komisijas paziņojums par valsts atbalsta noteikumu piemērošanu no 2011. gada 1. janvāra atbalsta pasākumiem banku labā saistībā ar finanšu krīzi”¹⁰⁵, tiek norādīts, ka ekonomika uzrāda trauslas atveseļošanās pazīmes un banku sektorā ir novērojami uzlabojumi¹⁰⁶, tomēr izņēmums, kas noteikts Līguma 107. panta 3. punkta b) apakšpunktu, ir aizvien piemērojams attiecībā uz kredītiestādēm. Arī 2011. gada 6. decembra komunikācija¹⁰⁷ norāda uz nestabilitāti finanšu tirgos, nepieciešamību stiprināt finanšu sistēmu un uzticību tai un tādēļ pagarina Līguma 107. panta 3. punkta b) apakšpunkta izņēmumu attiecībā uz finanšu iestādēm arī pēc 2011. gada beigām.

Sakarā ar situācijas normalizēšanos finanšu tirgos, Komisijas uzmanība tiek pievērsta jaunu normu izstrādei un pilnveidošanai. Jaunā Eiropas Savienības normatīvā regulējuma izstrādes viens no mērķiem ir sistematizēt un detalizēt grūtībās nonākušu finanšu iestāžu

---

¹⁰⁰ Komisijas paziņojums par finanšu nozares dzīvotspējas atjaunošanu un tās pārstrukturēšanas pasākumu novērtējumu pašreizējās krīzes apstākļos atbilstīgi valsts atbalsta noteikumiem: ES komunikācija. Oficiālais Vēstnesis, 2009. 19.augusts, nr.195, p.5.

¹⁰¹ Turpat, p.7

¹⁰² Turpat, p.22

¹⁰³ Turpat, p.24

¹⁰⁴ Turpat, p.7

¹⁰⁵ Komisijas paziņojums par valsts atbalsta noteikumu piemērošanu no 2011. gada 1. janvāra atbalsta pasākumiem banku labā saistībā ar finanšu krīzi: ES komunikācija. Oficiālais Vēstnesis, 2010. 7.decembris, nr.329/7.

¹⁰⁶ Turpat, p.5.

¹⁰⁷ Komisijas paziņojums par valsts atbalsta noteikumu piemērošanu no 2012. gada 1. janvāra atbalsta pasākumiem banku labā saistībā ar finanšu krīzi: ES komunikācija. Oficiālais Vēstnesis, 2011. 6.decembris, nr.356/02.

problemātikas regulējumu, padarot šos jautājumus caurspīdīgākus. Tas uzlabotu arī noteiktību attiecībā pret kredītiestāžu akcionāru aizsargātajām tiesībām un to robežām. Komisija šos noteikumus izstrādā balstoties uz finanšu krīzes laikā gūto pieredzi un valstu praksē realizētajiem pasākumiem, kurus individuālā kārtā apstiprināja komisija. Šīs sagaidāmās izmaiņas likumdošanā, kas ir raksturojamas kā Eiropas Savienības strukturēta atbilde uz finanšu krīzes laikā identificētajiem problēmjautājumiem, tiek analizēta vēlākā darba sadaļā, apskatot šo uzlabojumu neoficiālo projektu arī kontekstā ar Eiropas Komisijas apstiprinātajiem banku pārņemšanas mehānismiem Anglijā, Vācijā un Latvijā. Tiek attiecīgi novērtēta būtiskāko izmaiņu ietekme uz akcionāru tiesībām. Šis jaunais regulējums tuvākajos gados vainagosies ar Eiropas Savienības plašu regulējumu banku glābšanā un pastiprinātiem uzraudzības un finanšu stabilitātes kritērijiem, lai radītu uzraudzības buferi kredītiestādēm un nebūtu jāveic intervence, kas nav saderīga ar kopējo tirgu (valsts atbalsts) un akcionāru intereses un bankas vadības darbības tiktu nostādītas līdzsvarā ar kopējā tirgus stabilitāti.

Apkopojot Eiropas Komisijas darbības finanšu krīzes pirmsākumos var secināt, ka Komisija sakarā ar grūtībās nonākušo kredītiestāžu atveseļošanas pasākumiem ir piemērojusi ļoti individuālu pieeju. Visticamāk, tas ir saistībā ar to, ka izņēmuma gadījumu intervence un valsts iejaukšanās Eiropas Savienības tiesību sistēmā ir vāji noregulēta un pamatā aprobežojas ar stingru aizliegumu. Individuālā pieeja izpaudās kā katra valsts intervences un rekapitalizācijas pasākumu saderības ar kopējā tirgus atsevišķu apstiprināšanu. Līdz ar šo atsevišķo apstiprināšanu Komisija dod atļauju noteiktā apjomā izmantot izņēmumu, kas noteikts Līguma 87. panta 3. punkta b) apakšpunktā. Attiecīgi valstīm nacionālā līmenī ir pienākums izdot savus likumus un ieviest šo Eiropas Komisijas apstiprināto atveseļošanas plānu atbilstoši valsts likumiem un konstitucionālajam ietvaram.

Balstoties uz šo individuālo pieeju līdz 2009. janvārim, kad situācija finanšu sektorā sāka normalizēties, Komisija bija apstiprinājusi rekapitalizācijas shēmas trīs dalībvalstīs un vairākus atsevišķus rekapitalizācijas pasākumus un tie ir:

- Komisijas 2008. gada 13. oktobra lēmumu lietā N 507/08 Finanšu atbalsta pasākumi banku nozarei Apvienotajā Karalistē (OV C 290, 13.11.2008., 4. lpp.),
- Komisijas 2008. gada 27. oktobra lēmumu lietā N 512/08 Atbalsta pasākumi finanšu iestādēm Vācijā (OV C 293, 15.11.2008., 2. lpp.),
- Komisijas 2008. gada 19. novembra lēmumu lietā N 560/08 Atbalsta pasākumi kredītiestādēm Grieķijā,
- Komisijas 2008. gada 12. novembra lēmumu lietā N 528/08 Nīderlande, atbalsts ING Groep N.V un

- Komisijas 2008. gada 25. novembra lēmumu lietā NN 68/08 par Latvijas valsts atbalstu a/s Parex Banka¹⁰⁸.

Kā būtiskākie no atbalsta pasākumiem akadēmiķu darbos, kā arī Eiropas Komisijas un Eiropas Centrālās bankas pētījumos, tiek akcentēti Anglijas un Vācijas shēmas, kur finansiālās grūtībās bija nonākušas ļoti lielas bankas arī uz pasaules mēroga fona. Latvijā ieviestie pasākumi savukārt ir uzskatāma par būtiskiem raugoties no Latvijas mēroga, bet iespējams ir relatīvi nelieli Rietumeiropas valstu kontekstā.

Eiropas Savienības tiesas prakse attiecībā uz akcionāru interešu aizsardzības direktīvas pielietošanas, jo īpaši valsts vienpersonīgu rīcību pārkāpjot direktīvā 77/91/EEK noteiktās akcionāru pirmtiesības un palielinot akciju kapitālu, Eiropas tiesā ir skatījusies vairākās lietās. Attiecībā uz lietām, kas ir uzskatāmas par svarīgām šajā aspektā ir pieejams Latvijas Republikas Satversmes tiesas viedoklis lietā Par Kredītiestāžu likuma 59.5 panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105.pantam¹⁰⁹. Šajā lietā par direktīvas 77/91/EEK 25. Punkta aizsargātajām tiesībām izteicās Eiropas Savienības tiesību eksperte Esmeralda Balode-Buraka. Balstoties uz ekspertes viedokli Satversmes Tiesa šajā briedumā ir atzinusi, ka Direktīvā 77/91/EEK atkāpes no šī punkta nav norādītas *expressis verbis* un ka direktīvas mērķis esot nodrošināt akcionāriem minimālo aizsardzību visās dalībvalstīs. EST secinājusi, ka direktīvas 77/91/EEK mērķis būtu nopietni apdraudēts, ja dalībvalstis būtu tiesīgas atkāpties no minētās direktīvas noteikumiem, uzturot spēkā noteikumus – pat tādus, ko klasificē kā īpašus vai izņēmuma noteikumus. Šis viedoklis tiek pamatos ar Eiropas Savienības tiesas 1991. gada spriedumu apvienotajās lietās Nr. C-19/90 un Nr. C-20/90 *Marina Karella and Nicolas Karellas v Minister for Industry, Energy and Technology and Organismos Anasygkrotiseos Epicheiriseon AE*.¹¹⁰

Šajā *Karella et al.* lietā tiesa tiek spriesta par valsts kapitāla intervences darbību atbilstību direktīvas 77/91/EEC 25.panta 1 daļai. Tiesa norāda, ka šis direktīvas pants nosaka, ka lēmumi par kapitāla uzturēšanu un izmaiņām ir izlemjami akcionāru kopsapulcei un tam nav piemērojams atkāpes. Kā lietas materiālos norādīts, lai gan dotās kompānijas bija nonākušas finansiālās grūtībās un tām ir sociāli būtiska nozīme un šīm darbībām ir izņēmuma

¹⁰⁸ the Communication on the recapitalisation of financial institutions in the current financial crisis: limitation of aid to the minimum necessary and safeguards against undue distortions of competition: EU communication. OJ, 2009. 15.January, C 10, p. 2.

¹⁰⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-71-01 "Par Kredītiestāžu likuma 59.5 panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam"

¹¹⁰ Eiropas Savienības tiesas 1991. gada 30. maija spriedumu apvienotajās lietās Nr. C-19/90 un Nr. C-20/90 "Marina Karella and Nicolas Karellas v Minister for Industry, Energy and Technology and Organismos Anasygkrotiseos Epicheiriseon AE"

raksturs¹¹¹, tomēr Eiropas Savienības tiesa neatzina, ka ir piemērojami izņēmumi. Tiesa norāda, ka direktīvas mērķis ir sasniegt absolūtu minimumu akcionāru tiesību aizsardzībā visās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Arī speciālos vai īpašos gadījumos nedrīkst izsludināt parakstīšanos uz akciju kapitālu, bez kopsapulces lēmuma, jo tādā gadījumā akciju kapitāla palielināšana uzliktu pienākumu esošajiem akcionāriem piedalīties šajā palielināšanā vai arī piesaistot citus akcionārus – rezultātā samazinātos to līdzdalība un ietekme lēmumu pieņemšanā dotajā sabiedrībā; lēmums par kapitāla palielināšanu vai kompānijas likvidēšanu, atbilstoši direktīvas 17.punktam, ir jāpieņem akcionāru sapulcei arī tad, ja esošais kapitāls neatbilst ar dalībvalsts likumu noteiktam minimumam. Tiesa norāda, ka piemēram likumā noteiktā kārtībā pārtraucot sabiedrības normālu darbību un ieceļot likvidatoru, kreditoru aizsardzības interesēs šādas darbības varētu būt pieļaujamas¹¹².

Otras tiesību avots, kuru Satversmes Tiesas spriedumā atzina kā svarīgu, ir Eiropas Savienības tiesas 1998. gada 12. maija spriedums lietā Nr. C-367/96 “Alexandros Kefalas and Others v Elliniko Dimosio (Greek State) and Organismos Oikonomikis Anasygkrotisis Epicheiriseon AE (OAE)”. Šinī lietā arī tiek izskatītas direktīvas 77/91/EEK 25. panta 1. punktā ietvertās akcionāru sapulces tiesības pieņemt lēmumus par kapitāla palielināšanu. Šīs tiesības Eiropas Savienības tiesa atzīst, ka piemērojamas arī uz komercsabiedrību, kurai ir nopietnas finansiālas grūtības. Šajā gadījumā valsts vienpersoniski bija pieņēmusi lēmumu palielināt kapitālu un 1 mēneša laikā esošajiem akcionāriem tika piešķirtas pirmpirkuma tiesības parakstīties un apmaksāt šo kapitāla palielinājumu. Lēmums par palielināšanu netika pieņemts akcionāru kopsapulcē. Valsts attaisnoja šādu iejaukšanos, savādāk sabiedrību būtu bankrotējusi, tiktu atlaisti darbinieki (kas tika novērsta valstij iejaucoties) un aktīvi izpārdoti, lai apmierinātu kreditoru prasības¹¹³.

Šie precedenti ir no 1991. un 1998. gada un šo lietas konteksts ir vērojams vairāk lokāls finansiālu grūtību raksturs, kas visticamāk saistīts vairāk ar sabiedrību neprofesionālu vadību un nevis ar plašāka mēroga problēmām. Kā iepriekš diskutēts, tad Eiropas Komisija un arī Eiropas Savienības tiesa ir atzinusi, ka Līguma 107. panta 3. punkta “b” apakšpunkta izņēmuma norma ir piemērojama tās šaurākajā kontekstā. Savukārt Eiropas Savienība savās komunikācijās par globālo finanšu krīzi un finanšu iestādēm (pirmā izdota 2008. gadā)

---

¹¹¹ Autora tulkojums no angļu valodas: „the completely exceptional cases of undertakings which are of particular economic and social importance for society and are undergoing serious financial difficulties”

¹¹² Judgment of the European Union Court of 30 May 1991 in the joined cases C-19/90 and C-20/90 "Marina Karella and Nicolas Karellas v Minister for Industry, Energy and Technology and Organismos Anasygkrotiseos Epicheiriseon AE". European Court reports, 1991, pI-02691

¹¹³ Judgment of the European Union Court of 12 May 1998 in the case C-367/96 "Alexandros Kefalas and Others v Elliniko Dimosio (Greek State) and Organismos Oikonomikis Anasygkrotisis Epicheiriseon AE (OAE)". European Court reports, 1998, PI-02843

norāda, ka šis izņēmums ir attiecināms uz finanšu iestādēm pašreizējos apstākļos. Analizējot atšķirības starp Karella et al. un Kefalas et al. lietām un Eiropas banku atvēršanas centienus, saskatāms pilnīgi cits finanšu grūtību cēloņa globālais apmērs un sociālā nozīme attiecībā pret kuru ir jānostāda individuālas finanšu iestādes akcionāru intereses. Jebkuras valsts nepietiekamas intervences negatīvās sekas finanšu iestāžu stabilizēšanā, kas ir savstarpēji ļoti cieši saistītas, sniedzas tālu pāri atsevišķu valstu robežām. Šis arī nav pretrunā ar Satversmes Tiesā pieaicinātās ekspertes viedokli, kas norāda, ka „Eiropas Savienības tiesa nekad neesot sniegusi attiecīgo ES tiesību normu interpretāciju sakarā ar tādu situāciju, kad globālu procesu rezultātā finansiālās grūtībās vienlaikus var nonākt daudzas kredītiestādes dažādās ES valstīs. ES finanšu tirgu integrācija esot stimulējusi arī ES iekšējā tirgus vēl ciešāku saliedēšanos, kas ļaujot nošķirt situāciju, kuru regulē apstrīdētā norma, no tām situācijām, kuras EST aplūkojusi iepriekš.”¹¹⁴

2.3 Normatīvais regulējums Latvijā

Kredītiestāžu likums nosaka ierobežojumus un nosacījumus attiecībā uz akcionāru būtiskas līdzdalība un kontroles palielināšanu kredītiestādē¹¹⁵, informēšanas pienākumu, ja šī būtiskā ietekme samazinās, kā arī identificē akcionārus kā personas, kuras saistītas ar kredītiestādi¹¹⁶ un uz kurām attiecas dažādi kredītiestādes pamatdarbības ierobežojumi, tomēr Kredītiestāžu likumā nav nekāda būtiska regulējuma attiecībā uz akcionāru interešu aizsardzību kredītiestādes piespiedu pārņemšanas gadījumā; vien atsauce uz Banku pārņemšanas likumu un Komerclikumu.

Savukārt banku pārņemšanas likumā tiek noteikti ierobežojumi uz bankas esošo akcionāru pirmtiesībām un interesēm, bankas pārņemšanas gadījumā (salīdzinājumā ar spēkā esošo komerciesību vispārējo regulējumu Latvijā). Šie faktori ir:

- akciju atsavināšanas gadījumā nav piemērojami noteikumi par akcionāru pirmpirkuma tiesībām¹¹⁷. Šī neatbilst direktīvas 77/91/EEK prasībām un vēsturiskajai tiesu praksei, tas atbilst Eiropas Komisijas ziņojumos komunicētajam viedoklim par Eiropas Savienības tiesību normu interpretāciju esošajos apstākļos un attiecībā un finanšu iestādēm, kas nonākušas finansiālās grūtībās vai varētu nonākt tādās;

¹¹⁴ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-71-01 “Par Kredītiestāžu likuma 59.5 panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”

¹¹⁵ Kredītiestāžu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 24.oktobris, nr.163. 28.p.

¹¹⁶ Turpat. 1.p.

¹¹⁷ Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202. 4.p.3.d.

- tiek dzēstas visas ķīlas tiesības, kas nodibinātas uz atsavināmajām akcijām¹¹⁸, kompensāciju, ja tāda tiktu piešķirta, vispirms novirzot šo nodrošināto prasību segšanai. Šāds traktējums, protams, aizskar akcionāru aizsargātās intereses uz īpašumu, tomēr kā tas ir norādīts neskaitāmos Satversmes Tiesas briedumos un Latvijas Republikas satversmē – īpašumtiesības ir izmantojamas tikai atbilstoši sabiedrības interesēm;
- pašai bankai tiek uzlikti tādi darbības ierobežojumi, kā „valdei saņemt Finanšu un kapitāla tirgus komisijas iepriekšēju piekrišanu darījumam, kurš rada pārņemamai bankai jaunas saistības vai palielina esošo saistību apjomu¹¹⁹” un tādējādi ierobežojot valdes (t.i. akcionāru pārstāvības institūta) rīcības brīvību. Attiecīgi netieši tiek skartas akcionāru tiesības, kas izriet no akciju īpašuma. Šī norma uzskatāms, ka ir samērojama krīzes situācijā, lai bankas vadība, kas ir lojāla esošajiem akcionāriem nevarētu veikt negodīgas darbības pārņemšanas periodā, kā tas ir dokumentēts Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002. gada 7. Novembra lēmumā lietā Olczak against Poland¹²⁰.
- Pēc Ministru Kabineta lēmuma par bankas pārņemšanu akcionāriem tiek dots piecu dienu termiņš vienoties par labprātīgu pārņemšanu¹²¹, tajā skaitā atlīdzības apmēru un samaksas kārtību¹²². Šī norma neuzliek par pienākumu vienai vai otrai pusei piekrist kādam no risinājumiem, tomēr no praktisko aspektu viedokļa šāda labprātīga vienošanās viennozīmīgi samazina iespējas pusēm apstrīdēt tālākās ar bankas pārņemšanu saistītās darbības tiesā. Arī šajā vienošanas ceļā, lai arī netiktu panākta vienošanās Ministru Kabineta ir iespēja uzzināt bankas akcionāru viedokli ar pārņemšanu saistītos jautājumos un arī vēlāk izmantot šo informāciju, lai piešķirtu taisnīgu kompensāciju piespiedu pārņemšanas gadījumā;
- Piespiedu pārņemšanas gadījumā Ministru Kabinets nosaka piešķiramo taisnīgo atlīdzību, tās apmēra un samaksas, kā arī piedāvāšanas kārtību¹²³. Ja pārņemamā banka saņēmusi valsts atbalstu vai Latvijas Banka tai piešķirusi finansējumu pirms ierosinājuma par bankas pārņemšanu vai vienlaicīgi ar to, nosakot atlīdzības apmēru, no aprēķiniem izslēdzams bankai piešķirtais valsts atbalsts un Latvijas Bankas

¹¹⁸ Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202. 4.p.4.d.

¹¹⁹ Turpat. 6.p.2.d.

¹²⁰ Judgement of European Court of Human Rights of 7 November 2002 in case no. 30417/96 "Tadeusz Olczak against Poland". Available:

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=671112&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649> [viewed 15 April 2012]

¹²¹ Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202. 6.p. 3.d.

¹²² Turpat.7.p. 1.d.

¹²³ Turpat. 8.p.2.d.

finansējums. Atbilstoši Eiropas Komisijas komunikācijām ne viss centrālas bankas finansējums ir uzskatāms viennozīmīgi par tādu, kas sniegts kā valsts atbalsts. Ja pārņemšanas brīdī finanšu iestāde izpilda normatīvo regulējumu, nav iestājusies maksātnespēja un šis finansējums ir izsniegts un pieejams uz standarta noteikumiem, tad tas nav uzskatāms par valsts atbalstu. Viennozīmīgi, ja kompāniju novērtē tās likvidācijas vērtībā, tad šis var būtiski ietekmēt tās vērtību (bet ne obligāti akcionāriem izmaksājamo atlīdzību, ja tā ir nulle); ja tiek vērtētas nākotnes naudas plūsmas un darbības perspektīvas – tad tam iespējams nav būtiska nozīme kredītiestādes vērtības aprēķinā, jo bankas pārņemšana jebkurā gadījumā ir pieļaujama tikai gadījumā, ja ir sagaidāms, ka tai nākotnē būs finanšu problēmas.

Banku pārņemšanas likuma 8. panta 4 daļā arī noteikts, ka strīda gadījumā bankai vai tās akcionāriem piešķiramās taisnīgās atlīdzības apmēru nosaka tiesa civilprocesuālajā kārtībā pēc bankas vai tās akcionāru prasības. Šis likums arī nosaka saīsinātu dalībnieku sapulces izziņošanas termiņu – trīs dienas no piespiedu kārtā pārņemamās bankas.

Attiecībā uz kredītiestādēm attiecas vispārējās komerclikuma normas par akciju sabiedrībām, jo kredītiestāde var tikt reģistrēta tikai un vienīgi kā akciju sabiedrība. Atsevišķi speciālie noteikumi ir piemērojami banku pārņemšanas likuma ietvaros piespiedu kārtā pārņemot banku. Veicot brīvprātīgu bankas pārņemšanu no esošajiem akcionāriem, Banku pārņemšanas likuma 9.pants, kas nosaka paātrinātu akcionāru sapulces sasaukšanas kārtību, netiek iedarbināts; līdz ar to ir piemērojami Komerclikuma vispārējais regulējums akcionāru sanāksmes sasaukšanai. Tas nozīmē, ka akcionāru sapulces sasaukšanai būs nepieciešams relatīvi ilgs laiks un var būt saistīts ar citiem administratīvas dabas sarežģījumiem (ja netiek pārņemts viss bankas akciju īpašums) dēļ Komerclikumā aizsargātajām akcionāru tiesībām un procesuālajiem termiņiem. Šāds risinājums pilnīgi noteikti neatbilstu Banku pārņemšanas likuma 3.panta pirmajā daļā noteiktajam banku pārņemšanas mērķim, kas ņemot normas pieņemšanas kontekstu prasa ātru rīcību – bankas pārņemšana pieļaujama izņēmuma gadījumos, kad Latvijas Republikas banku sistēmas stabilitāte un maksājumu sistēmu raita darbība ir nopietni apdraudēta vai tiktu apdraudēta, ja bankas pārņemšana nenotiktu un banka tādēļ nespēj vai nespētu ievērot likumā noteiktās banku darbību regulējošās prasības¹²⁴. Bankas piespiedu pārņemšanas gadījumā, atbilstoši banku pārņemšanas likuma 9.pantam, akcionāru kopsapulce sasaukama pēc saīsinātas speciālās procedūras un līdz ar to Komerclikumā aizsargātie procesuālie termiņi to nevar aizkavēt un ir pamats uzskatīt, ka valsts veiktu pārņemšanu tādā apjomā, lai izpildītos statūtos noteiktās akcionāru kopsapulces kvoruma normas. Tomēr šeit ir manāms ļoti radikāls normatīvā akta pielietojums attiecībā uz

---

¹²⁴ Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202.

esošo akciju īpašumi – gandrīz jebkurā sarežģītākā situācijā, kad komplektā ar bankas pārņemšanu ir nepieciešam ātri reaģēt un to piemēram rekapitalizēt vai triviālāks piemērs: nomainīt bankas vadību – ir nepieciešams sasaukt akcionāru pilnsapulci; to savukārt brīvprātīgi pārņemot banku mazāk kā 100% akciju kapitāla apmērā nav iespējams izdarīt racionālā laikā. Viennozīmīgi ir skaidrs, ka bankas pārņemšana kā tāda nav Banku pārņemšanas pašmērķis, bet gan nepieciešamība veikt darbības, kas vērstas uz tās stabilizēšanu. Līdz ar to jebkurā gadījumā, piemērojot esošo akcionāru minimālo tiesību reglamentējošo normatīvo regulējumu to nav efektīvi iespējams izdarīt. Līdz ar to vienīgais reāli darvojošais Banku pārņemšanas likuma instruments, ko var pielietot krīzes situācijas risināšanai bankā ir 100% kapitāla pārņemšana visticamāk piespiedu kārtā (jo maz ticams, ka akcionāri, it īpaši ja tie ir sadrumstaloti, likumā noteiktajā laikā spēs visi vienoties par brīvprātīgu bankas pārņemšanu). No tiesību teorijas efektīvāk un mazāku kaitējumu nodaroši akcionāru īpašumtiesībām būtu arī pārējos Banku pārņemšanas instrumentu likumus, lai tie būtu reāli darbotiespējīgi un arī ar tiem pastāvētu iespēja sasniegt likuma mērķus. Attiecīgi, ja valsts piespiedu kārtā pārņem tikai kontrolpaketi, tad mazākumakcionāriem saglabājas Komerclikumā noteiktās tiesības, tajā skaitā pirmtiesības uz jaunām akciju emisijām un dalību akcionāru sanāksmē. Protams, iespējams, ka valsts šīs tiesības un attiecīgi termiņus var ierobežot ar to pašu likumu ar kuru tiku veikta Banku pārņemšanas likuma 3.pantā 3. daļā noteiktā piespiedu pārņemšanas procedūra pret taisnīgu atlīdzību (piespiedu pārņemšana). Tomēr izvērtējot esošo likumisko ietvaru ir visi pamati uzskatīt, ka pašreiz esošais regulējums tiek saglabāts.

Tādēļ ir svarīgi, ka Komerclikums¹²⁵ nosaka, ka akcijas apmaksājamas dibināšanas līgumā vai pamatkapitāla palielināšanas noteikumos paredzētajā apmērā, kārtībā un termiņos. Vārda akcijas pilnīgas apmaksas termiņš pamatkapitāla palielināšanas gadījumā nedrīkst pārsniegt gadu no dienas, kad atklāta parakstīšanās uz akcijām¹²⁶. Vēl viena Komerclikumā nostiprināta brīvība ir akcionāru tiesība brīvi atsavināt savas akcijas, ja statūtos nav paredzēts, ka vārda akcijas pārdošanai nepieciešama akcionāru sapulces piekrišana. Ja statūtos paredzētas pirmpirkuma tiesības, tad to izmantošanas termiņš ir viens mēnesis no dienas, kad paziņojums par akciju pārdošanu iesniegts valdei. Valde pēc šāda paziņojuma saņemšanas nekavējoties izsludina to likumā noteiktajā kārtībā¹²⁷. Ja akcionāri vēlas, viņi var rakstveidā atteikties no pirmpirkuma tiesībām pirms noteiktā termiņa beigām.

---

¹²⁵ Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 04.maijs, nr. 158.

¹²⁶ Turpat. 237.p.1.,2.d.

¹²⁷ Turpat. 238.p.1.d.

Šis norāda uz gadījumu, kad akcionāri, pat ja gribētu atsavināt akcijas valstij Banku pārņemšanas likumā noteiktajā brīvprātīgajā kārtība, statūti viņiem var ierobežot tādu brīvību un tad valstij jebkurā gadījumā nāktos piemērot piespiedu mehānismu, lai atsavināšanu varētu realizēt operatīvi.

Komerclikums nosaka, ka akciju kapitālu standarta gadījumā drīkst palielināt vai samazināt, tikai pamatojoties uz akcionāru sapulces lēmumu, ar kuru apstiprina pamatkapitāla palielināšanas vai samazināšanas noteikumus un izdara grozījumus sabiedrības statūtos¹²⁸. Vadoties no Eiropas Komisijas komunikācijām, pamatkapitāla palielināšana ir viens no rekapitalizācijas un finanšu iestāžu atveseļošanas galvenajiem instrumentiem. Attiecīgi, ja valsts Latvijā gribētu veikt šādas aktivitātes, tad tas ir izdarāms tikai uz standarta Komerclikuma noteikumiem un termiņiem (un var būt relatīvi ilgi attiecībā pret banku rekapitalizācijas mērķiem), ja valsts pirms tam nav pārņēmusi pilnu kontrolpaketi kredītiestādē. Savukārt kā iepriekš diskutēts, tad sadrumstalotas akcionāru struktūras gadījumā tas visdrīzāk ir izdarāms piespiedu nacionalizācijas gadījumā. Atbilstoši Eiropas Komisijas komunikācijām, pilnīga pārņemšanai nebūt nevajadzētu būt pašmērķim, ja ECOFIN Padomes principus var izpildīt un mērķus sasniegt veicot rekapitalizāciju ar akciju kapitāla palielināšanu. Šādu shēmu Latvijas likumdošana pieļauj, bet termiņi visticamāk nebūtu saderīgi ar operatīvas problēmsituācijas risināšanas mērķiem.

Komerclikuma 250.pants nosaka, ka sabiedrība palielina pamatkapitālu, emitējot jaunas akcijas saskaņā ar lēmumu par pamatkapitāla palielināšanu un atklājot uz tām parakstīšanos¹. Papildus ir noteikums, kas iespējams ierobežo individuālu akcionāru rīcības brīvību, tomēr aizsargā nesteidzīgu un apdomātu lēmumu pieņemšanu kopumā, un nosaka, ka pamatkapitālu var palielināt tikai pēc tam, kad iepriekšējās emisijas akcijas ir pilnībā apmaksātas¹²⁹. Tādēļ arī viena nepabeigta akciju kapitāla emisija var aizkavēt nākošās kapitāla emisijas, ja sabiedrībai ir vairāk kā viens akcionārs un kāds no tiem ir parakstījies uz kapitālu, bet īsā laikā to nav apmaksājis.

Kā noteikts direktīvā 77/91/EEK arī Komerclikums piešķir līdzšinējiem akcionāriem pirmpirkuma tiesības pamatkapitāla palielināšanas gadījumā. Tās izmantojamas lai iegādātos jaunās emisijas akcijas proporcionāli akcionāram jau piederošo akciju nominālvērtību summai. Ja kāds no akcionāriem noteiktajā termiņā neizmanto savas pirmtiesības, attiecīgās jaunās emisijas akcijas pamatkapitāla palielināšanas noteikumos paredzētajā kārtībā piedāvājamas parakstīšanai tiem līdzšinējiem akcionāriem, kuri izmantojuši pirmtiesības¹³⁰.

---

¹²⁸ Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 04.maijs, nr. 158. 249.p. 1.d.

¹²⁹ Turpat. 2.d.

¹³⁰ Turpat. 251.p.

Paziņojums par akcionāru pirtiesībām ir arī atbilstoši likumam un ievērojot noteiktos termiņus jāizziņo¹³¹; pirtiesības jāizmanto noteiktajā termiņā, kas nedrīkst būt īsāks par mēnesi no paziņojuma publicēšanas vai izziņošanas dienas. Aizliegumu pēc būtības ierobežot vai atcelt akcionāru pirtiesību tāpat kā direktīva 77/91/EEK arī Komerclikums aizliedz¹³².

Komerclikumā¹³³ noteiktas arī akcionāru tiesības parakstīties uz jaunās emisijas akcijām un paredzēt pamatkapitāla palielināšanas noteikumus, ka norādītajā termiņā akciju emisija ir notikusi parakstīto akciju apjomā. Akcionāru sapulces sasaukšana notiek paziņojumu par akcionāru sapulces sasaukšanu izsludinot un attiecīgi paziņojot ne vēlāk kā 30 dienas pirms paredzētās akcionāru sapulces¹³⁴ tomēr, ja nav izpildīti kvoruma noteikumi, kas ir piemērojami atsevišķos gadījumos, tad tā var nebūt lemttiesīga¹³⁵.

Akcionāriem papildus augstākminētajām tiesībām ir arī tiesība vērsties tiesā, lai atzītu par pamatkapitāla palielināšanu pieņemto valdes lēmumu par spēkā neesošu¹³⁶ tomēr akcionāriem, kas cēluši šādu prasību, iestājas solidāra atbildība, ja viņi prasību cēluši ļaunā nolūkā vai aiz rupjas neuzmanības¹³⁷.

Izvērtējot šīs Komerclikuma normas redzamas, ka akcionāru intereses Komerclikumā ir stingri aizsargātas un tiem pienākas dažādas pirtiesības. Arī kontekstā ar Banku pārņemšanas likuma norām, akcionāru tiesības ir spēcīgi aizsargātas un var būt par kavēkli banku rekapitalizācijā kā arī pārņemšanās, ja valsts to neveic piespiedu kārtā un 100% apjomā. Akcionāru pirtiesības un normāli funkcionējošai ekonomikai piemēroti saprātīgi lēmumu izdarīšanas termiņi var būt par nopietnu šķērsli efektīvai valsts reaģēšanai uz grūtībās nonākušas kredītiestādes rekapitalizāciju, vadības nomaiņu vai citu atbalsta pasākumu sniegšanu, kas prasa kontroli akcionāru sapulcē. Atsevišķos gadījumos, Eiropas Komisijas komunikācijās norādītie glābšanas mehānismi (kā piemēram rekapitalizācija palielinot akciju kapitālu), izmantojot Latvijā spēkā esošo normatīvo regulējumi un atbilstoši banku atvēršanas parastajiem mērķiem, visticamāk ir reāli iespējama tikai Kredītiestādes piespiedu pārņemšanas gadījumā

---

¹³¹ Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 04.maijs, nr. 158. 252.p.

¹³² Turpat. 253.p.

¹³³ Turpat. 260.p.

¹³⁴ Turpat. 273.p.

¹³⁵ Turpat. 275.p.

¹³⁶ Turpat. 310.¹p.

¹³⁷ Turpat. 310.³p.

2.4 Īpašumtiesību aizsardzība starptautiskajās tiesībās

Starptautiskajās tiesībās personas īpašumtiesību garantijas ir nostiprināta gan Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1.pantā, gan Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 17.pantā. Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 17. panta pirmās daļas pirmais teikums paredz, ka ikvienai personai ir tiesības uz īpašumu, kas iegūts likumīgi, tiesības to lietot un atsavināt¹³⁸. Minētā norma *expressis verbis* paredz tiesības ne vien atsavināt īpašumu, bet arī to lietot¹³⁹. 1950. gada Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmais protokols¹⁴⁰, ko Latvija ir parakstījusi 2006. gada 31. janvārī un ratificējusi šī paša gada 27. jūlijā¹⁴¹ attiecībā uz īpašuma tiesību aizsardzību nosaka, ka jebkurai fiziskai vai juridiskai personai ir tiesības uz sava īpašuma izmantošanu. Nevienam nedrīkst atņemt viņa īpašumu, izņemot, ja tas notiek publiskajās interesēs un apstākļos, kas noteikti ar likumu un atbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem un ka iepriekšminētie noteikumi neierobežo valsts tiesības pieņemt likumus, kādus tā uzskata par nepieciešamiem, lai kontrolētu īpašuma izmantošanu saskaņā ar vispārējām interesēm vai lai nodrošinātu nodokļu vai citu maksājumu vai sodu samaksu¹⁴². Satversmes tiesas analīzē par Konvencijas Pirmā protokola 1. pantu ir norādīts¹⁴³, ka jēdzienam “īpašums” Konvencijas Pirmā protokola 1. panta izpratnē ir patstāvīga nozīme. Ar to jāsaprot gan nekustamais, gan kustamais īpašums, turklāt šis jēdziens ietver līguma tiesības ar ekonomisku vērtību un dažādas ekonomiskās intereses¹⁴⁴. Arī Starptautiskajās tiesībās valda līdzīgas atziņas attiecībā uz valsts tiesībām ierobežot īpašumtiesības, kā tas noteikts Latvijas Republikas Satversmes 105. pantā. Satversmes tiesa citā spriedumā norāda, ka arī no Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses izriet, ka noteiktos apstākļos valsts pasākumi, kuru rezultātā

¹³⁸ Eiropas savienības pamattiesību harta: ES likums. Oficiālais Vēstnesis, 2007, nr.303/01.

¹³⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-71-01 “Par Kredītiestāžu likuma 59.5 panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”

¹⁴⁰ Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams:

http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/56D2C838-7133-4010-8D00-99BE58570B95/0/LVA_CONV.pdf

[aplūkots 2012. gada 23.aprīlī]

¹⁴¹ European Agreement relating to persons participating in proceedings of the European Court of Human Rights CETS No.: 161. Pieejams:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=161&CM=1&DF=9/3/2007&CL=ENG>

[aplūkots 2012. gada 23.aprīlī]

¹⁴² Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams:

http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/56D2C838-7133-4010-8D00-99BE58570B95/0/LVA_CONV.pdf

[aplūkots 2012. gada 23.aprīlī], lpp.14.

¹⁴³ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-71-01 “Par Kredītiestāžu likuma 59.5 panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”

¹⁴⁴ Satversmes tiesas 2010. gada 20. aprīļa lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2009-100-03, 8.2.p.

būtiski samazinās pieteicēja līdzdalība bankā, var būt veikti ar leģitīmu mērķi bankas klientu interešu aizsardzībai¹⁴⁵.

Minētajā Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002. gada 7. novembra spriedumā lietā “Olczak against Poland”¹⁴⁶ ir izskatīta situācija, kad Polijā tika nodibināt banka, kuras vairākumakcionārs 1992.gadā tika izdots Amerikas Savienotajām Valstīm un tur notiesāts par finanšu noziegumiem. Šai banka bija ievērojami saistīto pušu aizdevumu (aizdevumi kompānijām un personām, kas pietuvinātas šim vairākumakcionāram) un kuras nebija atmaksājušas tām izsniegtos kredītus noteiktajā laikā. Tā kā bankai sākās finansiālas grūtības, tad Polijas Centrālā Banka šīs bankas esošās vadības vietā iecēla speciālu vadības komandu. Sākotnēji uz 6 mēnešu periodu, tad pagarināja vairākkārt, lai tā varētu risinātu bankas finansiālas problēmas un aizsargātu noguldītāju intereses. Tika secināts, ka banku var glābt tikai piesaistot papildu finansējumu, bet neviens ārējs investor netika atrasts. Pirms ieguldīt valsts līdzekļus, esošais akciju kapitāls tika dzēsts pret uzkrātajiem iepriekšējo gadu zaudējumiem un pēc tam tika emitētas jaunas balsstiesīgas akcijas uz kurām iespēja parakstīties esošajiem akcionāriem tika liegta (abos gadījumos bez akcionāru kopsapulces sasaukšanas). Tā rezultātā šī esošā akcionāra ietekme samazinājās no apmēram 45% līdz 0.4%. Tiesa atzīst, ka šīs ir akcionāra īpašumtiesības, kuras ir aizsargātas Pirmā protokola 1.pantā. Tiesa norāda, ka papildus tam, lai šī īpašuma tiesību ierobežošana būtu sabiedrības interesēs atbilstoši Pirmā protokola 1.panta, ir jābūt samērīgam līdzsvaram starp izmantotajām metodēm un šo darbību mērķi¹⁴⁷. Šis samērīgais līdzsvars nepastāv, ja indivīdam ir jāuzņemas pārmērīgu slogu¹⁴⁸. Tādēļ tiesa norāda, ka ir jāizvērtē vai īpašumtiesību atņemšana bija sabiedrības interesēs un atbilstoši paredzētajam mērķim. Tiesa ir atzinusi, ka īpašumtiesību atņemšana šajā gadījumā ir saskaņā ar Pirmā protokola 1.pantu, jo pēc tās vērtējuma samērīgais līdzsvars nevar būt bijis pārsniegts un ka valstij šajā gadījumā mazāk nozīmīgas niansēm ir bijusi iespēja izvērtēt precīzāk kā to varētu izdarīt Eiropas Cilvēktiesību tiesa.¹⁴⁹

---

¹⁴⁵ Judgement of European Court of Human Rights of 7 November 2002 in case no. 30417/96 "Tadeusz Olczak against Poland". Available: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=671112&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649> [viewed 15 April 2012]

¹⁴⁶ Judgement of European Court of Human Rights of 7 November 2002 in case no. 30417/96 "Tadeusz Olczak against Poland". Available: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=671112&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649> [viewed 15 April 2012]

¹⁴⁷ Judgement of European Court of Human Rights of 21 February 1986 in case „the James and Others v. the United Kingdom”

¹⁴⁸ Ibid

¹⁴⁹ Ibid. 85.p.

Arī citos Eiropas Cilvēktiesības tiesas zīmīgos spriedumos dominē tāds pats princips. Spriedumā *James and Others* no 1986. gada 21. februāra¹⁵⁰ teikts, ka sakarā ar nacionālo iestāžu tiešām zināšanām par konkrētas valsts sabiedrību un tās vajadzībām, nacionālās iestādes ir pēc būtības labākā pozīcijā, lai izdarītu sākotnējo spriedumu un novērtētu, kas ir „sabiedrības intereses”. Tiesa arī norāda, ka atbilstoši sistēmai, kādu ir izveidojusi Konvencija, nacionālajām institūcijām ir jāveic sākotnējais izvērtējums attiecībā uz abiem – sabiedrības interešu būtiskumu, kas pieļauj īpašuma nacionalizāciju un kompensāciju par šīm darbībām.

Lietā no 1976. gada *the Handyside v. the United Kingdom*¹⁵¹ ir minēta vēl viena atziņa attiecībā uz īpašuma nacionalizāciju: lēmums par likuma pieņemšanu par īpašuma nacionalizāciju parasti būs saistīts ar politiskiem, ekonomiskiem un sociāliem apsvērumiem par kuriem demokrātiskā sabiedrībā viedokļi var būtiski atšķirties; tiesa secina, ka robežām izvērtēt, kas ir politiski, ekonomiski un sociāli pieņemams un kas ir sabiedrības interesēs, likumdevējam ir jābūt plašām un tās ierobežojamas vienīgi, ja lēmums ir acīmredzami bez pienācīga pamata¹⁵²

Starptautiskās Cilvēktiesību tiesas zīmīga lieta ir *Barcelona Traction, Light and Power Company Limited* no 1970. gada¹⁵³ kurā secināts, ka pārkāpums attiecībā pret kompāniju var netieši ietekmēt tās akcionārus, tomēr abiem nav tiesības uz prasības celšanu. Kaut vai arī akcionāru intereses ir negatīvi ietekmētas, tikai pati kompānija var celt prasību tiesā¹⁵⁴.

Papildus tam, Satversmes tiesa ir norādījusi, ka novēršot kredītiestādes finansiālās stabilitātes apdraudējumu, tiek aizsargātas noguldītāju intereses, atjaunota uzticība iekšzemes banku sistēmai un nodrošināta vispārējā valsts finanšu stabilitāte.¹⁵⁵ Salīdzinājumā ar Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas principiālo regulējumu Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmajā protokolā līdzās vispārējai normai, saskaņā ar

---

¹⁵⁰ Judgement of European Court of Human Rights of 21 February 1986 in case „the James and Others v. the United Kingdom”. 46.p.

¹⁵¹ Ibid, 48.p.

¹⁵² Autora tulkojums no angļu valodas: „the decision to enact laws expropriating property will commonly involve consideration of political, economic and social issues on which opinions within a democratic society may reasonably differ to a large extent. The Court, finding it natural that the margin of appreciation available to the legislature in implementing social and economic policies should be a wide one, will respect the legislature’s judgment as to what is “in the public interest”, unless that judgment is manifestly without reasonable foundation”

¹⁵³ International Court of Justice, *Barcelona Traction, Light and Power Company Limited*, judgment of 5 February 1970, Reports of judgments, advisory opinions and orders 1970.

¹⁵⁴ Judgement of European Court of Human Rights of 7 November 2002 in case no. 30417/96 “Tadeusz Olczak against Poland”. Available:

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=671112&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649> [viewed 15 April 2012] p.59.

¹⁵⁵ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-71-01 “Par Kredītiestāžu likuma 59.5 panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”

kuru "jebkurai fiziskai vai juridiskai personai ir tiesības uz īpašumu", ietverts detalizētāks tiesiskais regulējums attiecībā uz īpašuma atņemšanu un valsts tiesībām īstenot kontroli pār īpašuma tiesību objektu izmantošanu^{156 157}.

No augstākminētā secināms, ka īpašuma tiesības nav absolūtas un noteiktos gadījumos tās valsts var piespiedu kārtā atņemt vai ierobežot. Latvijas Republikas Satversme un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas pieļauj šādus gadījumus. Attiecīgie jā īpašumtiesību ierobežojums ir samērīgs, tas ir nepieciešams sabiedrības interesēs un tas ir pieņemts ar likumu, tas ir saderīgs ar apskatīto starptautisko cilvēktiesību regulējumu.

Problēmjaucējums, kas ir atsevišķa pētījuma vērts, ir akcionāru interešu ierobežojumu, kas ietverti Banku pārņemšanas likumā un vēl jo vairāk Eiropas Savienības regulējuma attiecībā uz banku pārņemšanu un atvēršanu, atbilstība Latvijas starpvalstu investīciju aizsardzības līgumos noteiktajam godīgas un taisnīgas attieksmes principiem. Valsts Kanceleja pat attiecībā uz šo jautājumu ir izdevusi klasificētu atzinumu¹⁵⁸ par Ministru kabineta lēmumu attiecībā uz Parex bankas pamatkapitāla palielināšanu 2009. gada oktobrī, kurā norādīts, ka akcionāru pirmtiesību atņemšana Parex bankas mazākuma akcionāriem pārkāpj starpvalstu investīciju aizsardzības līgumos noteikto godīgas un taisnīgas attieksmes principu¹⁵⁹. Parasti starpvalstu investīciju aizsardzības līgumi pieļauj nacionalizācija pret taisnīgu atlīdzību, kas finanšu grūtībās nonākušas bankas gadījumā var būt arī vienāda ar nulle.

3 PIEMĒROTAIS AKCIONĀRU INTEREŠU AIZSARDZĪBAS REŽĪMS, PĀRŅEMOT BANKAS CITĀS EIROPAS SAVIENĪBAS DALĪBVALSTĪS

Kā vieni no būtiskākajiem Eiropas Komisijas lēmumi saistībā ar finanšu krīzes seku novēršanu un Eiropas Savienības kredītiestāžu atvēršanu ir uzskatāmi komisijas 2008. gada 13. oktobra lēmums lietā N 507/08 Finansiāla atbalsta pasākumi banku nozarei Apvienotajā Karalistē un Komisijas 2008. gada 27. oktobra lēmums lietā N 512/08 Atbalsta

---

¹⁵⁶ Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.

¹⁵⁷ Turpat, 16.lpp.

¹⁵⁸ Valsts kancelejas 2009. gada 13. oktobra atzinums Nr. 18/TA-3670-DV par informatīvo ziņojumu un protokollēmumu lietas materiālu 3. sēj. 189. lpp.

¹⁵⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-71-01 "Par Kredītiestāžu likuma 59.5 panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam". p23.11.

pasākumi finanšu iestādēm Vācijā. Šie lēmumi bija par pamatu lielu kredītiestāžu piespiedu pārņemšanai no esošajiem akcionāriem abās šajās lielvalstīs. Tomēr ir viennozīmīgi skaidrs, ka bez speciālas nacionālās normatīvās bāzes¹⁶⁰ nebūtu bijis iespējams šīm divām lielvalstīm atrisināt Northern Rock (Lielbritānija) un Hypo Real Estate (Vācija)¹⁶¹ samilzušās finansiālās grūtības. Tādēļ šajā nodaļā pievēršamies divu augstākminēto Eiropas lielvalstu pieredzei un mehānismiem, kādi tika lietoti finanšu iestāžu glābšanai, un attiecīgi piemērotajam akcionāru interešu aizsardzības režģījumam kredītiestāžu piespiedu pārņemšanas gadījumā. Vispārinot pieredzi no šīm divām valstīm Eiropas Centrālā banka norāda, ka vispārējais maksātnespējas process nav atbilstošs un piemērojams sistemātiskām bankām, jo šādas maksātnespējas sekas ir daudz lielākas sabiedrībai nekā tās būtu bankas akcionāriem.¹⁶²

3.1 Lielbritānija

Lielbritānijā, lai nacionalizētu Northern Rock tika pieņemts speciāls normatīvais regulējums: Banking Act 2009¹⁶³, kas nodibināja speciālu juridisku procedūru. Speciālajai procedūrai tika noteikti precīzi definēti pielietojamības kritēriji un mērķi. Likuma mērķis ir risināt situāciju, kad viss vai daļa bankas biznesa ir nonākusi vai paredzams, ka nonāks finansiālās grūtībās. Ja ir iestājušies likumā noteiktā situācija, Anglijas Centrālā banka, Finanšu ministrija un Banku uzraudzības iestāde (Financial Services Authority) iesaistās glābšanas procesā. Arī Latvijā Banku pārņemšanas likumā pēc šāda paša principa ir noteiktas visu trīs galveno finanšu institūciju iesaistīšanās bankas pārņemšanas procesā. Ja kādai no iesaistītajām pusēm ir pamatotas pretenzijas par pārņemšanas procesu vai aizskartajām īpašumtiesībām, tās var vērsties tiesā ar prasību.

Pirms šīs tīs institūcijas piemēro stabilizācijas pasākums, maksātnespējas procedūru vai bankai nosaka administratoru¹⁶⁴, tām ir jāizvērtē vai pastāv līdzsvars starp sabiedrības interesēm (aizsargā un uzlabo Anglijas finanšu sistēmas stabilitāti, sabiedrības uzticību banku sistēmai un aizsargā sabiedrības/valsts līdzekļus) un privātajām interesēm (aizsargā noguldījumus un nepārkāpj Eiropas Cilvēktiesību konvencijā noteiktās īpašumtiesības).

---

¹⁶⁰ Athanassiou P. Financial sector supervisor's accountability, A european perspective. Frankfurt am Main: European Central Bank, 2011.

¹⁶¹ New Banking Act comes into effect. Available: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/7902350.stm> [viewed 30 April 2012]

¹⁶² Jeanne Attinger B. Crisis management and bank resolution, Quo vadis, Europe?. Frankfurt am Main: European Central Bank, 2011, p.9.

¹⁶³ Banking Act 2009: U.K. Law. b.i., 2009. 12. february, sec.1.

¹⁶⁴ Ibid, sec.4.

Tālāk Lielbritānijā Banku uzraudzības iestāde (FSA) pieņem lēmumu attiecībā uz to vai ir iestājušies apstākļi, kas ļauj attiecībā uz kredītiestādi piemērot speciālo juridisko procedūru un kāds no likumā noteiktajiem stabilizējošajiem mehānismiem ir piemērojams.¹⁶⁵

Divi vispārējie priekšnoteikumi, lai pielietotu stabilizēšanas mehānismu ir:

- banka neizpilda vai sagaidāms, ka neizpildīs minimālos uzraudzības kritērijus, kas atļauj veikt banku darbību un
- ir maza ticamība (ja valsts neiejaucās), ka banka vai attiecībā uz to tiks veiktas darbības, kas tai ļaus izpildīt minimālos uzraudzības kritērijus.

Šis likums ļauj piemērot trīs atšķirīgus stabilizācijas mehānismus. Šie mehānismi ir pārņemšana, lai: nodotu privātā sektora pircējam, nodotu citai pagaidu bankai (ko nodibina valsts) vai pagaidu¹⁶⁶. Ja Banku uzraudzības iestāde pieņem šos lēmums, tad Anglijas Centrālajai bankai un Finanšu ministrijai ir jāpārlicinās par pārējo papildnosacījumu izpildi¹⁶⁷, tādējādi sadalot atbildību starp iesaistītajām organizācijām un veicot iekšējo kontroli. Lai banku, kuru pēc augstākminētajiem noteikumiem ir izvērtējusi Lielbritānijas Banku uzraudzības iestāde, nodotu privātā sektora pircējam vai nodotu citai pagaidu bankai (ko nodibina valsts), ir jāizpilda papildu nosacījumi un jāpārlicinās¹⁶⁸, ka šī transakcija ir nepieciešam no sabiedrības interešu viedokļa attiecībā uz Anglijas finanšu sistēmas stabilitāti, sabiedrības uzticības saglabāšanu Anglijas banku sistēmai vai noguldītāju aizsardzībai¹⁶⁹. Citi papildnosacījumi ir piemērojami, ja finansiālās grūtībās nonākusī banka saņem atbalsta finansējumu no valsts. Tādā gadījumā Finanšu Ministrijai ir jārekomendē Anglijas Centrālajai bankai pielietot stabilizācijas mehānismus, lai aizsargātu sabiedrības intereses un Anglijas Centrālā banka uzskata, ka stabilizācijas mehānisms ir atbilstošais instruments lai nodrošinātu šo aizsardzību.¹⁷⁰

Būtisku uzmanību Anglijas banku pārņemšanas regulējums velta atlīdzības aspektiem par aizskartajām akcionāru īpašumtiesībām.¹⁷¹ Kompensācija pamatā ir paredzēta bankai, kas nodod akcijas vai īpašumu, tādējādi aizsargājot tās akcionāru intereses, un kreditoriem.¹⁷² Attiecībā uz kompensāciju ir noteikts vai un kādos apstākļos tā pienākas bankai, kas nodod īpašumu.¹⁷³ Pašas kompensācijas apjoms ir jāaprēķina neatkarīgam vērtētājam, kas pats vai tā

---

¹⁶⁵ Banking Act 2009: U.K. Law. b.i., 2009. 12. february, sec.7.

¹⁶⁶ Ibid, sec.1(3).

¹⁶⁷ Ibid, sec.8 and 9

¹⁶⁸ Ibid, sec.8(3).

¹⁶⁹ Ibid, sec. 8(2)

¹⁷⁰ Ibid, sec. 8(5)

¹⁷¹ Ibid, sec.49.

¹⁷² Ibid, sec.49.

¹⁷³ Ibid, sec.49(2).

personāls nevar būt valsts ierēdņi¹⁷⁴, lai tie būtu personīgi neatkarīgi. Lai akcionāriem nepiešķirtu kompensāciju, kas tiem nepienākas, aprēķinā nedrīkst ņemt vērā jebkādu finansiālo palīdzību vai garantijas, ko ir sniegusi Anglijas Centrālā banka vai Finanšu ministrija (izņemot finansējumu, ko Anglijas Centrālā banka piešķir visām bankām uz parastiem tirgus nosacījumiem).¹⁷⁵ Novitāte Anglijas banku pārņemšanas likumā ir princips, ka akcionāri un kreditori nedrīkst būt sliktākā situācijā kā likvidācijas gadījumā, kas nebija atrodams sākotnējās Eiropas Komisijas komunikācijās, bet 2009. gada oktobra Komisijas piedāvājums par banku atvēršanu un finanšu grūtību risināšanas regulējumu¹⁷⁶, kas ir kā neoficiāls konsultāciju dokuments nākotnē sagaidāmajam banku atvēršanas un palīdzības sniegšanas regulējuma ir lielos bieži. Šis princips arī tiek piemērots īpašuma pārņemšanā no bankas, ja daļa kreditoru tiek atstāti vecajā bankā, kas ir nonākusi finanšu grūtībās. Šiem kreditoriem tiek garantētas aizsardzības maksātnespējas gadījumā pēc īpašumu pārņemšanas, kas nav sliktāka kā ja maksātnespēja būtu iestājusies uzreiz pirms īpašumu pārņemšanas no grūtībās nonākušās kredītiestādes.¹⁷⁷ Šāds mehānisms godīgi attiecas pret grūtībās nonākušās bankas akcionāriem un kreditoriem, tomēr tajā pašā laikā (respektē nodokļu maksātājus un sabiedrības intereses) tiem liek dalīties ar valsti daļā no zaudējumu sloga.

Vēl viens relatīvi inovatīvs risinājums ir kredītiestādes uzņēmuma pārejas institūts, kas ir nodibināts arī Latvijas Kredītiestāžu likumā, priekš biznesa pārņemšanas no grūtībās nonākušās un valsts pārņemtās AS Parex bankas uz 2010. gada jūnijā jaundibināto AS Citadele banka. Anglijas kredītiestādes uzņēmuma pārejas institūtā ir noteikts, ka kredītiestādes uzņēmuma pāreja no darījumu partneru puses (tajās skaitā kreditoru un vērtspapīru turētāju) perspektīvas nevar tikt uzskatīta par notikumu, kas varētu dot tiesības saistību pirmstermiņa atprasīšanai vai citu līgumos iestrādātu aizsardzības mehānismu iedarbināšanai.¹⁷⁸ Tapt kā Eiropas Savienība ir uzsākusi sava banku pārņemšanas regulējuma izstrādi, arī Anglijā ir paredzams, ka banku pārņemšanas un atbalsta regulējums tiks pilnveidots.

---

¹⁷⁴ Banking Act 2009: U.K. Law. b.i., 2009. 12. February, sec.55(7).

¹⁷⁵ Ibid, sec.57(3).

¹⁷⁶ An EU Framework for Cross-Border Crisis Management in the Banking Sector: EU communication.

Available: [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihtmlang=en&lng1=en.lv&lng2=bg.cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.mt.nl.pl.pt.ro.sk.sl.sv.&val=502713:cs&page=)

[lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihtmlang=en&lng1=en.lv&lng2=bg.cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.mt.nl.pl.pt.ro.sk.sl.sv.&val=502713:cs&page=](http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihtmlang=en&lng1=en.lv&lng2=bg.cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.mt.nl.pl.pt.ro.sk.sl.sv.&val=502713:cs&page=) [viewed on 16 April 2012]

¹⁷⁷ Banking Act 2009: U.K. Law. b.i., 2009. 12. February, sec.60(2).

¹⁷⁸ Ibid, sec.38.

3.2 Vācija

Vācijā Banku pārņemšanas likums tika pieņemts 2010. gada rudenī un stājās spēkā tikai 2011. gada 1. janvārī. Ar to tiek ieviests likums Par kredītiestāžu reorganizāciju (Kreditinstitute-Reorganisationsgesetz), likums Par restrukturizācijas fondu (Restrukturierungsfondsgesetz) un atsevišķi grozījumi Kredītiestāžu likumā (Kreditwesengesetz). Ar šo likumu tiek ieviesta brīvprātīgā reorganizācijas un restrukturizācijas procedūra. Lai uzsāktu kādu no šīm procedūrām nepieciešama pašas bankas iniciatīva un kreditoru vairākuma piekrišana¹⁷⁹ (un atsevišķos gadījumos arī akcionāru vairākuma akceptu), kā arī pēc tam augstākās reģionālās tiesas lēmumu¹⁸⁰. Tā kā šis process izskatās pārāk sarežģīts (jo iesaistītas daudzas puses), tas visticamāk praktiski dzīvē aizņems ilgu laiku un tā pielietojums sistemātiskas bankas ātrai glābšanai nebūs praktisks. Otrs instrumentu kopums, ko ievieš jaunais regulējums, ir piespiedu rīki (ietekmēšanas mēri speciālos gadījumos¹⁸¹ un mēri, kas var tikt pieņemti attiecībā uz kredītiestādēm, kas apdraud finanšu sistēmu¹⁸²), kas tiek uzticēti Uzraudzības iestāde (BaFin). Speciālajos gadījumos Uzraudzības iestāde var aizliegt bankai atsevišķas biznesa aktivitātes vai biznesa veidus¹⁸³, ierobežot dividenžu izmaksu vai samazināt riska profilu¹⁸⁴. Par speciāliem gadījumiem šī likumu kopuma kontekstā ir uzskatāmas negatīvas tendences kredītiestādes aktīvos, saistībās, ieņēmumos vai citi finanšu apstākļi, kas norādītu, ka kredītiestāde nevarēs ilgstoši izpildīt likviditātes vai kapitāla pietiekamības prasības. Ja ar augstākminētajiem pasākumiem neizdodas sasniegt cerēto, tad Uzraudzības iestāde var iecelt administratoru¹⁸⁵, kas pārņem kredītiestādes vadību¹⁸⁶. Administratoram atsevišķos gadījumos ir tiesības izstrādāt restrukturizācijas plānu un izdot pārņemšanas rīkojumu. Šis rīkojums ir kā pirmais solis, lai uzsāktu bankas pārņemšanu, lai kredītiestādes uzņēmuma pārejas procesā to nodotu privātā sektora pircējam vai nodotu citai pagaidu bankai (ko nodibina valsts).¹⁸⁷

---

¹⁷⁹ Gesetz zur Reorganisation von Kreditinstituten. 2010. 9. Dezember, ab.19(2) unz (4).

¹⁸⁰ Ibid, ab. 20(1).

¹⁸¹ Gesetz über das Kreditwesen. 1934. 5. Dezember, ab.45 zu 48.

¹⁸² Ibid, ab.48.

¹⁸³ Ibid, ab.45(2).

¹⁸⁴ Ibid, ab. 45.

¹⁸⁵ Köndgen J. Gutachterliche Stellungnahme aus Anlass der öffentlichen Anhörung des Finanzausschusses des Deutschen Bundestages am 16.03.2009 zum Gesetzentwurf „Gesetz zur weiteren Stabilisierung des Finanzmarktes. Bonn: Institut für Internationales Privatrecht und Rechtsvergleichung, 2009.

¹⁸⁶ Gesetz über das Kreditwesen. 1934. 5. Dezember, ab.45c.

¹⁸⁷ Ibid, ab.48a.

Priekšnoteikumu kredītiestādes pārņemšanas procedūras uzsākšanai ir tās darbības turpināšanas risks, kas apdraud finanšu sistēmas stabilitāti.¹⁸⁸ Šis kritērijs tiek prezumēts par izpildītu, ja pieejamais kapitāls vai likviditāte samazinās zem noteikta minimālā sliekšņa¹⁸⁹ un ja tiek apdraudētas citas kredītiestādes vai noguldītāju uzticība banku sistēmai.¹⁹⁰ Šos riskus, konsultējoties ar Vācijas Centrālo banku (Bundesbank), izvērtē Uzraudzības iestāde.¹⁹¹ Atbilstoši konstitucionālo tiesību labajai praksei, ir jāizvērtē arī vai nav citas mazāk ierobežojošas metodes pieejamas, lai novērstu šos riskus.¹⁹²

Vācijas likumdošanas arī ir paredzēta kompensācijas shēma pārņemšanas gadījumā. Bankai, kas nodod īpašumu, standarta gadījumā tiek akcijas jaunajā institūcijā vai kompensācija naudā, ja nodoto neto aktīvu vērtība ir pozitīva, bet ja negatīvs – tad nodevējam ir jāpiemaksā.¹⁹³ Tādā pašā veidā, ka Anglijas banku pārņemšanas sistēmā Restrukturizācijas fonda un valdības atbalsta mehānismi ir jāizslēdz no šī aprēķina.¹⁹⁴ Tiek veikts eksperta vērtējums, kurš var tikt precizēts četru mēnešu laikā pēc īpašuma pārņemšanas. Līdzīgi kā Anglijas gadījumā, kredītiestādes uzņēmuma pāreja institūtā ir noteikts, ka kredītiestādes uzņēmuma pāreja no darījumu partneru puses perspektīvas nevar tikt uzskatīta par notikumu, kas varētu dot tiesības saistību pirmstermiņa atprasīšanai vai citu līgumos iestrādātu aizsardzības mehānismu iedarbināšanai, izņemot gadījumus, kad aktīvs netiek pārņemts kopā ar tā nodrošinājumu.

Vācijas režīms atšķirībā no Anglijas režīma neparedz nacionalizēt pašu pārņemamo kredītiestādi¹⁹⁵. Anglijas režīmā tiek piemērots konceptuāli interesants princips, kas nosaka, ka kreditori un akcionāri nevar būt sliktākā pozīcijā, kā, ja iestāde tiktu likvidēta tieši pirms īpašuma pārņemšanas; Vācijā savukārt likumā ir noteikts, kas pārņemamais neto īpašums var arī būt negatīvs, tomēr šāds formulējums no grāmatvedības viedokļa ir formāls, jo jebkura pārņemta saistība no vienas bankas uz otru var tikt uzskatīta par šāda maksājuma ekvivalentu, kas ir jāsedz kreditoram un ko saņem debitors. Neviena no valstīm neparedz un efektīvi nevar paredzēt risinājumu priekš finanšu iestādes grupas finanšu problēmu risināšanas, jo pārrobežu regulējums efektīvi ir realizējams tikai Eiropas Savienības līmenī attiecība uz finanšu iestādes grupas daļu, kas reģistrēta Eiropas Savienības teritorijā.

---

¹⁸⁸ Gesetz über das Kreditwesen. 1934. 5. Dezember, ab.48b.

¹⁸⁹ Ibid, ab.48b(1).

¹⁹⁰ Ibid, ab.48b(2).

¹⁹¹ Ibid, ab.48b(3).

¹⁹² Ibid, ab.48a(2).

¹⁹³ Ibid, ab.48d(1).

¹⁹⁴ Ibid, ab.48d(2).

¹⁹⁵ Hopt J. K., Kumpan C., Steffek F. Preventing Bank Insolvencies in the Financial Crisis: The German Financial Market Stabilisation Acts. b.v., Asser press, 2009.

3.3 *Eiropas Komisijas atbilde uz finanšu krīzi*

Eiropas Komisija 2009. gada 20. oktobrī izdeva neoficiālu konsultatīvu dokumentu, kas adresēts Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Eiropas Kopienu tiesai un Eiropas Centrālajai bankai ar nosaukumu Komisijas piedāvājums par banku atvēršanu un finanšu grūtību risināšanas regulējumu.¹⁹⁶ Paredzams, ka šis dokuments laika gaitā piedzīvos transformāciju Eiropas Savienības banku pārņemšanas un atbalsta normatīvajā regulējumā. Kā vērojams pēc Eiropas Savienības rīcības globālās finanšu krīzes seku likvidēšanā un centieniem atbalstīt savienības finanšu sistēmu, tad pastāv zināms Eiropas Savienības līmeņa normatīvā regulējuma vakums šajā jomā. Tas tika kompensēts ar Eiropas Komisijas komunikācijām un atļauju piemērot Līguma izņēmuma normas. Eiropas Komisija katras valsts intervences pasākumu apstiprināja individuāli. Viennozīmīgi šī bezprecedenta situācija attaisno bezprecedenta rīcības, tomēr banku atbalsts, restrukturizācijas, rekapitalizācijas un citi krīzes pasākumi būtu efektīvāki, arī attiecībā uz akcionāru aizsargāto interešu robežām daudz caurspīdīgāki un dalībvalstīm pastāvētu iespēja koordinēti rīkoties arī pārrobežu finanšu grupu glābšanas gadījumos, ja būtu izstrādāts vienots regulējums.

Eiropas Komisija šajā dokumentā konstatē, ka nacionālo valstu izmantotās pieejas finanšu krīzes risināšanā atšķirās. Pamatā tika pielietotas divas metodes – tika izmantoti valsts līdzekļi banku glābšanai vai bankas aktīvi tika nodalīti atsevišķā valsts izveidotā bankā. Komisija arī norāda, ka norises, kas saistāmas ar banku "Fortis", "Lehman" un Islandes banku bankrotu nesenās finanšu krīzes laikā, liecina, cik bīstams visas Eiropas Savienības banku sistēmas finanšu stabilitātei ir fakts, ka trūkst pienācīga tiesiskā pamata banku problēmu noregulējumam^{197 198}.

Attiecībā uz nākotnes noregulējumu tiek norādīts, ka Eiropai ir jāizveido tāds tiesiskā regulējuma režīms, kas nodrošinātu, ka visu kompetento iestāžu rīcība ir patiešām saskaņota un tām ir pienācīgi instrumenti straujai intervencei, lai pārvaldītu bankas bankrotu. Šāda regulējuma mērķis ir mazināt nepieciešamību valstīm izmantot tāda veida ārkārtas pasākumus, kas bija vajadzīgi nesenās globālās finanšu krīzes laikā.¹⁹⁹ Komisija akcentē, ka ir nepieciešams pirmkārt reformēt finanšu tirgus regulējumu un uzraudzības modeli. Papildus

---

¹⁹⁶ An EU Framework for Cross-Border Crisis Management in the Banking Sector: EU communication.

Available: http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihtmlang=en&lng1=en_lv&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt_lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv.&val=502713:cs&page= [viewed on 16 April 2012]

¹⁹⁷ Ibid

¹⁹⁸ An EU Framework for Crisis Management in the Financial Sector: EU communication. b.i., 2010. 20.october.

¹⁹⁹ Ibid

tam, lai risinātu, stabilizēt un kontrolēt pārrobežu sistemātisko kredītiestāžu finanšu grūtības, ir nepieciešams spēcīgs regulējums, kas aptver preventīvos pasākumus, agrīnu intervenci, banku atvēršanu un likvidāciju.²⁰⁰ Šāda paaugstināta skaidrība un konkrētība attiecībā uz banku regulējumu nonākot finansiālās grūtībās, radītu lielāku skaidrību par akcionāru tiesībām un patiesi aizsargātajām interesēm. Esošais regulējums gan Anglijā, gan Vācijā un arī Latvijā pamatā aprobežojas ar dažādu procedūru piespiedu īpašumu pārņemšanā un kompensāciju, kas taisnīgi piemērojama esošajiem akcionāriem. Attiecīgi vienīgā skaidri definētā un ar likumu, kā arī praksē aizsargātā akcionāru tiesība ir tiesība uz taisnīgu kompensāciju par nacionalizēto akciju īpašumu vai bankai par neto nodoto īpašumu. Šādas kompensācijas reāli dzīvē diemžēl mēdz izrādīties salīdzinoši nelielas dēļ banku finansiālā stāvokļa, kas bez intervences drīzā laikā parasti paredzams, ka piedzīvotu maksātnespēju. Kā alternatīva, protams, akcionāriem teorētiski ir lēmums likvidēt kredītiestādi, bet tā piemēram Anglijas regulējums paredz saglabāt vai kompensēt, lai būtu ne-sliktāk kā stāvoklis, kāds tas bija tieši pirms likvidācijas, tad teorētiski gandrīz bankrotējušas kredītiestādes akcionāriem nevar būt īpaši zaudējumi, ja to pret taisnīgu atlīdzību pārņem valsts vai kāds cits.

Eiropas Komisijas diskusiju dokumentā piedāvātie risinājumi ir aktīvu pārvedumi grupas iekšienē un attiecīgi grupas kompānijai, kura ir izsniegusi šo iekšgrupas aizdevumu, piešķirts nodrošinātā kreditora statuss (grozot maksātnespējas tiesības); saskaņot intervences tiesības Eiropas Savienības līmenī, jo pašreizējais vietējais nacionālais regulējums daudzām dalībvalstīm ļauj iejaukties un reorganizēt tikai grūtībās nonākušu banku, ja tajā ir oficiāli iestājusies maksātnespēja (atbilstoši valsts tiesību aktiem) – līdz ar to nav iespējama Eiropas Līmeņa saskaņota rīcība un šajās atsevišķajās valstīs nav iespējams veikt glābšanas pasākumus, kas būtu atbilstoši mērķiem, kādi parasti tiek piemēroti sniedzot atbalstu sistemātiskām bankām. Šādas bankas pēc definīcijas, nav pieļaujams novest līdz maksātnespējai, jo tādā gadījumā pastāv liels risks, ka zudīs klientu uzticība banku sistēmai, valstij nāksies iedarbināt noguldījumu garantijas mehānismu un bankas kreditori lavīnveidā var sākt celt parādu atmaksas prasības pirms galējā nolīgtā atmaksas termiņa. Izstrādājot sistematizētu jaunu regulējumu, tiktu samazināti Eiropas Līmeņa šķēršļi efektīvai un koordinētai darbībai attiecībā uz banku grupām, kas darbojas vairākās Eiropas Savienības jurisdikcijās. Iespējams šāda normatīvā regulējuma harmonizācija nāktu tikai par labu kredītiestāžu akcionāriem, jo to aizsargātās intereses visos Eiropas tirgos tiktu saskaņotas un atbilstu vienotiem principiem. Arī mātes bankas, kas grupā parasti ir dominējošais uzņēmums,

---

²⁰⁰ An EU Framework for Cross-Border Crisis Management in the Banking Sector. EU communication. b.i., 2009. 20.october.

vērtība tikai varētu celties no kā netieši iegūtu arī akcionāri, ja šis uzņēmums tiktu nodrošināts ar juridiskiem rīkiem citu grupas uzņēmumu vērtības saglabāšanā.

Eiropas Komisija šajā dokumentā atkārtoti akcentē, ka vienāds likvidācijas process bankām un pārējiem uzņēmumiem neiztur kritiku un nav attaisnojams. Uzņēmumu maksātnespējai parasti ir divi galvenie mērķi: taisnīga un prognozējama attieksme pret kreditoriem un pieejamo aktīvu maksimāla palielināšana, lai varētu apmierināt kreditoru prasības. Turpretī banku maksātnespējas gadījumā ir nepieciešams īpašs regulējums, kas nodrošina tāds svarīgākus faktorus, kā sabiedrības intereses, finansiālā stabilitāte, pakalpojumu sniegšanas nepārtrauktība un maksājumu sistēmu integritāte. Šie banku mērķi jāaskaņo ar taisnīgu restrukturizācijas izmaksu sadali – zaudējumus pirmkārt sedz akcionāri, tad mazākumakcionāri, kam seko nenodrošinātie kreditori. Ja ir citi zaudējumi, kurus jāsedz, lai saglabātu sistemātiski svarīgo banku – tos tad sedz valdība un nodokļu maksātāji.

Komisija arī norāda, ka, lai arī pašreiz aktuālais modelis attiecībā uz sistemātisku banku bankrotu, ir tāds, ka to bankrotu mēģina nepieļaut, tas var radīt šādu banku vadībā un akcionāros pārāk lielu paļaušanos, ka tie vienmēr tiks izglābti. Tādēļ arī uz šādām bankām un to akcionāriem nonākot finanšu grūtībās ir jāattiecinā radušies izdevumi, bet ideālā variantā būtu nodrošināt, ka vienmēr ir jābūt iespējai (politiskā un ekonomiskā ziņā) atļaut bankām bankrotu, lai cik liela tā būtu²⁰¹. Šis process iespējams var nebūtu mehānisms, ar kuru vienas dienas laikā tiek slēgta grūtībās nonākusi banka, bet gan ilgākā periodā tās aktivitātes tiek izformētas un darbību apjoms secīgi samazināts. Finanšu stabilitātes padome ir ziņojusi, ka maz ticams, ka šo mērķi izdosies sasniegt, ja noregulējuma sistēma nespēs nodrošināt (neapdrošinātu) noguldītāju aizsardzību un banku un maksājumu pakalpojumu nepārtrauktību, un visā visumā iegrozot bankas bankrota sistēmisko ietekmi, samazinot problēmu izplatīšanos un nodrošinot vajadzīgos juridiskos nosacījumus likvidācijai.²⁰²

Banku problēmu risināšanas normatīvais regulējums var tikt iedalīti divās lielās grupās – standarta regulējums, kas ir vienādi visos maksātnespējas procesos un īpašais regulējums, kas paredzēts specifiskas banku sektora problemātiskas risināšanai. Eiropas Savienībai ieviešot pārnacionālu regulējumu, šis regulējums tiktu sistematizēts un varētu tikt attiecināts uz bankām un to akcionāriem visās dalībvalstīs pēc vienotas sistēmas. Eiropas Komisija konsultatīvajā dokumentā norāda, ka īpaši svarīgs ir kredītiestādes uzņēmuma pārejas instruments, ar ko no vienas bankas (kas ir nonākusi finanšu grūtībās) efektīvi var nodot īpašumu (akcijas, saistības, klientu biznesu utt.) otrai bankai visā tā kopumā vai pa daļām.

---

²⁰¹ G20 līderu paziņojumi, Pittsburgha. Pieejams: <http://www.pittsburghsummit.gov/mediacenter/129639.htm> [Aplūkots 2009. gada 24.–25. septembrī]

²⁰² b.a. Press release of Financial Stability Board meets in Paris. Paris: Financial Stability Board, 2009, p.1-3.

Tādējādi šāds instruments ļauj efektīvi uz grūtībās nonākušās kredītiestādes kreditoriem un akcionāriem sadalīt uz tiem attiecināmos zaudējumus. Arī aktīvi pēc to kvalitātes (labie un sliktie u.c.) un business pēc darbības specifikas (kredītkaršu business, noguldījuma produkti u.c.) ir efektīvi sadalāms, lai realizētu grūtībās nonākušās kredītiestādes restrukturizāciju. Eiropas Komisija, atbilstoši Anglijas un Vācijas principam, piedāvā arī kreditoru aizsardzības mehānismu, nosakot režīmu, ka kredītiestādes uzņēmuma pārejas gadījumā neviens kreditors nenonāks sliktākā situācijā, nekā tas būtu noticis, ja banka, uz kuru attiecas kredītiestādes uzņēmuma pāreja, tajā laikā tiktu likvidēta saskaņā ar atbilstošajiem maksātnespējas tiesību aktiem²⁰³.

Arī Starptautiskais Valūtas fonds pievienojas viedoklim, ka Eiropas Savienībā ir jāievieš vienots instrumentu kopums ar kuru ir iespējams nodot bankrotējušas bankas darbību valdības izveidotai pagaidu bankai, ko pēc tam pārdod tālāk privātajam sektoram (kredītiestādes uzņēmuma pāreja), nodot bankrotējušas bankas aktīvus vairākām citām bankām (kredītiestādes uzņēmuma pāreja ne visa biznesa apjomā). Šādi instrumenti gan Latvijā (kredītiestādes uzņēmuma pārejas institūts), gan arī Anglijā un Vācijā ir ieviesti. Tomēr savienības valstīs, kurās nebija tāda mēroga finanšu iestāžu restrukturizācijas pasākumi, šādi instrumenti nav ieviesti nacionālajā normatīvajā regulējumā. Arī Eiropas Savienības līmenī nav precīzi definēts un unificēts šis instruments, ko, sakārtojot kopējo banku maksātnespējas procesu, Eiropas Komisija norāda, ka grasās ieviest.²⁰⁴

Tikai unificēti instrumenti nav pietiekoši, lai ieviestu šī regulējuma unifikāciju Eiropas Savienībā – nepieciešams arī sistematizēt procesus un akcionāru līdzdalības pakāpi. Globālās finanšu krīzes prakse rāda, ka dažos gadījumos tika pielietota agrīna intervence grūtībās nonākušo banku stabilizācijai un akcionāri apstiprināja restrukturizācijas plānu saskaņā ar kuru ieceltais bankas administrators mēģināja atveseļot banku. Ja pirmais posms nebija pietiekoši efektīvs, tad tika iedarbināts otrais posms, kas parasti norāda uz bankas finansiālā stāvokļa stadiju, kas paredzamā nākotnē var novest līdz uzraugošo institūciju banku darbības minimālo prasību (likviditātes rādītājs, kapitāla pietiekamības rādītājs u.c.) neizpildei. Tādā gadījumā tiek piemērots risinājums, kad neaizsargātajiem kreditoriem un it īpaši akcionāriem tiek piemērots „ne sliktāk kā bankrots” kompensācijas vai garantiju modelis. Atsevišķos gadījumos uzreiz tiek paredzēts iedarbināt otro posmu. Tas iespējams raksturojas ar situācijas steidzīgumu un samilzušajām problēmām vai adekvātu pirmā posma instrumentu neesamību (politisko vai juridisko). Papildu sarežģījums attiecībā uz Eiropas Savienības harmonizāciju

---

²⁰³ An EU Framework for Crisis Management in the Financial Sector: EU communication. b.i., 2010. 20.october.

²⁰⁴ Čihák M., Nier E. The Need for Special Resolution Regimes for Financial Institutions – The Case of the European Union. b.v., 2009, p.19, p.6.

šinī aspektā ir nepieciešamība noteikt vienotus, skaidrus, bet pietiekoši elastīgus kritērijus, kurus sasniedzot var tikt iedarbināts pirmais posms, un kad var tikt iedarbināts otrais posms. Šādu kritēriju esamība nostiprinātu kredītiestāžu akcionāru aizsargāto interešu apjomu un būtu skaidri zināms kādās robežās tie drīkst operēt pirms notiek valsts intervence un piespiedu pārņemšana. Tas iespējams sabalansētu riska līmeni sistēmā, jo visticamāk vadība un akcionāri negribētu uzņemties riska līmeni, kas pārlietu apdraud to īpašumtiesības. Tas gan būtu tikai kā viens riska profila sabalansēšanas mehānisms. Manuprāt, Latvijas variantā šie intervences kritēriji, lai arī formāli pareizi, ir pārāk nekonkrēti – tam ir savas labās puses: atbildīgās institūcijas ir spējīgas elastīgi rīkoties un reaģēt visticamāk uz jebkuru problēmsituāciju un sliktās: akcionāru aizsargāto interešu robeža ir ļoti neskaidra šajā intervences robežgadījumā. Šādu kritēriju efektīvākai definēšanai būtu jālieto sliekšnis attiecībā uz uzraugošās institūcijas noteikto banku rādītāju minimuma neizpildi (kapitāla pietiekamības rādītājs, likviditātes rādītājs u.c.) un plašākas sabiedrības interešu izvērtējums (sistemātiski svarīga banka, sabiedrības uzticība banku sektoram, noguldījumu garantijas fonda sagaidāmie izdevumi maksātnespējas gadījumā utt.). Šajā aspektā, manuprāt, Latvijai būtu ko pamācīties no Anglijas un Vācijas normatīvā regulējuma.

Ļoti patīkami, ka Eiropas Komisija ir apzinājusies, ka ir jāatrod līdzsvars starp akcionāru leģitīmo interešu aizstāvību un valsts intervences iestāžu spēju ātri un pārliecinoši iesaistīties, lai restrukturizētu grūtībās nonākušo finanšu iestādi vai grupu, ierobežotu problēmas izplatīšanos un panāktu banku sistēmas stabilitāti skartajās dalībvalstīs.²⁰⁵ Kā tas ir diskutēts iepriekš darbā, tad Eiropas Savienības tiesību akti²⁰⁶ paredz vairākus obligātos noteikumus par akcionāru tiesībām. Starp tiem ir pirmpirkuma tiesības un prasība, ka jebkurš akciju kapitāla palielinājums vai samazinājums jāapstiprina akcionāru kopsapulcē. Šīs akcionāru tiesības ir darbotiespējīgas un nerada nesamērīgus šķēršļus reorganizācijas pasākumiem, kas notiek parasta maksātnespējas procesā ietvaros. Tāpat šīs tiesības, visticamāk, nekavēs bankas noregulējuma procesu, kurā izmantota pakāpeniska pieeja un kas veidots tā, lai sekmētu akcionāru piekrišanu restrukturizācijas pasākumiem, un kurā var izmantot pietiekami ilgu laiku, lai šādas prasības ievērotu atbilstoši aizsargātajām akcionāru interesēm. Kolīzija rodas tad, ja banka tiek restrukturizēta vai uzsākti citi nekavējoša rakstura pasākumi bez pienācīgas iepriekšējas akcionāru piekrišanas. Šādos gadījumos pašas akcionāru

---

²⁰⁵ An EU Framework for Cross-Border Crisis Management in the Banking Sector: EU communication. Available: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihtmlang=en&lng1=en.lv&lng2=bg.cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.mt.nl.pl.pt.ro.sk.sl.sv.&val=502713:cs&page=> [viewed on 16 April 2012]

²⁰⁶ Crisis Management. Available: http://ec.europa.eu/internal_market/bank/crisis_management/index_en.htm [viewed 2012.04.30]

tiesību minimālā standarta direktīvās nav noteiktas tieši piemērojamas atkāpes. Eiropas Komisija norāda, ka tas var kavēt pārvaldes iestāžu centienus ātri risināt banku krīzi un tāpēc minētās direktīvas, iespējams, būs jāpielāgo.²⁰⁷ Pielāgojums, ko Eiropas Komisija paredz ir tāds, kas noteiktos apstākļos un pie speciāliem kritērijiem nacionālajām iestādēm ļauj veikt intervenci, bez akcionāru apstiprinājuma; ievērojot tiesības uz īpašumu atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību Konvencijai²⁰⁸ un piemērojot kompensācijas un apstrīdēšanas mehānismus.²⁰⁹

4 KREDĪTIESTĀDES PIESPIEDU PĀRŅEMŠANAS VEIDI LATVIJĀ

Likumdevēja noteiktā hierarhija attiecībā uz Banku pārņemšanas regulējumu atrodama Banku pārņemšanas likuma 1. panta 2. daļā, precizējot, ka Kredītiestāžu likuma, Finanšu instrumentu tirgus likuma, Komerclikuma, Noguldījumu garantiju likuma, Komerčķīlas likuma un likuma Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām noteikumi bankas pārņemšanai piemērojami tiktāl, ciktāl šajā likumā nav noteikts citādi.²¹⁰ Attiecīgi Kredītiestāžu likumā ir noteikts, ka kredītiestādes dibināšanu, darbību, reorganizēšanu un likvidēšanu regulē šis likums, Komerclikums, Finanšu instrumentu tirgus likums un citi likumi, ievērojot tos noteikumus, kas ietverti šajā likumā; Kredītiestāžu likuma noteikumi kredītiestādes pārņemšanai piemērojami tiktāl, ciktāl Banku pārņemšanas likumā nav noteikts citādi²¹¹. Attiecīgi secināms, ka specifiskākais regulējumiem Banku pārņemšanas jomā ir definēts Banku pārņemšanas likumā; tas jāinterpretē atbilstoši Kredītiestāžu likumam, bet ja nevienā no šiem likumiem kāds aspekts nav attiecīgi noregulēts, tad jāpiemēro Komerclikums, Finanšu instrumentu tirgus likums un citi likumi. Komerclikuma normas un Eiropas Savienības akcionāru tiesību aizsardzības minimālo standartu noteicošās direktīvas 77/91/EEK noteikumi tika analizēti šā pētījuma „Kredītiestādes akcionāru aizsargātās intereses un tiesības” nodaļā. Šajā nodaļā īpaša uzmanība tiek pievērsta katram no likumā noteiktajiem banku pārņemšanas vadiem un to ietekmei uz piemērojamo akcionāru interešu aizsardzības režīmu un robežām.

Banku pārņemšanas likuma mērķis ir Latvijas Republikas banku sistēmas stabilitātes saglabāšana un maksājumu sistēmu raitas darbības nodrošināšana sabiedrības interesēs. Šeit ir

---

²⁰⁷ An EU Framework for Crisis Management in the Financial Sector: EU communication. b.i., 2010. 20.october.

²⁰⁸ b.a. Discussion paper on the debt write-down tool – bail-in. b.v. DG Internal Market, 2012, p.2.

²⁰⁹ An EU Framework for Crisis Management in the Financial Sector: EU communication. b.i., 2010. 20.october, 579.

²¹⁰ Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202. 1.p. 2.d.

²¹¹ Kredītiestāžu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 24.oktobris, nr.163. 4.p.

saskatāmi no konstitucionālā un vispārējā cilvēktiesību viedokļa ļoti svarīgs aspekts – tā kā pēc būtības šī likuma mērķis ir bankas nacionalizēšana, ja labprātīgā pārņemšana uz līguma pamata neizdodas un nākas pielietot piespiedu pārņemšanu. Kā iepriekš analizēts satversmes tiesas spriedumos un arī judikatūrā attiecībā uz Pirmā protokola 1. panta ir skaidri redzams, ka īpašuma atņemšana drīkst notikt tikai sabiedrības interesēs, kas nozīmē samērīgu īpašumtiesību zaudējumu attiecībā pret aizsargātajām sabiedrības interesēm. Šī likuma mērķis attiecīgi iekļauj šos priekšnoteikumus, kas iestādei, kura tos piemēro, ir jāņem vērā. Tātad veicot apsvērumus par likuma pielietošanā tiek izdarīti vienlaicīgi arī apsvērumi par īpašumtiesību atņemšanas pamatotību. Šeit gan secināms, ka likumdevējs nav uzlicis par pienākumu šā likuma piemērotājiem izvērtēt nenoteiktas alternatīvas metodes, kas varētu būt mazāk represīvas pret aizsargātajām īpašuma tiesībām. Kā vienīgā alternatīva tiek parezumēta labprātīga pārņemšana. Iespējams, tas ir saprātīgs ierobežojums un norāda uz likuma ļoti šauro pielietošanas specifiku. Manuprāt, veiksmīgāks konceptuālais formulējums būtu, ja pielietotu Anglijas Banking Act 2009 konstrukciju, kur noteikts, ka pirms mehānisma piemērošanas ir jāizvērtē vai pastāv līdzsvars starp sabiedrības interesēm un privātajām interesēm (noguldītāji un akcionāri).

Banku pārņemšanas likuma 2. pantā noteikts, ka banku pārņemšanas likums ir attiecināms uz Latvijas Republikā reģistrētām bankām un to filiālēm²¹² tomēr tas nav piemērojams attiecībā uz citās valstīs reģistrētu banku filiālēm Latvijas Republikā²¹³. Manuprāt, šāds Banku pārņemšanas likumam pakļauto tiesību subjektu loks ir adekvāts, jo, lai gan ārvalstīs reģistrētu banku filiāles Latvijas Republikā var sasniegt lielu operacionālo neatkarību, tās vienmēr būs ļoti cieši saistītas un juridiski neatdalāmas no visas ārvalstīs reģistrētās bankas kopumā. Attiecīgi, jebkuras maksātnespējas vai likviditātes problēmas nevar skart tikai Latvijā reģistrētu ārvalsts filiāli, bet tās noteikti attieksies uz visu banku kopumā. Tā kā filiāles aktīvi un saistības juridiski nav nodalāmi no visas bankas, tad individuāli uz filiālēm attiecināt jebkādu pārņemšanas režīmu ir gandrīz neiespējami. Tādēļ tiek pieņemts, ka šādā gadījumā risinājumi meklējami ārvalstīs reģistrētās bankas līmenī un atsevišķas filiāles līmeņa risinājumi nevarēs dot banku pārņemšanas likuma mērķu pilnvērtīgu sasniegšanu dēļ reģionālās filiāles juridiskās nenodalāmības. Latvijas regulējums, tieši tā pat kā spēkā esošais regulējums Vācijā un Anglijā, ir bezspēcīgs pārrobežu grupu finansiālu grūtību koordinētai risināšanai – tas ir instruments, ko var ieviest tikai Eiropas Savienība sistematizējot dažādus aspektus, kas saistīti ar palīdzības sniegšanu bankām un to piespiedu pārņemšanu.

---

²¹² Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202. 2.p. 1.d.

²¹³ Turpat. 2.p. 2.d.

Analizējot detalizētāk Banku pārņemšanas likumu, kas ir uzskatāms par galveno spēkā esošo juridisko instrumentu banku piespiedu pārņemšanai Latvijā, var secināt, ka likumā ir paredzēti divu veidu piespiedu pārņemšanas pamat mehānismi, kas noteikti likuma 4.panta 1. daļā: bankas pārņemšana notiek atsavinot

- bankas emitētās akcijas vai
- bankas mantu, tiesības vai saistības²¹⁴.

Lai gan izsludinātā likuma redakcijā šie termini ir rakstīti vienā rindīnā un atdalīti ar komatu, Banku pārņemšanas likuma likumprojektā, kurš tika iekļauts Saeimas 2008. gada 16. decembra sēdes darba kārtībā²¹⁵, šie termini ir nepārprotami nodalīti viens no otra, apzīmējot tos ar "1)" un "2)". Tas viennozīmīgi norādot uz likumdevēja vēlmi iekļaut likumā divus alternatīvus banku pārņemšanas scenārijus. Attiecīgi, atsavinot bankas emitētās akcijas, ir jāpiemēro vispārējais komercietību normatīvais regulējums; savukārt atsavinot bankas mantu, tiesības vai saistības ir jāpiemēro civiltiesību regulējums, jo atsavināmā manta ir bankas kā juridiskās personas īpašums. Tādēļ, kā vienā no spriedumiem norāda Starptautiskās Cilvēktiesību tiesas, tad kaut vai (šajā gadījumā) arī akcionāru intereses ir negatīvi ietekmētas, tikai pati kompānija var celt prasību tiesā.²¹⁶ Ja, atsavinot aukstāk norādīto mantu, rodas kāds pārkāpums, tad tas ir attiecībā pret kompāniju un netieši ietekmē tās akcionārus, tomēr abiem nav tiesības uz prasības celšanu.²¹⁷

No likuma 4.panta 1. daļas izriet, ka Latvijā ir piemērota konceptuāli tāda pati shēma kā Anglijā, kur pastāv iespēja nacionalizēt banku (Latvijas variantā atsavināt emitētās akcijas) vai bankas īpašuma vai tā daļas pārņemšana uz citu banku (Latvijas variantā atsavināt mantu, tiesības vai saistības). Ņemot vērā uz šo mirkli Latvijā spēkā esošo normatīvo regulējumu, būtu sagaidāms, ka likumdevējs terminu „bankas mantu, tiesības vai saistības”, kas nav lietots nevienā citā likumā un tieši nav saprotams (neizmantojot citas interpretācijas metodes), kas ar to ir paredzēts, būtu aizvietojis vai precizējis to ar terminu „kredītiestādes uzņēmuma pāreja”, kas ir praksē iedzīvināts un izmantots pārnesot daļu no biznesa no finanšu grūtībās nonākušās AS Parex banka uz AS Citadele banka 2010. gada 1. augustā.

2009. gada 9. februārī Latvijas Republikas Finanšu ministrija bija lūgusi izteikt savu atzinumu Eiropas Centrālajai bankai. Eiropas Centrālā banka savā atbildē norādīja, ka

---

²¹⁴ Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202.

²¹⁵ Banku pārņemšanas likums: LR likumprojekts, Saeima, 2008. 16.decembris.

²¹⁶ Judgement of European Court of Human Rights of 7 November 2002 in case no. 30417/96 "Tadeusz Olczak against Poland". Available:

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=671112&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649> [viewed 15 April 2012] p.59

²¹⁷ International Court of Justice, Barcelona Traction, Light and Power Company Limited, judgment of 5 February 1970, Reports of judgments, advisory opinions and orders 1970.

dalībvalstu veiktajiem atbalsta pasākumiem jābūt pagaidu pasākumiem un ka šādu pasākumu darbības termiņi jāsaskaņo visā Eiropas Savienību²¹⁸. Attiecīgi no šī un iepriekšējās analīzes var secināt, ka, lai arī Banku pārņemšanas likumam ir patstāvīga normatīvā akta spēks (piemēram, attiecībā uz pārņemamās bankas akcionāriem), lai valsts to pielietotu tai ir nepieciešami papildu saskaņojumi. Turklāt Eiropas Centrālā banka uzsver, ka jānodrošina pārņemšanas pasākumu atbilstība Eiropas Savienības konkurences tiesību prasībām, jo īpaši noteikumiem par valsts sniegto palīdzību, un ka valsts var uzņemties akcionāra lomu tikai uz ierobežotu laiku²¹⁹. Šāds vairākkārtējas kontroles mehānisms liecina par lēmumu iekšējās kontroles sistēmu, kas tiek pielietota attiecībā uz banku pārņemšanas gadījumiem, tomēr arī šis nevieš papildu skaidrību akcionāriem par grūtībās nonākušu kredītiestāžu akcionāru interešu aizsargāto robežu pēc kuras valstij ir tiesības uz piespiedu pārņemšanu.

4.1 Pārņemšana atsavinot bankas mantu, tiesības vai saistības

Atsavināmo bankas mantu jāpiemēro normatīvais regulējums, kas izriet no Civillikuma, jo šādas darbības būs civiltiesisks darījums. Kredītiestādes mantas atsavināšana, tāpat kā tieša akcionāru kapitāla daļu atsavināšana aizskar akcionāru īpašumtiesības. Atsavinot mantu var tikt samazināta komercsabiedrības vērtība un attiecīgi netieši akciju vērtība; atsavinot akcijas – tiešā veidā zaudētas īpašumtiesības uz šīm komercsabiedrības akcijām. Rezultātā akcionārs vairs nevar piedalīties dalībnieku sapulcē, lai lemtu par jautājumiem, kas saistīti ar banku, nevar saņemt dividendes un tam vairs nepienākas viņa daļa no bankas mantas likvidācijas gadījumā.

Bankas mantas atsavināšanai ir tieša ietekme uz bankas neto aktīviem un tas ir būtiski, jo var ietekmēt ikviena akcionāra īpašuma tagadnes vērtību un nākotnes biznesa perspektīvas. Ja akcionāri paši vai akcionāru likumīgi ievēlēta vadība nevar brīvi pieņemt lēmumus par savu īpašumu, tiek ierobežotas Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības uz īpašumu²²⁰.

LR Civillikuma 927. pantā ir noteiktas, ka īpašums ir pilnīgas varas tiesība pār lietu, t.i. tiesība valdīt un lietot to, iegūt no tās visus iespējamus labumus, ar to rīkoties un noteiktā

---

²¹⁸ b.a. Eiropas Centrālās bankas atzinums pēc Latvijas Republikas Finanšu ministrijas lūguma par noteikumu projektu par bankai vai tās akcionāriem piešķirto taisnīgo atlīdzību. b.v., Eiropas Centrālās banka, 2009.

²¹⁹ b.a. Eiropas Centrālās bankas atzinums pēc Latvijas Republikas Finanšu ministrijas lūguma par noteikumu projektu par bankai vai tās akcionāriem piešķirto taisnīgo atlīdzību. b.v., Eiropas Centrālās banka, 2009.

²²⁰ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009. gada 4. februāra spriedums lietā Nr. 2008-12-01 "Par Komerclikuma 142. panta otrās daļas un 284. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam". 9.p.

kārtā atprasīt to atpakaļ no katras trešās personas ar īpašuma prasību²²¹. Civillikuma izpratnē lietas ir ķermeniskas vai bezķermeniskas; bezķermeniskas lietas ir dažādas personiskas, lietu un saistību tiesības, ciktāl tās ir mantas sastāvdaļas²²². Ir arī precizēts, ka par īpašuma priekšmetu var būt viss tas, kas ar likumu nav noteikti izņemts no vispārējās apgrozības²²³. Attiecīgi Banku pārņemšanas likuma 4. panta 1. daļā noteiktais atsavināšanas priekšmets – bankas manta, tiesības vai saistības²²⁴ ir īpašums Civillikuma izpratnē. Līdz ar to uz šī īpašuma atsavināšanu banku pārņemšanas gadījumā attiecas arī Civillikuma normas un tiesu prakse. Tādēļ ar īpašnieka gribu īpašumtiesības uz kādu lietu izbeidzas, kad viņš lietu atmet, nenododams citam, kā arī kad viņš īpašuma tiesību uz to atdod citam.²²⁵ Tomēr Civillikumā, tā pat kā Banku pārņemšanas likumā ir paredzēti arī citi īpašuma tiesību izbeigšanās gadījumi, kas var nebūt saistīti ar īpašnieka labprātīgas gribas izpausmēm. Attiecībā uz īpašuma piespiedu atsavināšanu Civillikuma Lietu tiesību daļā ir noteikts, ka bez īpašnieka gribas īpašuma tiesība izbeidzas: 1) kad lieta iet bojā; 3) ar tiesas spriedumu, ar kuru lieta piespriesta citam, vai ar kuru kā sods noteikta tās konfiskācija valstij par labu; 6) atsavinot likumā paredzētā kārtībā īpašumu valsts vai sabiedriskām vajadzībām.²²⁶ Banku pārņemšanas likumā izmantotais piespiedu pārņemšanas mehānisms ir analogisks Civillikuma 1033.pantā noteiktajam, t.i. "īpašumu atsavina likumā paredzētā kārtībā valsts vai sabiedriskām vajadzībām²²⁷". Līdz ar to šāda atsavināšana var notikt ātri un tādējādi sasniegt banku piespiedu atsavināšanas galvenos mērķus.

Cits teorētisks instruments, ko valdība banku pārņemšanas gadījumā varētu pielietot, ir tiesas spriedums, kurš varētu izpausties kā sods, konfiskācija vai nodošana valstij pret atlīdzību. Teorētiski kā nodarījumu par ko sodīt varētu uzskatīt bankas novešanu līdz bankrotam. Tad kā soda mērs tiek konfiscēts viss bankas bizness un nodots profesionālai pārvaldīšanai valstij. Lai gan Eiropas Centrālā banka savās publikācijās par piespiedu pārņemšanu apspriež risinājumus, kad bankas tiek pārņemtas ar tiesas spriedumu²²⁸, tomēr arī pati Eiropas Centrālā banka atzīst, ka procedūra bez tiesas iesaistes ir daudz ātrāka un parasti veiksmīgāk izpilda piespiedu pārņemšanas mērķus. Manuprāt, šāds teorētisks instruments nevarētu būt praktiski piemērojams, jo tiesas process un pierādījumu pārbaude, kā arī faktisko apstākļu noskaidrošanu un izvērtēšana visticamāk aizņemtu nesamērojami ilgu laiku un līdz ar

²²¹ Civillikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1937. gada 28.janvāris. 927.p.

²²² Turpat. 841.p.

²²³ Turpat. 929.p.

²²⁴ Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202. 4.p.

²²⁵ Civillikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1937. gada 28.janvāris. 1032.p.

²²⁶ Turpat. 1033.p.

²²⁷ Turpat. 1033.p.

²²⁸ Jeanne Attinger B. Crisis management and bank resolution, Quo vadis, Europe?. Frankfurt am Main: European Central Bank, 2011.

to netiktu sasniegts bankas pārņemšanas primārais mērķis – sistemātiski svarīgas kredītiestādes glābšana un tās darbības nepārtrauktība, lai nodrošinātu plašākai sabiedrībai tik ļoti nepieciešamo maksājumu sistēmas stabilitāti un noguldīto materiālo vērtību saglabātību.

A.Grūtups un E.Kalniņš 2002. gada izdevumā Civillikuma komentāri, lietu tiesības norāda, ka īpašumtiesības ir cieši saistītas ar Latvijas Republikas Satversmi un tām ir nodrošināta konstitucionālā aizsardzība. Autori raksta, ka tiesības uz īpašumu ir vienas no svarīgākajām pamattiesībām. Tās aizsargā Latvijas Republikas Satversmes 105.pantā nostiprinātā īpašuma garantija (t.i. ikvienam ir tiesības uz īpašumu), nodrošinot ikvienas personas brīvību mantiski tiesiskajā jomā un iespēju patstāvīgi iegūt un lietot mantiskus labumus, kā arī ar tiem rīkoties. Īpašuma garantija aizsargā tiesības uz īpašumu gan kā tiesību institūtu (t.s. institucionālā garantija), gan kā konkrētai personai piederošu (subjektīvu) mantiska rakstura tiesību (t.s. individuālgarantija).²²⁹ Ar institucionālo garantiju saprotams pienākums likumdevējam saglabāt to tiesību institūtu būtību, kuri nodrošina mantisku labumu lietošanu un brīvu rīcību ar tiem. Nav pieļaujams "tiesības uz īpašumu" aizstāt ar kaut ko tādu, kas vairs neatbilstu šim jēdzienam²³⁰. Individuālgarantija savukārt aizsargā konkrētai personai piederošu mantiska rakstura tiesību pret aizskārumiem no valsts puses. Individuālgarantija aizsargā ikvienu personu pret tai piederošas tiesības uz īpašumu prettiesīgu ierobežošanu vai atņemšanu²³¹.

Tomēr īpašuma tiesības izņēmuma gadījumos var ierobežot saskaņā ar likumu un ja tas ir samērīgi un pamatos ar sabiedrības vajadzībām. Banku piespiedu pārņemšanas tiek realizēta sabiedriskās interesēs, lai nodrošinātu likumā noteiktos finanšu sistēmas stabilizācijas mērķus. Tādēļ nav pamata uzskatīt, ka to nedrīkstētu darīt, izpildoties visiem priekšnoteikumiem. A.Grūtups un E.Kalniņš Civillikuma komentāros raksta, ka, jo ciešāk attiecīgais tiesību objekts ir saistīts ar visas sabiedrības interešu (vajadzību) nodrošināšanu un aizsardzību, jo vairāk mantiska rakstura tiesības uz šādu objektu var būt pakļautas ierobežojumiem vai pat piespiedu atsavināšanai.²³²

Kā iepriekš minēts, tad Banku pārņemšanas likumā lietotais termins „bankas manta, tiesības vai saistības”, kas ir pārņemamo lietu kopums, nav skaidri definēts ne šinī likumā, ne citos un ņemot vērā pašreiz spēkā esošo normatīvo regulējumu to būtu labāk aizstāt ar

---

²²⁹ Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 14. lpp.

²³⁰ Turpat, 2002

Ziemele I. Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga, 2000, 31.-32.lpp.

²³¹ Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.

²³² Turpat, 2002

Baur F., Baur J., Stürner R. Sachenrecht. 17.Aufl. München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1999. ad.24.rn.14.

kredītiestādes uzņēmumu pārejas institūtu. Alternatīvi Banku pārņemšanas likumu varētu papildināt ar 4. panta 5. daļu, kas skanētu šādi „Atsavinot šā panta pirmajā daļā minēto bankas mantu, tiesības vai saistības, uz to attiecas Kredītiestāžu likuma 59.² panta noteikumi” vai „Šā panta pirmajā daļā minētās bankas mantas, tiesību vai saistību atsavināšana ir kredītiestādes uzņēmuma pāreja Kredītiestāžu likuma 59.² panta izpratnē”. Lai lieki nesarežģītu darījumu, tad attiecībā uz Banku pārņemšanas likuma 4. panta kredītiestādes uzņēmuma pāreju būtu jāatceļ 59.² panta noteikumi par pārnesamo aktīvu un saistību vērtējumu, kas jāiesniedz Finanšu un kapitāla tirgus komisijai pirms atļaujas saņemšanas, un jāatceļ prasība par Finanšu un kapitāla tirgus komisijas atļauju. Šie ir lieki elementi, jo Banku pārņemšanas likuma prasības dublē Kredītiestāžu likuma 59.² panta prasības (vērtējums ir nepieciešams pēc bankas pārņemšanas atbilstoši Banku pārejas likuma 8.pantam un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas atļauja tiek saņemta atbilstoši Banku pārņemšanas likuma 6.pantam pat pirms bankas vadība ir tikusi formāli informēta). Tādējādi tiktu ietaupīts laiks un vienkāršota procedūra.

Daži papildus arguments šai kredītiestādes uzņēmuma pārejas institūta ieviešanai:

1) pašreiz spēkā esošā termina redakcijas forma bez papildu regulējuma vai radošas interpretācijas nav spējīga patstāvīgi pildīt savu funkciju. Piedāvātais labojums būtu spējīgs nodrošināt funkcionējošu juridisko regulējumu biznesa pārņemšanai Banku pārņemšanas likumā. Lai pārņemtā bankas daļa varētu funkcionēt ir jāpārņem ne tikai manta, tiesības vai saistības, bet uzņēmuma daļa (t.i. business). Uzņēmuma daļa ietver arī darbiniekus un dažādas citas saimnieciskas iestādes.

2) kredītiestādes uzņēmuma pārejas institūts savā funkcionalitātē nav šaurāks par Banku pārejas likumā definēto instrumentu.

3) manuprāt, nav šaubu, ka likumdevējs ar šiem terminiem ir domājis vienu un to pašu. Arī ārvalstu prakse un likumos ietvertie banku restrukturizācijai principi (Anglija un Vācij) uz to norāda.

4) Latvijā ir precedenti: izmantojot kredītiestādes uzņēmumu pāreju institūtu tika pārņemts business no AS Parex banka uz AS Citadele.

5) Ar Satversmes tiesas spriedumu Kredītiestāžu likuma 59.² pantu ir atzinusi par atbilstošu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1., 90., 92. un 105. Pantam (sk. lietā Par Kredītiestāžu likuma 59.² panta, 59.³ panta, 59.⁴ panta, 117.panta ceturtais daļas 3.punkta, 173.panta ceturtais daļas un 185.panta pirmās prim daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 90., 91., 92. un 105.pantam).²³³

---

²³³ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010. gada 10. augusta lēmums par lietas ierosināšanu par "Kredītiestāžu likuma 59.2 pantu, 59.3 pantu, 59.4 pantu, 117. panta ceturtais daļas 3. punktu, 173. panta ceturto

Lai rastu racionālu izskaidrojumu šādam, manuprāt, ļoti līdzīga rakstura juridisko instrumentu atšķirīgas kvalitātes formulējumam, iespējams ir jāpievērš uzmanība šo divu normu izstrādes un izsludināšanas datumiem. Banku pārņemšanas likums tika pieņemts 2008. gada beigās un izsludinātās 2008. gada 30. decembrī. Acīm redzams, ka šī likuma pieņemšana ir tieši saistīta ar Parex bankas nedienām Latvijā 2008. gada vēlā rudenī un kopējiem satricinājumiem pasaules finanšu tirgos. Savukārt Kredītiestāžu likuma grozījumi, papildinot Kredītiestāžu likumu ar 59.² pantu (kredītiestādes uzņēmuma pāreja), tika izsludināti Latvijas Vēstnesī tikai 2009. gada 18. februārī. Attiecīgi kredītiestādes uzņēmuma pārejas institūts ir par apmēram diviem mēnešiem vēlāks koncepts un kā redzams daudz dzīvotspējīgāks. Visticamāk šāds sadrumstalojies regulējums ir izveidojies dēļ steigas un sākotnēji bija paredzēts kā viens no iespējamajiem juridisko instrumentu komplektiem, lai risinātu tajā laikā samilzušās Latvijas baku sistēmas problēmas. Iespējams ne priekš Parex, kas jau bija atpirkts no to akcionāriem, labprātīgi vienojoties uz līguma pamata, bet lai sagatavotos priekš citiem līdzīgiem gadījumiem.

Viens no drošības mehānismiem banku pārņemšanas shēmā Vācijas ir administratora, kurš aizstāj bankas vadību, iecelšana. Šis ir pirmais atbalsta sniegšanas posms un nodrošina bankas darbību atbilstoši valsts un sabiedrības interesēm, līdz kļūst skaidrs kāds tālākais atbalsts būs nepieciešams. Līdzīgi arī Latvijas Banku pārņemšanas likumā tālredzīgi ir iestrādāts neliels drošības mehānismi. Likuma 6.pants²³⁴ paredz, ka, ja pieņemts lēmums par bankas pārņemšanas lietderību, Finanšu un kapitāla tirgus komisija nosaka pienākumu pārņemamās bankas valdei saņemt Finanšu un kapitāla tirgus komisijas iepriekšēju piekrišanu darījumam, kurš rada pārņemamai bankai jaunas saistības vai palielina esošo saistību apjomu. Tālākā pārņemšanas procesa laikā, tas palīdz nodrošināties pret neētisku rīcību no pārņemamās bankas esošās vadības un akcionāru puses.

4.2 Pārņemšana atsavinot bankas emitētās akcijas

Kā iepriekš noskaidrots, jo ciešāk attiecīgais tiesību objekts ir saistīts ar visas sabiedrības interešu nodrošināšanu un aizsardzību, jo vairāk mantiska rakstura tiesības uz šādu objektu var būt pakļautas ierobežojumiem vai pat piespiedu atsavināšanai.²³⁵ Tas attiecas

---

daļu un 185. panta pirmo prim daļu (turpmāk – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1., 90., 91., 92. un 105. pantam" Pieejams:

http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/lem_ierosin_2010_60.htm [aplūkots 2012. gada 15.aprīlī]

²³⁴ Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202. 6.p. 2.d.

²³⁵ Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002. 15.lpp.

arī uz piespiedu pārņemšanu, atsavinot bankas emitētās akcijas vai citiem vārdiem sakot – nacionalizējot kredītiestādi pret taisnīgu atlīdzību uz atsevišķa likuma pamata.²³⁶

Akcionāru tiesību aizsardzības minimālo standartu noteicošā²³⁷ direktīva 77/91/EEK un Komerclikums neparedz atkāpes no akcionāru pirmtiesībām. Atbilstoši šiem dokumentiem akcionāriem ir tiesības piedalīties un lemt dalībnieku sapulcē, tiem ir Komerclikumā noteikti sasaukšanas un citi procesuālie termiņi (skatīt nodaļu „Kredītiestādes akcionāru aizsargātās intereses un tiesības”).

Bankas akciju piespiedu pārņemšanas gadījumā ātra rīcība un zibenīgs temps ir vitāli svarīgs, jo šis mehānisms tiek pielietots, kā galējais intervences instruments būtisku sabiedrības interešu aizsardzībai. Otra patiesība ir tā, ka bankas īpašumtiesību iegūšana parasti nav pārņemšanas pašmērķis un īpašumtiesību maiņa no esošajiem akcionāriem uz valsti pati par sevi visticamāk nekādu labumu nedod. Lai valsts veiktu glābšanas pasākumus, ir jāveic strukturētas investīcijas vai restrukturizācijas darbības grūtībās nonākušajā kredītiestādē. Parasti šīs pārmaiņas tiek sāktas ar jaunas vadības iecelšanu, ko ir iespējams izdarīt vienīgi sasaucot dalībnieku sapulci. Banku pārņemšanas likumā pirmās dalībnieku sapulces sasaukšana īsā laikā ir paredzēta 9. pantā. Noteikumi par akcionāru sapulces sasaukšanu ir automātiski piemērojami, kolīdz bankas pārņemšana notiek uz Banku pārņemšanas likuma 3.pantā minētā atsevišķā likuma pamata un piespiedu kārtā tiek atsavināta daļa no bankas akcijām²³⁸. Tādējādi sākotnējās akcionāru sanāksmes sasaukšana un vadības maiņa nevar būt nozīmīgs kavēklis. Nākošās akcionāru sapulces un pārējie termiņi, arī bankas akciju kapitāla piespiedu pārņemšanas gadījumā, atbilst Komerclikumā noteiktajam.

Tātad tālākās parastās glābšanas, rekapitalizācijas un restrukturizācijas darbības ir atkarīgas no standarta akcionāru pirmtiesībām un Komerclikumā noteiktajiem relatīvi garajiem termiņiem, kas viennozīmīgi nav savietojami ar ātras rīcības nepieciešamību. Tādēļ, valstij, pārņemot kredītiestādes akciju kapitālu piespiedu kārtā, ir jāizvēlas 100% akciju kapitāla līdzdalības nacionalizēšana, kas nodrošina vienpersonīgu un ātru akciju kapitāla palielināšanu, restrukturizāciju un citu darbību veikšanu. Valstij tādā gadījumā nav jāērķinās ar pārējo akcionāru (jo tādu nav) pirmtiesībām un relatīvi gariem termiņiem, kas nepieciešami, lai veiktu dažādas ar akcionāru kopsapulci saistītas darbības. Pretējā gadījumā mazākumakcionāriem ir tiesības atbilstoši komerciesību normām gan piedalīties dalībnieku sapulcēs, gan par tām laicīgi uzzināt, kā arī valstij rekapitalizācijas gadījumā ir jāērķinās ar esošo akcionāru pirmtiesībām, kas var nebūt savietojamas ar Eiropas Savienības

²³⁶ Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202. 3.p. 2.d.

²³⁷ Direktīva 77/91/EEK: ES direktīva. Oficiālais Vēstnesis, 1977. 31.janvāris, nr.026.

²³⁸ Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202.

noteikumiem, kas liek starp esošajiem akcionāriem un kreditoriem taisnīgi sadalīt tiem pienākošos zaudējumu un restrukturizācijas izmaksu daļu. Tādēļ, lai arī neabsolūta kontrole akcionāru sapulcē var nodrošināt efektīvu kontroli pār pārņemto banku (ieceļot jaunu vadību pirmajā akcionāru sapulcē pēc pārņemšanas, kas sasaukta atbilstoši Banku pārņemšanas likuma 9. pantam), dalībnieku sapulces darbs dēļ mazākumakcionāriem var būt lēns.

Savukārt ierobežot mazākumakcionāriem to pirmtiesības ir maza jēga, jo, atbilstoši tiesu praksei, tas tiks uzskatīts par īpašuma nacionalizāciju sabiedrības vajadzībām pret taisnīgu atlīdzību. Atlīdzība būtu jāpiemēro jebkurā gadījumā, kā kompensācija par nacionalizētajām akcijām. Tā, protams, var arī būt nulle.

Tādēļ, ja situācija prasa ātru rīcību, valstij visticamāk ir jāizvēlas pārņemšana, atsavinot bankas mantu, tiesības vai saistība, vai arī 100% apmaksātā kapitāla. Ja tiek atsavināts mazāk kā 100% no kapitāla, tad Komerclikuma pārējiem akcionāriem garantētās pirmtiesības un termiņi nenodrošinās operatīvu rīcības brīvību valstij kā vairākumakcionāram.

4.3 Taisnīga kompensācija par aizskartajām akcionāru interesēm

Banku pārņemšanas likuma 3. pantā noteikts, ka Bankas piespiedu pārņemšana pieļaujama tikai pret taisnīgu atlīdzību²³⁹. Tas atbilst Latvijas Republikas Satversmes 105. panta formulējumam, kurš tieši tāpat īpašuma piespiedu atsavināšanu sabiedrības vajadzībām pieļauj tikai pret taisnīgu atlīdzību²⁴⁰.

Atbilstoši Banku pārņemšanas likumam, pārņemamā objekta novērtējumu veic finanšu ministra apstiprināta komisija, kuras sastāvā ietilpst pa vienam pārstāvim no Finanšu un kapitāla tirgus komisijas, Latvijas Bankas un Valsts kases²⁴¹. Šāds komisijas sastāvs neatbilst Vācijas un Anglijas uzstādītajam labās prakses standartam un tādēļ iespējams būtu nepieciešams komisiju nokomplektēt no pilnīgi neatkarīgiem ekspertiem. Anglijā vērtējumu veic neatkarīgs vērtētājs, kura neviens darbinieks nedrīkst būt valsts ierēdnis; Vācijā savukārt vērtēšanas uzdevums tiek uzticēts auditoriem (skatīt darba sadaļu „Piemērotais akcionāru interešu aizsardzības režīms, pārņemot bankas citās ES dalībvalstīs”).

Akcionāriem vai bankai piešķiramās atlīdzības aprēķināšanas metodoloģija ir noteikta Ministru Kabineta 2009. gada 10. februāra noteikumos Nr.112 par Bankas akcionāriem vai bankai piešķiramās taisnīgās atlīdzības apmēra noteikšanas, piedāvāšanas un samaksas

---

²³⁹ Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202. 3.p. 2.d.

²⁴⁰ Latvijas Republikas Satversme: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 1993, 1.jūlijs, nr.43. 105.p.

²⁴¹ Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202. 8.p. 2.d.

kārtība.²⁴² Aprēķināšanas principi kopumā atbilst Anglijā piemērotajai shēmai, kas nozīmē, ka aprēķinā netiek ņemts vērā ne esošais, ne arī nākotnes valsts atbalsts; bilance tiek novērtēta likvidācijas vērtībā, kāda tā bija dienā, kad Finanšu ministrijā tika iesniegts ierosinājums par bankas pārņemšanu²⁴³ un tā tiek koriģēta par biznesa, likviditātes un citiem darbojošu uzņēmumu raksturojošiem faktoriem. Tādējādi arī Latvijas vērtēšanas modelis pieturās pie principa, ka piespiedu pārņemšanas rezultātā monetārā kompensācija nebūs mazāka kā likvidācijas gadījumā. Taisnīgā atlīdzība tiek pārskaitīta ļoti īsā termiņā – 10 dienās pēc iesnieguma saņemšanas.²⁴⁴

Strīda gadījumā bankai vai tās akcionāriem piešķiramās taisnīgās atlīdzības apmēru nosaka tiesa civilprocesuālajā kārtībā pēc bankas vai tās akcionāru prasības.²⁴⁵ Lai prasības celšana nevarētu izjaut trauslo līdzsvaru, kāds varētu eksistēt valsts finanšu sistēmā un neatstātu negatīvu iespaidu uz pārņemto sistemātisko banku, prasības pieteikuma iesniegšana tiesā par bankai vai tās akcionāriem piešķiramās atlīdzības apmēru neaptur lēmuma izpildi un nerada bankas pārņēmējam tiesību un saistību ierobežojumus uz atsavinātajām bankas emitētajām akcijām, pārņemto mantu, tiesībām vai saistībām²⁴⁶.

---

²⁴² Bankas akcionāriem vai bankai piešķiramās taisnīgās atlīdzības apmēra noteikšanas, piedāvāšanas un samaksas kārtība: Ministru kabineta 2009.gada 10.februāra noteikumi nr.112. Latvijas Vēstnesis, 2009. 12.februāris, nr.24.

²⁴³ Turpat, 4.p.

²⁴⁴ Turpat. 11.p.

²⁴⁵ Turpat. 8.p. 4.d.

²⁴⁶ Turpat. 8.p. 5.d.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Pētījuma rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Banku piespiedu pārņemšana Latvijā pieļaujama tikai sabiedrības interesēs un izņēmuma gadījumā uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.
2. Lai gan nacionalizējamās bankas akcionāriem tiek nodrošināts ne sliktās kā pārņemšanas brīdī pasludinātas maksātnespēja stāvoklis, respektējot sabiedrības un nodokļu maksātāju intereses, nav pieļaujama akcionāru vai kreditoru iedzīvošanās uz valsts atbalsta rēķina. Nesenie precedenti rāda, ka banku likvidācijas vērtība ir relatīvi neliela.
3. Pārņemamā objekta novērtējumu Latvijā veic valsts iestāžu darbinieku komisija. Pasaules labā prakse ir piesaistīt neatkarīgus un objektīvus ekspertus – piemēram, sertificētus neatkarīgus revidentus vai vērtētājus, lai nebūtu pamata apšaubīt vērtējuma objektivitāti.
4. Vispārējais maksātnespējas process nav atbilstošs un piemērojams sistemātiskām bankām, jo šāda maksātnespējas procesa negatīvās sekas plašākai sabiedrībai ir daudz lielākas nekā bankas akcionāriem.
5. Bankas piespiedu pārņemšana Latvijā iespējama divos veidos – atsavinot bankas emitētās akcijas vai bankas mantu, tiesības vai saistības. Pret taisnīgu atlīdzību atsavinātajai daļai no bankas mantas, tiesībām vai saistībām valsts kļūst par vienīgo īpašnieku ar pilnīgu rīcības brīvību. Atsavinot 100% akcijas valsts rīcības brīvību bankas stabilizēšanā arī nekas neierobežo. Likums pieļauj valstij atsavināt arī mazāk kā 100% akciju kapitāla. Tādā gadījumā ir speciālā norma, kas paredz ļoti ātru pirmās akcionāru sēdes izsludināšanu un tās garantētu lemt tiesību. Tas nodrošina valstij iespēju nekavējoties nomainīt bankas vadību un pārņemt kontroli pār banku; tālākās darbības (piemēram, rekapitalizācija) veicamas atbilstoši vispārējiem komerciesību principiem un termiņiem; tajā skaitā, ievērojot visas mazākumakcionāru pirmtiesības.
6. Tā kā atbilstoši Banku pārņemšanas likuma mērķiem un priekšnoteikumiem, kontroles iegūšana bankā parasti nav pašmērķis, tad valsts stratēģijas, kas nenodrošina tai 100% kontroli pār pārņemto, nav racionālas. Mazākumakcionāriem garantētās tiesības nozīmē ļoti šauru stabilizējošo darbību loku, kuras valsts varētu veikt, ņemot vērā procesu relatīvi ilgos termiņus. Tas nozīmē, ka šāds regulējums (salīdzinājumā ar pārņemšanu 100% kontrolē) nepiedāvā patiesas alternatīvas sistēmiski svarīgas bankas

lielu problēmu risināšanai. No konstitucionālo tiesību viedokļa būtu jāizvēlas īpašumtiesības mazāk aizskarošā alternatīva, kas spēj sasniegt mērķus – šeit alternatīva ir paredzēta tikai formāli un visticamāk nodrošina likuma mērķu sasniegšanu retos idealizētos variantos.

7. Banku pārņemšanas likumā lietotais termins „bankas manta, tiesības vai saistības” nav skaidri definēts nevienā likumā. Ņemot vērā pašreiz spēkā esošo likumdošanu to būtu labāk aizstāt ar kredītiestādes uzņēmuma pārejas institūtu. Saskaņā ar normu attīstības vēsturi un likumdevēja mērķiem, Banku pārņemšanas likumu būtu jāpapildina ar tekstu „Šā panta pirmajā daļā minētās bankas mantas, tiesību vai saistību atsavināšana ir kredītiestādes uzņēmuma pāreja Kredītiestāžu likuma 59.² panta izpratnē”. Kā daži argumenti būtu minams tas, ka Satversmes tiesa Kredītiestāžu likuma 59.² pantu (kredītiestādes uzņēmuma pāreja) ir atzinusi par atbilstošu Satversmes 1., 90., 91., 92. un 105.pantam un 2010. gadā business no restrukturizējamās AS Parex banka tika pārņemta uz AS Citadele banka, veicot kredītiestādes uzņēmuma pāreju atbilstoši Kredītiestāžu likuma 59.² pantam.
8. Eiropas Komisija ir atzinusi Eiropas Savienības līmeņa normatīvā regulējuma vakuumu un tā negatīvo ietekmi uz sistemātiski svarīgu banku glābšanu, it īpaši pārrobežu grupu kontekstā. Arī 77/91/EEK direktīvas noteiktais bezizņēmuma akcionāru tiesību aizsargātais minimālais standarts ir atzīts par neatbilstošu pašreizējai realitātei finanšu tirgos. Lai gan direktīva neparedz nekādas minimālā standarta pielāgšanas, Komisija banku pārņemšanas ļauj veikt pamatojoties uz Līguma 87. panta 3. punkta b) apakšpunktu izņēmuma normām. Lai sakārtotu šos un arī citus jautājumus, Komisija ir uzsākusi konsultāciju procesu (An EU Framework for Cross-Border Crisis Management in the Banking Sector), kam nākotnē vajadzētu vainagoties ar Eiropas Savienības līmeņa normatīvo regulējumu.
9. Ieteikumi nākotnes pētījumiem:
  - a. interešu konflikts banku pārņemšanas normatīvajā regulējumā,
  - b. banku pārņemšanas normatīvā regulējuma uzlabojumi,
  - c. kredītiestādes uzņēmuma pārejas institūta pārrobežu aspekti,
  - d. taisnīgas atlīdzības aprēķina problemātika un ārvalstu labā prakse,
  - e. jaunais Eiropas Savienības pārrobežu regulējums banku krīzes vadības jomā (aktuāli tālākā nākotnē).

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. b.a. AS "Parex banka" pārņemšana un restrukturizācija. Rīga: Finanšu un kapitāla tirgus komisija, 2009.
2. b.a. Eiropas Centrālās bankas atzinums pēc Latvijas Republikas Finanšu ministrijas lūguma par noteikumu projektu par bankai vai tās akcionāriem piešķirto taisnīgo atbildību. b.v., Eiropas Centrālās banka, 2009.
3. b.a. Noguldījumu garantiju un apdrošināto aizsardzības fonda bilance 2011. gada 31. decembrī. b.v., Finanšu un kapitāla tirgus komisija, 2012.
4. b.a. 2008. gada pārskats un neatkarīgu revidentu ziņojums. Rīga: AS Parex banka, 2009.
5. b.a. 2010. gada pārskats un neatkarīgu revidentu ziņojums. Rīga: AS Parex banka, 2011.
6. Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits pēc dzimuma. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/ekonomiski-aktivo-iedzivotaju-skaits-pec-dzimuma> [aplūkots 2012. gada 15.aprīlī]
7. Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002
8. Kargins un Krasovickis jau saņēmuši 2 latus par Parex banku. Pieejams: <http://www.apollo.lv/portal/news/articles/143901> [apskatīts 2012.gada 3.martā]
9. Latvijas Bankas vīzijas, misijas un vērtību vēstījumi. Pieejams: <http://www.bank.lv/par-latvijas-banku/latvijas-bankas-vizijas-misijas-un-vertibu-vestijumi> [aplūkots 2012. gada 20. marts]
10. Likvidējamās kredītiestādes. Pieejams: http://www.fktk.lv/lv/tirgus_dalibnieki/kreditiestades/likvidejamas_kreditiestades [aplūkots 2012. gada 15.maijā]
11. Par AS "Parex banka" pārņemšanu. Pieejams: <http://www.bank.lv/presei/parex-bankas-panemsana/par-as-parex-banka-panemsanu> [aplūkots 2012. gada 2. aprīlī]
12. Parex bankas slēgšana būtu katastrofa Latvijas tautsaimniecībai. Pieejams: <http://www.bank.lv/presei/parex-bankas-panemsana/parex-bankas-slegsana-butu-katastrofa-latvijas-tautsaimniecibai> [aplūkots 2012. gada 20. marts]
13. Publikācija laikrakstā "Latvijas Vēstnesis": Paziņojums par AS "Latvijas Krājbanka" bankrota procedūras uzsākšanu. Aplūkojams: http://www.fktk.lv/lv/publikacijas/informacija_par_mas_latvijas_k/2012-05-11_pazinojums_par_as_latvij [aplūkots 2012. gada 15. maijā]
14. Valsts kancelejas 2009. gada 13. oktobra atzinums Nr. 18/TA-3670-DV par informatīvo ziņojumu un protokollēmumu lietas materiālu 3. sēj. 189. lpp.
15. Athanassiou P. Financial sector supervisor's accountability, A european perspective. Frankfurt am Main: European Central Bank, 2011.
16. b.a. Discussion paper on the debt write-down tool – bail-in. b.v. DG Internal Market, 2012.
17. b.a. Liquidity Support Facility for Northern Rock plc. B.v., HM Treasury, 2007.

18. b.a. Press release of Financial Stability Board meets in Paris. Paris: Financial Stability Board, 2009.
19. Čihák M., Nier E. The Need for Special Resolution Regimes for Financial Institutions – The Case of the European Union. b.v., 2009.
20. Crisis Management. Available: http://ec.europa.eu/internal_market/bank/crisis_management/index_en.htm [viewed 2012.04.30]
21. European Agreement relating to persons participating in proceedings of the European Court of Human Rights CETS No.: 161. Pieejams: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=161&CM=1&DF=9/3/2007&CL=ENG> [aplūkots 2012. gada 23.aprīlī]
22. Hertig G. Governments as Investors of Last Resort Credit Crisis Comparative Case Studies. Zurich, Gerard Hertig, 2012.
23. Hopt J. K., Kumpan C., Steffek F. Preventing Bank Insolvencies in the Financial Crisis: The German Financial Market Stabilisation Acts. b.v., Asser press, 2009.
24. Jeanne Attinger B. Crisis management and bank resolution, Quo vadis, Europe?. Frankfurt am Main: European Central Bank, 2011.
25. New Banking Act comes into effect. Available: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/7902350.stm> [viewed 30 April 2012]
26. Roger C. Altman. Altman - The Great Crash. Tampa: Foreign Affairs. 2009.
27. The EU single market, Company Law Directives and other official acts. Available: http://ec.europa.eu/internal_market/company/official/index_en.htm#directives [viewed on 15 April 2012]
28. 2007–2012 global financial crisis. Pieejams: http://en.wikipedia.org/wiki/2007%E2%80%932012_global_financial_crisis [aplūkots 2012. gada 5. aprīlī]
29. Baur F., Baur J., Stürner R. Sachenrecht. 17.Aufl. München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1999.
30. Köndgen J. Gutachterliche Stellungnahme aus Anlass der öffentlichen Anhörung des Finanzausschusses des Deutschen Bundestages am 16.03.2009 zum Gesetzentwurf „Gesetz zur weiteren Stabilisierung des Finanzmarktes. Bonn: Institut für Internationales Privatrecht und Rechtsvergleichung, 2009.
31. ES satvars pārrobežu krīzes vadībai banku nozarē: ES komunikācija. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en.lv&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=502713:cs&page=> [aplūkots 2012. gada 15.maijā]
32. Komisijas paziņojums par finanšu nozares dzīvotspējas atjaunošanu un tās pārstrukturēšanas pasākumu novērtējumu pašreizējās krīzes apstākļos atbilstīgi valsts atbalsta noteikumiem: ES komunikācija. Oficiālais Vēstnesis, 2009. 19.augusts, nr.195.
33. Komisijas paziņojums par samazinātas vērtības aktīviem piemērojamo režīmu Kopienas banku nozarē: ES komunikācija. Oficiālais Vēstnesis, 2009. 26. marts, nr.072.
34. Komisijas paziņojums par valsts atbalsta noteikumu piemērošanu no 2011. gada 1. janvāra atbalsta pasākumiem banku labā saistībā ar finanšu krīzi: ES komunikācija. Oficiālais Vēstnesis, 2010. 7.decembris, nr.329/7.

35. Komisijas paziņojums par valsts atbalsta noteikumu piemērošanu no 2012. gada 1. janvāra atbalsta pasākumiem banku labā saistībā ar finanšu krīzi: ES komunikācija. Oficiālais Vēstnesis, 2011. 6.decembris, nr.356/02.
36. An EU Framework for Cross-Border Crisis Management in the Banking Sector: EU communication. Available: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en,lv&lng2=bg,cs,da,d e,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=502713:cs&page=> [viewed on 16 April 2012]
37. the Communication on the application of State aid rules to measures taken in relation to financial institutions in the context of the current global financial crisis: EU communication. OJ, 2008. 25.October, C 270.
38. the Communication on the recapitalisation of financial institutions in the current financial crisis: limitation of aid to the minimum necessary and safeguards against undue distortions of competition: EU communication. OJ, 2009. 15.January, C 10.
39. the Communication from the Commission on the treatment of impaired assets in the Community banking sector: EU communication. OJ, 2009. 26.March, C 72.
40. the Communication on the return to viability and the assessment of restructuring measures in the financial sector in the current crisis under the State aid rules EU communication. OJ, 2009. 19.August, C 195.
41. Bankas akcionāriem vai bankai piešķiramās taisnīgās atlīdzības apmēra noteikšanas, piedāvāšanas un samaksas kārtība: Ministru kabineta 2009.gada 10.februāra noteikumi nr.112. Latvijas Vēstnesis, 2009. 12.februāris, nr.24.
42. Banku pārņemšanas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.decembris, nr.202.
43. Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/56D2C838-7133-4010-8D00-99BE58570B95/0/LVA_CONV.pdf [aplūkots 2012. gada 23.aprīlī]
44. Civillikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1937. gada 28.janvāris.
45. Direktīva 2004/25/EK: ES direktīva. Oficiālais Vēstnesis, 2004. 30.aprīlis, Nr.0025.
46. Direktīva 77/91/EEK: ES direktīva. Oficiālais Vēstnesis, 1977. 31.janvāris, nr.026.
47. Eiropas savienības pamattiesību harta: ES likums. Oficiālais Vēstnesis, 2007, nr.303/01.
48. Grozījumi Kredītiestāžu likumā: LR likuma grozījumi. Latvijas Vēstnesis, 2008. 7.novembris, nr.174.
49. Grozījumi Kredītiestāžu likumā: LR likuma grozījumi. Latvijas Vēstnesis, 2009. 18.februāris, nr.27.
50. Grozījumi Kredītiestāžu likumā: LR likuma grozījumi. Latvijas Vēstnesis, 2009. 11.marts, nr.39.
51. Grozījumi Kredītiestāžu likumā: LR likuma grozījumi. Latvijas Vēstnesis, 2009. 28.oktobris, nr.171.
52. Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 4.maijs, nr. 158.
53. Kredītiestāžu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 24.oktobris, nr.163.
54. Latvijas Republikas Satversme: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 1993, 1.jūlijs, nr.43.

55. Līgums par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgums, Konsolidētā versija. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2006. 29.decembris, C 321 E/1.
56. Noguldījumu garantiju likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3.jūnijs, nr.162.
57. Padomes Otrā direktīva: ES direktīva. Oficiālais Vēstnesis, 1977. 31. janvāris, nr.026.
58. Valsts atbalsta noteikumu piemērošana pasākumiem, kas veikti attiecībā uz finanšu iestādēm saistībā ar pašreizējo globālo finanšu krīzi: ES komunikācija. Oficiālais Vēstnesis, 2008. 25.oktobris, nr.270.
59. Banking Act 2009: U.K. Law. b.i., 2009. 12. February.
60. Directive 2006/68/EC: EU directive. OJ, 2006. 25.September, L 264.
61. Gesetz über das Kreditwesen. b.i., 1934. 5. Dezember.
62. Gesetz zur Reorganisation von Kreditinstituten. b.i., 2010. 9.Dezember.

63. Eiropas Savienības tiesas 1991. gada 30. maija spriedumu apvienotajās lietās Nr. C-19/90 un Nr. C-20/90 “Marina Karella and Nicolas Karellas v Minister for Industry, Energy and Technology and Organismos Anasygkrotiseos Epicheiriseon AE”
64. Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēdes stenogramma lietā Nr.2010-71-01 „Par Kredītiestāžu likuma 59.⁵ panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”. Pieejams:
<http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/06.09.2011%20Tiesas%20s%C4%93des%20stenogramma.htm> un
<http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/20.09.2011%20Tiesas%20s%C4%93des%20stenogramma.htm> [Apskatīts 2012.gada 15.aprīlī]
65. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009. gada 4. februāra spriedums lietā Nr. 2008-12-01 “Par Komerclikuma 142. panta otrās daļas un 284. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”.
66. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010. gada 10. augusta lēmums par lietas ierosināšanu par "Kredītiestāžu likuma 59.² pantu, 59.³ pantu, 59.⁴ pantu, 117. panta ceturtais daļas 3. punktu, 173. panta ceturto daļu un 185. panta pirmo prim daļu (turpmāk – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1., 90., 91., 92. un 105. pantam" Pieejams:
http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/lem_ierosin_2010_60.htm [aplūkots 2012. gada 15.aprīlī]
67. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-71-01 “Par Kredītiestāžu likuma 59.⁵ panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”
68. Satversmes tiesas 2010. gada 20. aprīļa lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2009-100-03.
69. International Court of Justice, Barcelona Traction, Light and Power Company Limited, judgment of 5 February 1970, Reports of judgments, advisory opinions and orders 1970.
70. Judgement of European Court of Human Rights of 21 February 1986 in case „the James and Others v. the United Kingdom”
71. Judgement of European Court of Human Rights of 7 November 2002 in case no. 30417/96 "Tadeusz Olczak against Poland". Available:
<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=671112&portal=h>

[bkm&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649](#) [viewed 15 April 2012]

72. Judgment of the European Union Court of 12 May 1998 in the case C-367/96 "Alexandros Kefalas and Others v Elliniko Dimosio (Greek State) and Organismos Oikonomikis Anasygkrotisis Epicheiriseon AE (OAE)". European Court reports, 1998, PI-02843
73. Judgment of the European Union Court of 30 May 1991 in the joined cases C-19/90 and C-20/90 "Marina Karella and Nicolas Karellas v Minister for Industry, Energy and Technology and Organismos Anasygkrotiseos Epicheiriseon AE". European Court reports, 1991, pI-02691

Maģistra darbs „Akcionāru interešu aizsardzība kredītiestādes piespiedu pārņemšanas gadījumā” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: (personiskais paraksts) Reinis Čakuls

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: docents Dr. iur Aivars Lošmanis (personiskais paraksts)

Recenzents:

Darbs iesniegts

Darbs aizstāvēts